METHODUS

DE CONSCRIBENDIS EPISTOLIS, A GEORGIO MACROPEDIO

secundùm veram artis rationem tradita.

EIVSDEM

Epitome præceptionum de paranda copia verborum & rerum per quæstiones: item de novem speciebus argumentationis Rhetoricarum, rem omnem breviter explicans.

Accessit Christophori Hegendorphini Epistolas conscribendi Methodus.

Hac editione longè quàm antèà emendatior.

LONDINI,

Ex officina Typographica *Georgij Miller.* 1637.

AD SCHOLÆ TRAIECTINÆ studiosam Juventutem.

QVas ante annos (ni fallor) decem de scribendis Epistolis præceptiones rudibus id temporis meis auditoribus crassa (quod aiunt) Minerva dictavi, denuò vobis auctiores, studiosi adolescentes, prælo mandatas offerimus: ut ad rem non modò utilem, verumetiam maximè necessariam, novis his (quanquam trivialiter scriptis) incubratiunculis, post prima Grammatices præcepta exeitemini. Inter varia siquidem scholæ nostræ exercitia, nullum est, meo judicio, ad quod magis non tam exeitandi, quàm etiam in rem vestram urgendi estis, quàm ad Epistolas sedulo scribendas, justo artificio componendas. Laudantur (& quidem non immeritò) qui ad unguem Grammatices præcepta callere, qui multas Ciceronis & aliorum paginas memoriter recitare, qui carminum diversa genera non solùm recitare, sed etiam componere nituntur; quibus tamen omnibus quantumvis studiosis longè eos præfero, qui totis ingenij sui nervis Epistolæ student citra barbariem doctè & eleganter componendæ. Hoc enim exercitio re-

ctiùs pervenitur ad ſtudij bonarum literarũ ſcopum hoc eſt, ad rectam dicendi & ſcribendi rationem, ſine qua neminem (quantumlibet de cæteris glorietur) eruditum judicare ſolemus. Hoc quoque exercitio non modò tuas quiſquis es, aptè & expedite ſcribes literas, verumetiam aliorum doctorum pariter & indoctorũ, qui ad te ſcripturi ſunt, Epiſtolas facilè judicabis. Vide præterea, quàm hoc cæteris ſcholaribus exercitijs præſtet, quòd omnium fermè reliquorum uſus poſt ſcholaſticam palæſtram ceſſet, hujus autem perſeveret. Quis eſt enim, qui non crebrò aut ſcripturus, aut ſcriptas accepturus eſt literas? Et quis eſt, qui carmine poſt ſcholas non ſubinde animi gratia uti conſuevit? Quemadmodum igitur hactenus bonarum literarum candidati, proſodia noſtra adjuti ſtuduiſtis alacriter verſibus ſcribendis: ita non minori ſolicitudine & alacritate harum præceptionum noſtrarum adminiculo ſtudete Epiſtolis doctè ſcribendis, & tandem experiemini, quòd nihil unquam in ludo literario utilius & magis neceſſarium tractaveritis. Valete: & veſtris ultrò commodis & utilitatibus conſulenti Macropedio auſcultate. Et ut hoc quoque adjiciam, vobis dicatus hic liber, habebit duas partes, prior Inventionem Rhetoricam, adeôque Epiſtolicam: poſterior Diſpoſitionem & Elocutionem tractabit.

Rurſus valete.

PRIOR

PRIOR PARS DE INVENTIONE RHETORICA.

Quid Epistola, & qualem esse oporteat.

CUm sit Epistola præcipuè familiaris, absentium amicorum quasi mutuus sermo, ἀπὸ τοῦ ἐπιστέλλω, quod est mitto, aut per literas absenti aliquid significo, talem eam esse oportet, quales sunt amicorum mutuæ confabulationes. Amat igitur characterem humilem, proximèque ad comicam phrasin accedentem, & (ut planius dicam,) simplicem, festivam, dilucidam, minimèque fucatam scribendi rationem, quæ suam tamen elegantiam non negligat. Quæ res doctissimorum magis observatione, quàm scholaribus præceptis acquiritur. Cùm sint enim tria tùm dicendi, tùm scribendi genera: Sublime videlicet, quod crebris figuris ornatum, rebus heroicis convenit, ut in Tragœdijs: Humile, quod citra fucum & magnificum cultum humi serpere videtur, ut in Comœdijs: Mediocre, quod medio modo se utriq; attemperat, ut in Historijs: nemo hæc meliùs dignoscere valet, quàm qui doctissimorum scriptorum diligens observator est. Quod autem ad rectam Epistolarum

compoſitionem attinet, ſecundùm Rhetoricum artificium, Inventionem, Diſpoſitionem & Elocutionem, paucis præceptis explicare ſtudebimus. Non ſecùs enim in Epiſtola, quàm in oratione Rhetorica, primùm per Inventionem excogitandum eſt, quid ſit ſcribendum: deinde curandum, quomodo inventa ſint diſponenda: tertiò quomodo diſpoſita ſint aptis verbis & ſententijs eloquenda, ſatagendum eſt.

Partes Epiſtolæ duplices.

PArtes Epiſtolæ eaſdem ferè tradunt nonnulli, quas rhetores orationi rhetoricæ præſcribunt, quæ ſunt Exordium, Narratio, Propoſitio, Confirmatio, Confutatio & Peroratio. Verùm cùm epiſtolaris compoſitio oratione rhetorica ſit multò liberior, nec eiſdem legibus perpetuò aſtringatur, nos illis ſubinde diſſimulatis, alias pro diverſis Epiſtolarum generibus præſcribimus, congruiſque tum præceptis, tum exemplis illuſtrabimus: nihil ominùs tamen paulò etiam prænominatas rhetoricæ orationis partes expoſituri. In primis igitur hoc advertendum, quòd quædam ſunt Epiſtolarum partes generales, omnibus ex æquo Epiſtolis convenientes, vt Salutatio, Valedictio, & ſuperſcriptio, de quibus primùm paucula præcipienda ſunt. Nam ſpeciales, non niſi ſpecialibus, ſeu ſingulis Epiſtolarum generibus propoſitis, tractari poſſunt.

De

De salutatione.

IN salutatione hoc obseruandum est, vt à tertia scribentis persona incepta, ad tertiam, ejus videlicet ad quem scribitur, quasi à tabellario prònuncietur, procedat, hoc modo: Tullius Curioni salutem dicit. Item adjunctis prænomine & cognomine sic: Mar. Tul. Lentulo proconsuli salut. d. Aut Pliniano more pronomine addito: Cic. Lentulo suo salut.d. In his salutandi formulis (vt vides) persona scribentis nominandi, & alterius ad quem scribit, dandi casu exprimitur. Cavendum autem, ne aut nostro nomini, aut ejus ad quem scribimus titulorum sylvam adijciamus: nisi velimus vel arrogantiæ, vel adulationis argui: Sufficit enim quantumvis illustribus sic scribere: Franciscus Gallorum rex Car. V. Imperatori semper Augusto salutem dicit. Item dicimus novè: Salve mi Petre: Salve multùm, aut, salve plurimùm patrue obseruande, & alijs modis ferè totidem quibus uti solemus in congressu. Verùm illa veterum simplicitas, nostra novitate corrigi non potest.

De Valedictione.

QUemadmodum in principio salutamus, ita in fine valedicimus ei simpliciter ad quē scripsimus, in secunda duntaxat persona eū appellantes, hoc pacto: Vale, benè vale. Cura ut valeas. Vale longum jucundissime sodalis. Valetudinem tuam cura diligentissimè: Da operam, ut rectè valeas.

Incolumem te ſervet Deus optimus maximus, pater optime. Vale mi Petre. Poſt Vale, locum adnotamus & tempus, ubi & quando ſcripſimus. Locum exprimimus hoc modo, Datum Romæ, Scriptum Trajecti vel ex Trajecto: & omiſſo verbo vel participio, Trajecti vel ex Trajecto. Item, Ex ludo noſtro literario. Ex meo muſæo. Ex navi, &c. Tempus ſubjicimus hoc pacto, Kalendis, Nonis, Idibus Januarijs, Pridie Nonas, tertio Nonas, vel Idus Januarias, Februarias, vel Februarij. Item Octava Januarij, Prima Junij. Et Poſtridie Epiphaniæ, Primo Pentecoſtes. Poſſunt & his menſium diebus anni præmitti hoc modo, Anno à Chriſto nato vel paſſo, milleſimo quingenteſimo triceſimo quinto, quarto nonas Martij, nocte intempeſta. Quemadmodum autem nominibus dictum menſiumve rectè ad deſignandum tempus utendum ſit, in Kalendario noſtro nuper edito abundè ſatis diximus. Cave in fine nomen tuum ſubſcribas, niſi fortè ob novè aſſumptam ſalutandi formulam omiſeris.

De ſuperſcriptione.

SUperſcriptio eſt, quam in dorſo Epiſtolæ jam clauſæ & ſignatæ ponimus. Eam hoc pacto fermè ſcribimus, ut vocabulum ejus cui ſcripſimus, cum debita veneratione in tertia perſona ponamus, nulla noſtra nominis facta mentione, hac vel ſimili forma: Doctiſſimo apud Lovanienſes Græcarum

carum literarum professori, Magistro Rutgero Rescheo, amico singulari. Magnæ eruditionis & probitatis adolescenti Petro Delfio, apud Trajectinos, amico & fratri. Probo & industrio civi Michaeli Hillentio, Antuerpiano chalcographo, amico non vulgari. Optimo & integerrimo civi Delfensi Paulo Montano, parenti suo pientissimo & plurimùm venerando. Itē, Petro Montano in Trajecto. Hieronymianæ domus alumno, filio charissimo suavissimoque. Danda est opera, ut quovis modo loci vocabulum, quem habitat is qui scripsimus, in Superscriptione annotetur. Studendum præterea, ut aptis epithetis præsertim in hac parte utamur, licet in alijs etiam partibus & in corpore Epistolæ nonnunquam adhibenda sint.

Pro diversis hominum statibus aliquot epitheta.

CÆsarem appellabimus Augustum, Regem invictissimum, Ducem illustrissimum, Imperatorem militarē fortissimum, Principem clementissimum, generosissimum, clarissimum, splendidissimum, præpotentem.

Papam appellabimus beatissimum, pontificem maximum, summum. Reliquos episcopos amplissimos, sanctissimos, vigilantissimos. Abbates religiosos, venerandos, suspiciendos. Decanos & præpositos, venerandos, aut venerabiles. In magistratu sæculari Consulem appellabimus vigilantissimum: Senatorem splendidissimum, ornatissimum,

Ædilem

Ædilem magnificentiſſimum: Judicem incorruptiſſimum: Prætorem integerrimum.

Inter literarum profeſſores, Theologum appellabimus gravem, abſolutum, ſincerum, ſacrum, divinum: Juriſperitos, juris conſultiſſimos, prudentiſſimos legum, juris vtriuſque juxtà doctos: Rhetorem diſertiſſimum, facundiſſimum, ſuaviloquentiſſimum: Poëtam, ſacrum, divinum, clarum, inclytum: Dialecticum, acutum, argutum: Medicum, peritiſſimum, fidum, eximium: Mixtè doctos, undequaque, vel undecunque doctiſſimos: Scholaſticum, eruditum, bonarum literarum ſtudioſum, doctum, literarum haud expertem.

Inter cognatos & affines, Patrem dicemus optimum, honorandum, venerandum, obſervandum: Matrem indulgentiſſimam: Fratrem clariſſimum: Patruum obſervandum; Uxorem ſuaviſſimam: Filium dulciſſimum, dilectiſſimum, ſuaviſſimum. Cæterùm Nepotes, Generos, Affines, Sodales, Commilitones juxtà appellabimus mellitiſſimos aut jucundiſſimos.

Ex illis qui nulla officij dignitate inſignes ſunt, divites & authoritate præſtantes, dicemus viros optimates, ſummates, primarios, nobiles, graves, ornatos virtute, aut moribus ornatiſſimos, eruditione præcellentes, obſervandos, honorandos, colendos, eximios, egregios, prudentes, ſpectatos, perſpicaces, ſuſpiciendos, circumſpectos, non indiſcretos: Matronas primarias, integerrimas, probas, pudi-

pudicas: Puellas lepidas, amabiles, bellas, pudicas, jucundas, optimè moratas: Adoleſcentes ingenioſos, literarum ſtudioſos, probos, modeſtos, optimæ ſpei, eximiæ vel generoſæ indolis: Milites fortiſſimos, exercitatiſſimos: Opifices induſtrios, ſolertes, exquiſitos, accuratos, &c. Plura horum ſimilia ex probatis authoribus alijs colligat puer: nobis ſatis eſt occaſionem dediſſe ſtudioſis, ſciatq; (quod & ſuprà monui) non tantùm in ſuperſcriptione uſum eſſe epithetorum, ſed etiam in corpore Epiſtolæ, idque ſæpenumerò etiam per abſtractum admitti. Eſt autem ἐπίθετον παρὰ τὸ ἐπιτίθημι, appono vel adijcio, nomen præcipuè adjectiuum, quod perſonæ ad laudem (prout hoc loco accepimus) propriè tribuitur, ut ampliſſimus. unde ſubſtantiuum amplitudo abſtractum: ſic prudens, unde prudentia.

De diverſis Epiſtolarum generibus, ſecundum tria genera cauſarum.

TRibus his generibus Epiſtolarum partibus utcunque declaratis, diverſa Epiſtolarum genera explicemus, ut ſpeciales ſingulis ſuas partes tribuamus. Ut autem diverſis Epiſtolarum generibus ordinem quendam congruum tribuamus, advertendum eſt, ſecundùm Rhetores tria eſſe cauſarum genera, videlicet, Demonſtratiuum, Deliberatiuum, Judiciale, &, ſi quartum velis addi, Didaſcalicum, ſeu Dialecticum, quibus omnia civilia themata pertractantur. In genere Demonſtrativo

pertractantur. In genere Demonſtrativo laudamus & vituperamus perſonas, nempe & divos & homines. Facta nempe divorum, & hominum res geſtas, & res alias quaſlibet, nempe quæ neque perſonæ, neque facta ſunt, ut ſi Davidem commendemus, perſonam laudamus: ſi μονομαχίαν ejus, qua Goliah Gethæum fortiſſimè ſtravit, factum laudamus: ſi fortitudinis ipſam virtutem, rem laudamus. De Vituperationibus idem judicium eſt. In genere Deliberativo ſuademus aut diſſuademus: hortamur aut dehortamur: poſcimus aut negamus: precamur aut deprecamur: conſolamur, &c. Ut ſi ſtudia Græcarum literarum ſuadeam aut diſſuadeam, aut repentem ad alacritatem horter, poſcam ſubſidium, deprecor pœnam, &c. In genere Judiciali pro diverſis ſtatibus (de quibus poſteà) accuſamus, aut excuſamus ſeu defendimus, expoſtulamus, &c. Ex his ceu quibuſdam fontibus, omnium fermè Epiſtolarum genera ſimplicia & mixta promanant, niſi quòd familiarium quædam ſcribuntur (Indicativas appellare poſſumus) quibus nunc unam rem ſolam, nunc commixtim varias indicare conſuevimus; quæ tamen ne quidem ipſæ artificio carebunt, ut poſtea docebimus.

De partibus orationis Rhetoricæ.

PRiuſquam autem diverſa Epiſtolarum genera ſub his tribus cauſarum generibus comprehenſa diſtinguamus, partes orationis Rhetoricæ paucis

paucis declaremus; quo singularum Epistolarum partes speciales melius intelligantur. Sunt igitur orationis Rhetoricæ partes sex: Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio, & Peroratio; quas nonnulli in quinarium, Propositionem à Narratione cui adnexa est, non separantes: alij in quaternarium, Confirmationem & Confutationem sub una Contentione comprehendentes, contrahunt. Sunt alij, qui & septimam, nempe distributionem propositioni adjungunt. Nos medio modo aut sex ponimus superiores aut quinque, juxta tritum versiculum.

Exorsus, Narro, Firmo, Confuto, Peroro.

Sub narratione Propositionem continentes. Harum interdum plures, interdum pauciores, interdum singulæ, in oratione usui, aut necessariæ sunt.

Exordij secundùm Ciceronem, duæ sunt partes, alteram vocat Principium: à Græcis προοίμιον ab οἶμη cantilena, vel ab οἶμος via, quasi præcantio, sive præambulum dicitur. Alteram vocat Insinuationem, & à Græcis πάροδος, quasi latens ingressus dicitur. In principio tribus locis utimur, nam reddimus auditores Benevolos, Attentos, & Dociles. Benevolentiam captamus aut ab officio personæ nostræ, cùm præcipuè ad nos attinere ostendimus, ut dicamus vel scribamus: aut ab adversariorum persona, præsertim in genere Judiciali, cùm eos in odium vel contemptum auditorum adducimus: aut à commodis eorum ad

quos

quos scribemus vel dicemus: aut à rebus ipsis, quæ tractandæ sunt. Attentos reddimus auditores, si de rebus utilibus, necessarijs, magnis, jucundis, aut novis indicemus nos dicturos aut scripturos, & quæ maximè ad pietatem, vel ad rempublicam pertinere videbuntur, aut ad patriæ conservationem. Dociles quoque reddimus, si nos dilucidè & planè dicturos aut scripturos, & summam causæ breviter exposituros promittimus.

Interdum nihilominus à circumstantia loci vel temporis, item à Voto, ab insigni aliqua sententia, à Fabula, ab Adagio, ab Affectus vocabulo, ut sunt gaudeo, doleo, demiror, & similia, præcipuè in Epistolis. In quibus id quoque summoperè cavendum, ne in Exordio diffluamus, aut prolixiores simus. Nam in brevibus præsertim Epistolis, uno aut altero verbo seu breviuscula sententia benevolentiam captare docti consueverunt.

De Insinuatione.

INsinuatione, altera videlicet Exordij parte, utimur, si aut causæ turpitudo adnexa est, aut animum auditorum à vobis alienum sentimus, aut ipsos auditores prævia oratione fatigatos, nostráve oratione vel Epistola fatigandos suspicamur. Dicta est autem ab hoc Latinis Insinuatio, quòd per dissimulationem occultè, & quasi non data opera in animos auditorum subrependo nos insinuamus, hoc est, latenter immittimus. Vt si Græcarum lit-

literarum ſtudium, quæ pluribus, præcipuè earum ignaris (quòd fortaſſis nonnulli eis abuti videntur) aut ſuſpectæ, aut exoſæ ſunt, laudare vel ſuadere velimus, dicamus non perſonam, ſed rem ſpectari debere, nec ſcientiam aliquam aut ſtudium, propter eorum vitam, qui in ea ſtudioſi ſunt, vituperari debere: & deinde pedetentim in animos auditorum illapſi, ad noſtram ſententiam proponendam deveniamus. Hæc de Exordio paulò fuſiùs pro omnibus indifferenter cauſarum generibus ſcripſi: ad reliquas orationis partes jam paulò ſuccinctiùs exponendas tranſeamus.

De quinque reliquis orationis partibus.

NArratio ſecunda orationis pars, ſi neceſſaria aut uſui ſit, explicat cauſam oratione tractandam, vel ea, quæ ad ipſam attinent, aut ipſam præceſſerunt. Ex qua mox inferenda Propoſitio eſt tertia pars, quæ nulli cauſarum generi deeſſe debet. Quod ſi enim Narratio deſit, loco ejus poſt Exordium Propoſitio ſubjungitur, qua aliarum rerum comparatione thema aut ſtatum cauſæ proponimus. Hanc deinde varijs argumentis in Confirmatione munimus, ſeu roboramus. Deinde ſi quid ab adverſario vel objectum ſit, vel objici poſſit, vel ipſi propoſitioni contrarium videatur, ſub Confutatione refellimus, aut excuſando diluimus. Eſt enim Confutatio (ut Cicero inquit)

contrariorum locorum dissolutio. Postremò omnium sequitur Peroratio, in qua post brevem præcipuorum argumentorum Confirmationis enumerationem, studemus auditorum movendis affectibus: quibus duobus peculiaribus locis, nempe Enumerationi & Affectui, Cicero etiam amplificationem adnectit. Hæ Rhetoricæ orationis partes, etsi non semper omnes in omnibus, plures tamen in pluribus frequenter aut deprehenduntur accommodæ, aut necessariæ sunt doctè scribentium Epistolis, id quod in singulis causarum generibus paulò manifestùs explicabimus.

De genere Demonstrativo Personarum.

GEneris Demonstrativi Epistolæ, quibus Personas, facta, & res laudamus aut vituperamus, per se quidem raræ sunt, frequenter autem in alijs Epistolarum generibus aut laudationes, aut vituperationes incidunt, & mixti generis Epistolam efficiunt. Si itaque in aliqua Epistola aut generis Deliberativi, ut frequenter, aut generis Judicialis, ut frequentissimè Persona laudanda aut vituperanda est, id fiet his locis sequentibus.

A natalibus, si splendidis, nobilibus, & honestis parentibus ortus, deducendo laudes ab avis, abavis, atavis, & sanguine conjunctis.

A pueritia, si bonæ indolis, si rectè educatus & bonis moribus, & Christianis legibus institutus,

tutus, si felici ingenio præditus sit.

Ab adolescentia, ut quàm honestis se studijs occupaverit, quàm propensus ad literas, ad philosophiam, ad probitatem, & quemlibet honestum laborem, quàm morigerus parentibus, quàm abstinens vini & Veneris.

A Juventute seu virili ætate, ut quàm decenter & publicè & privatim se gesserit, quàm prudenter (videlicet) remp. & domesticam administraverit, quàm justè innocentes defenderit, & in facinorosos animadverterit, quàm pudicè sobriéque conjugem, liberos & totam familiam aluerit. Nam hoc loco conducit (maximè si variæ sint) secundum quatuor genera virtutum, Prudentiæ, Iustitiæ, Fortitudinis, & Temperantiæ, res gestas explicare, & in ordinem quendam redigere.

Ab ipsa senectute pari ratione, atque à virili ætate. Ab vltima morte quoq; si quid laude dignum occurrerit. Nec minùs etiam Senectuti, quàm Juventuti, imò tutius committi solet rerum administratio. Et in ipsa Christiani hominis morte, tum virtus, tum fiducia in Deum plerumq; magis elucescit. Porrò in vituperationibus hos locos in contrarium torquebimus, ut à natalibus improbis vel obscuris: Ab indole perversa, & mala educatione: A studijs adolescentiæ inhonestis, &c. Inter hæc licebit nunc dotes animi, nunc corporis cum laude cõmemorare, aut eorum monstrositatẽ vituperare.

Item commendare solemus personam à Natio-

ne, à Patriâ. ab Habitu, à Conditione, à Famâ, & cæteris personarum circumstantijs, de quibus obiter in Dialecticis nostris. Et quià demonstratio Personarum tota fermè in laudum commemoratione versatur, præter Narrationem aliam ferè orationis partem non habet, nisi fortè occurrat in vitâ hominis aliquid laude indignũ, quod vel defendendum, vel excusandum est. Perorationem quoq; admittit, dum auditores vel ad gratulationem, vel ad Dei laudem optimi viri laudibus incitamus. Et quia exempla rudibus non minùs conducant quàm præcepta, crassiùs in laudando Davide prædictos hos locos puero quasi digito tangendo ostendam.

Exemplum de laude Personarum, cujusmodi in Epistolam incidere potest.

DAvid rex Israel, quẽ tibi, generose Princeps, præ cunctis terrarum regibus & laudandum
Genus. censeo, & paucis laudare decrevi, ex tribu Juda inter cæteras Israeliticæ gentis trib. generosissima, patre Isai (quem & Iesse dicimus) non ignobili Bethlehemiticæ civitatis, imò Christianæ generationis principe natus est. Quod si parvi ducas, & ad laudem viri parùm facere contendas, honesto loco probisq; parentibus satũ esse, quòd non tam locus & genus quam propria virtus hominem laudare debeat, audi quod parvi ducere non queas. Is
Educatio. siquidem ab incunabulis divinæ religioni destinatus, probè & pudicè educatus, probis moribus (ut

erat

erat ad eos animo propensus) secundum patrias & Dei leges tam recte institutus, & divinis literis eruditus est, ut inter omnes sibi coætaneos secundū non habuerit. Usq; adeò verò divinæ laudis studiosus, in prima ætate, quæ rudis adhuc & pietatis ignara judicari poterat, fuisse deprehenditur: ut etiam cùm adhuc puer oves patris sui in deserto pasceret, psalterio & cithara, quæ mira artis suæ industria ipse compingebat, divinas laudes personaret. Imò tanta pietate emicuit, ut cæteris quanquā eximijs, despectis fratrib. ipse natu minimus in regem Israelitici populi & prophetam ungeretur. Ejus præter alia virtutum insignia adolescentiam decorabat non modò cum leonibus & ursis pugna & victoria, verumetiā quod cū Goliah Gethæo giganteæ magnitudinis viro (ne bellua dicam) pro patrijs & Dei legibus, gentéq; sua libertati servanda, non clypeo protectus aut galea, sed firma mentis in Deum fiducia congressus est, & absque lancea & gladio, baleari funda fortissimè stravit. Quis dignè enumeret, quàm non solùm in tranquillis regni negotijs, sed etiā in re bellica administranda & justè & prudenter se gesserit? quàm fortiter Saulis & filij persecutiones, adversaque omnia toleraverit? quàm mansuetè etiam lethales hostes pertulerit? quantoque temperamento rebus etiamnum corpori necessarijs semper & ubique usus est? Unum si demas adulterium sanguinarium, quod divina dispensatione admissum

Adolescentia.

Inventus.

Consulatio.

quis dubitat? nempè, ut quantumvis nobis religiosi videamur, nunquam tamen nobis ab humani generis hoste securitatem promittamus, & nihilominus post maxima flagitia, reliquum nobis pœnitentiæ præsidium non diffidamus. Hic tandem post patriam ab Allophylorum tyrannide vindicatam, post barbaras nationes sibi cum gloriâ subjugatas, post religionem collapsam in ordinẽ pulcherrimũ restitutam, post ampliſſimas auri, argenti, æris, & omnium divitiarum copias pro templo Domini ædificando coacervatas, post filium Solomonem in regnum sibi substitutum, in senectute bona secundum Scripturã, pius, prudens, mente integrâ, & plenus in Deum fide, quievit in pace, non sine ingenti Hierosolymitanorũ & totius Israeliticæ gentis cõploratione, luctu, & planctu: Sepulchroq; suo mõtem Sion cunctis post se Judæorum regibus sepulturam dedicavit, Christumq; suum secundum carnem filium cum eo consurrecturus expectavit.

Senecus.

Hors.

Hoc vel simili modo, cujus ego duntaxat summa locorum capita tetigi, in genere demonstrativo Personarum, pro diversa hominum conditione, si laudes cujusp iam Epistola postulat, aut breviùs, aut prolixiùs tractare possumus.

Demonstrativum Factorum.

IN demonstratione Factorum partes orationis (ut antè dictum est) sunt sex. Ordimur non secùs atque generaliter inibi traditum est. Narramus bre-

brevibus, ſi facti ratio ſatis auditoribus non cõſtat. Si conſtat, tantùm ſummariam facti rationem, hoc eſt, præcipua narrationis capita verbis pauciſſimis memoramus, unde totius cauſæ Propoſitionem ſeu ſtatum elicimus. Proponimus autem cum aliorum factorũ laudabilium ejuſdem, vel alterius hominis comparatione, quibus noſtrũ, quod laudare decrevimus, excellentius judicamus. Cum propoſitione (ut docet Cic.) licebit & uti Diſtributione ſeu diviſione, qua breviter auditoribus indicamus, quibus de rebus ſimus dicturi, aut quib. ex locis propoſitum noſtrum roboraturi in Confirmatione. Eſt igitur factũ laudandũ ab his locis Confirmationis.

Ab honeſto, ſub quo Iuſtũ & Piũ comprehendo.

Ab utili, ſub quo Neceſſarium & Iucundum.

A difficili, ſub quo Facile pro adverſario.

Honeſtas virtuti conjuncta eſt. Quicquid enim vel ipſa virtus eſt, vel virtuti cognatũ eſt, vel à virtute proficiſcitur, vel ad virtutem conducit, honeſtum judicatur. Nam Ciceroni Honeſtũ dividitur in rectum & laudabile. Rectum dicitur, quod cum virtute & officio fit. Id quoq; dividitur in Prudentiam, Iuſtitiam, Fortitudinem, & Modeſtiam, ſeu Temperantiam. Videndũ eſt itaq; quemadmodum ſecundũ has virtutes nõ modò Factum in hoc genere, verùm etiam res quælibet laudari poſſit, aut his contrarium vituperari. Laudabile eſt, quod rectè factum cum laude commemorationem habet. Quicquid igitur ad rerum appetendarum & fu-

giendarum ſanum conſiliũ pertinet: Quicquid ad veram amicitiam,fidem,officium, æquitatem,obedientiam,gratitudinem: Quicquid ad pietatem in Deum, patriam, parentes, liberos & proximos: Quicquid ad ſeveritatem legum, animadverſionem in facinoroſos, remunerationem,& defenſionem benè metentium attinet: Quicquid ad malorum tolerantiam, longanimitatem, periculorum pro religione, patria, parentibus, liberis, amicis aggreſſionem attinet: Quicquid ad caſtitatem, ſobrietatem,frugalitatem, & rebus in omnibus moderamen attinet,honeſtum: ijſque contrarium inhoneſtum ſemper judicamus.

Utilitas, commoda varia ex facto provenientia complectitur, quibus vel inſtantia vel conſequentia pericula vitari poſſe oſtendimus. Vtilitatem tamen longè ſuperat Neceſſitas, ſi inde argumentum ducatur.

Difficultas ex circumſtantijs rei geſtæ colligitur, quæ partim Perſonis, partim Rebus convenientes hõc verſiculo ſuggerentur.

Quis,quid,ubi,quibus auxilijs,cur,quomodo,quando.

In confutatione ijſdem locis per contrarium utimur, ut in laudibus, quam adverſarius dixerit ſtultitiam,nos contrà prudentiam:quam ille ſævitiam,nos ſeveritatem: quam ille temeritatem,nos fortitudinem:quam ille tenacitatem,nos frugalitatem oſtendamus. Et contrà in vituperationibus, quam adverſarius dixerit prudentiam, nos contrà

trâ ſtultitiam aut incõſiderationem: quam ille ſeveritatem, nos ſævitiam: quam ille fortitudinem, nos temeritatem: quam ille frugalitatem, nos tenacitatem oſtendamus.

Peroratione generaliter ſuprà declaravimus, qua ſub hoc genere, auditorum animos poſt præcipuorum enumerationem argumentorum, vel ad gratulandum in proſperis, vel ad commiſerandum in adverſis, per amplificationem movemus. Hos locos paulò copioſiùs proſecutus ſum, quòd non tantùm huic generi Demonſtrativo factorum, ſed etiam rebus laudandis conveniant, & nihilominus toti generi Deliberativo, ut ſuis in locis patebit.

Exemplum de laude Factorum.

INter omnia, quæ vel publicè vel privatim illuſtriſſimus rex David inſigniter geſſit, nihil eſt, qnod majore dignũ laude æſtimemus, quam quòd divini nominis hoſtem Goliah Gethæum vaſtiſſimo corpore, undiq; armatum virum puer inermis ſingulari cõflictu fortiſſimè ſtravit ac vicit. Quod luce (ut aiunt) clarius erit, cùm rei geſtæ honeſtatem, utilitatem, imò extremam neceſſitatẽ oſtenderimus. Si non modò honeſtũ, ſed etiam glorioſũ eſt pro patria pugnare, profectò pro Dei nominis gloria, pro religione, pro patria tuenda pugnare, multò omniũ glorioſiſſimũ judicabimus. Non ferebat quoq; generoſi puer animi, clariſſimæ gentis contumelias ab homine ſpurio, multoq; maximè

Propoſitio.

Ab honeſto.

divini nominis execrationes & maledicta ab homine impio intorqueri: sed considerabat prudētissimè quantū dedecoris & infamiæ sancto Israeliticæ stirpis populo per totum terrarum orbem nominatim inureretur, si inter tot regni Israelitici pugnatorū millia, ne quidem unus reperiretur, qui profanæ gentis obscuro militi posset occurrere.

Abæque. Considerabat quoq; æquissimum fore, ut eas corporis sui vires pro gente & patriâ suâ servanda fortis exerceret, quas sæpenumerò cum leonibus congressus & ursis, quasi per lusum expertus fuerat.

Confutatio. Nec terruit eum antagonistæ vastissimi corporis moles, non lorica hamata & ponderosa, non hasta trabalis & rigida, non cassis ænea, non clypeus æreus, nō gladius acutus, non deniq; totius corporis horrida panoplia, sed sola in Deum fide munitus (ne quis ipsum temeritatis arguat) delectis è torrente limpidissimis quinq; lapidibus, funda belluā aggressus fortissimè stravit, proprioq; ejus gladio è vagina educto altior insurgens caput ipsi præcidit. Si utilitatem spectes, quis commoda Facti dignè recensеat? Regem Saul & optimis quibusque exercitus duces non solùm vitæ servavit, sed etiam gloria illustravit, exercitum victorem domum remisit, hostibus & vires & animū ademit, gentemq; suam totam à sævissimâ barbarorū tyrannide vindicavit. Quid commoda memoro, cùm fuerit ipsum factum etiam necessarium? Nisi enim cæderetur Goliah, actum erat de Israelitarum republi-

Ab utili. Ab necessario

ca,

ca, de parentibus, de uxoribus, de liberis, de aris & focis, de totâ denique patriâ & ſalute. Quibus non hoc etiam ad laudem rei geſtæ meritò pertinere videatur, quòd ipſe puer giganteæ magnitudinis virum; ipſe inermis, galea, lorica, ocreis, haſta & clypeo undique munitũ; ipſe inexercitatus, bellatorem ab adoleſcentia ſemper in armis verſatum, non ex inſidijs, non fraude, non maleficijs, ſed palam ſingulari certamine, funda non modò vicit, ſed & fortiſſimè ſtravit, ſuoque ipſius gladio caput ei præcidit? Quanto namq; apparet in rebus feliciter agendis major difficultas, tanto in ijſdem indicatur amplior laudis materia, & glorioſior de tyranno triumphus. At nequis negotium tam arduum, & in rebus humanis tam inviſum & inauditum temeritatis inſimulet, audiat ipſum pugilẽ, non tam ſuis viribus & paſtoralibus armis, quàm firma in Deum fide nixum, divinoq; zelo armatum cum hoſte congreſſum. Sic enim probro & contumelia affectus, in ipſo conflictus procinctu reſpondit antagoniſtæ: Tu venis ad me cum gladio, haſta & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſrael, quib. exprobraſti hodiè, & dabit te Dominus in mea manu, percutiam te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadavera caſtrorum Philiſtin. hodiè volatilibus cœli & beſtijs terræ, ut ſciat omnis terra, quòd non in gladio nec in haſta ſalvat Dominus: & reliqua.

A difficili.

Conſutatio.

Hujuſmodi artificio breviùs, aut prolixiùs tum in

in epiſtola præcipuè, ſi factum quodlibet laudandum ſit, uti poterimus. Porrò, in vituperationibus utimur locis contrarijs, Inhoneſto, Inutili, &c. aut certè hos laudum locos, partem in contrariam torquebimus, docentes ipſum factum neq; honeſtum, neq; utile eſſe. Reliquæ orationis partes eædem cum ſuperioribus ſunt.

Demonſtrativa rerum.

IN rebus laudandis aut vituperandis fermè ijſdē locis, quib. in factis, utimur in cōfirmatione. Reliquæ ſiquidem orationis partes prorſus juxta analogiā ſuperioribus in Factis laudandis ſimiles ſunt, niſi quód Narratio in hoc genere rarò locum habeat: & propoſitio, qua loco Narrationis poſt Exordium utimur, aliarum rerum laudabilium comparatione potiſſimum fiat. Confirmationis itaque tres ſunt loci præcipui, ut in ſuperiori genere:

Honeſtum, ſub quo Juſtum, Pium, &c.

Utile, ſub quo Neceſſarium, & Delectabile.

Facile vel difficile.

Honeſtas tractatur non ſecùs atq; jam dictū eſt. Item nonnunquam ab ipſius rei antiquitate. Nonnunquam ab ipſis inventoribus, vel authoribus: nonnunquam à mira quadam & celebri novitate.

Vtilitas præcipuè ex circumſtantijs colligitur, quemadmodum & Facile & difficile: ut ſuprà diximus, & infrà in genere Deliberativo dicturi ſumus. Loci ſiquidem hujus generis cum Deliberativis plurimùm conveniunt.

Exemplum

Exemplum earum rerum, quæ in hominibus laudari aut vituperari ſolent.

INter omnia quæ humanis ſtudijs commendari ſolent, præcipuã quandam laudẽ meretur Eruditio, quæ non ſolùm ignorantiæ opprobrio liberat eum qui ſe poſſidet, verumetiam multifariam honeſtat & adjuvat. Hanc enim, ut cæteris animantibus præſtaret, ab initio mundi naſcentis primo homini, alijſq; multis per poſteriora ſecula ad noſtra uſque tempora divinitùs inditam non dubitamus. Id ſiquidem ingenij quod ad divinæ naturæ imaginem homini inditum eſt, niſi eruditione præcipuè & virtute excolatur, quantulum eſt quæſo, quo à brutis diſtamus? Communiter namq; cum brutis vivimus, movemur, gradimur, & ſenſuum tum exteriorum, tum interiorum uſu & voluptate perfruimur; ſola autem eruditione & virtute præſtamus, utpote divinæ conſortes naturæ. Et ſi quid fabulis tribuimus, hæ ſunt geminæ divinæ originis virgines, quæ Herculi generoſo adoleſcenti, ſi ſe amplecterentur, divinum honorem & immortalem gloriam pollicebantur. Hæ tanta inter ſe cognatione conjunctæ ſunt, ut altera ſine altera perpetuò minor videatur, quod altera ſemper alteram illuſtriorem reddat. Imò (ſi fas ſit dicere) Eruditio virtutis mater eſt, quòd ex ea præſertim virtus proficiſcatur. Eruditio ſiquidem ſcripturã tum divinam tum humanam intelligere facit:

propoſitio.

Ab honeſto.

ex

ex qua quicquid uſquam virtutis eſt, quicquid pietatis eſt, quicquid divinæ cognitionis eſt, hauriri neceſſe eſt. Et ut ſcias, quantum decorat hominem eruditio, quantum obſcurat eum literarum ignorantia, exactè conſidera: nempe quæ reddit hominem omnium appetendarum & fugiendarum rerum ignarum, virtutis & probitatis neſcium, ignorantem ſui, ignorantem Dei, & ad brutorum ingenium proximè accedentem. Accedit & hoc ad eruditionis laudes, quòd in rebus humanis nihil ſit, quod uſque adeò reipublicæ & privatæ conducat, plus dicam, quod in univerſum magis neceſſarium ſit, quàm literarum cognitio. Si tollas è mundo eruditionem, quid erit reſp. niſi aſinorum ſtabulum, imò urſorum & luporum latibulum? ſi tamen reipub. nomenclaturam mereatur. Quis legibus ignoratis jus dicturus eſt? Quis defendet inſontem? Quis conſulet oppreſſo? Quis medebitur ægrotũ corporibus? Et (quod primùm dictum oportuit) quis inſipienti plebeculæ doctrina ſana viam ſalutis demonſtrabit? Per eruditionem præterea quiſque prudenter adminiſtrat rem domeſticam, erudit liberos, providet rei familiari, acquirit claritatem inter cives, rebus non vulgaribus præficitur, in rebus arduis ſibi conſulit, in rebus adverſis conſolatur, in rebus quoq; proſperis moderatur, & quod omnium jucundiſſimum eſt, ejuſdem eruditionis contubernio multò ſuaviſſimo, etiam cùm maximè ſolus eſt, uſque perfruitur.

Ab utili & neceſſario

A incido.

Iuxta

Juxta hoc exemplum & alia tradenda ſunt ſimplicia themata, earum præcipuè rerum, quæ in homine vel laudari vel vituperari ſolent. Porrò in vituperationibus contrarijs locis utemur, ut prædictum eſt.

De alijs diverſis rebus laudandis.

SUnt & aliæ res variæ, quæ non in homine, ſed in ſe laudari ſolent, in quarum laudibus ſeu vituperationibus, diverſis pro diverſa earum conditione locis utemur.

Regiones enim laudamus à regibus earum, ſive ducibus, urbium ineis frequentia, à celebritate, à copiâ annonæ, à tranquillitate rerum, à tuto tranſitu, &c.

Urbes laudamus à reipub. adminiſtratione, à religione & literis, à populi frequentia, à civium bellicoſitate, urbanitate, concordia, ab ædium magnificentiâ, à rerum neceſſariarum facili copiâ, à ſalubritate aëris, à fluminibus allabentib. à villis, montibus, fontibus, ſylviſque vicinis. Vituperamus à contrarijs.

Ædificia laudamus à ſitu, à proſpectu, à figurâ, è magnitudine, ab amplitudine veſtibuli, à magnificentia atrij, à pulchritudine ſeu multitudine cubiculorum, conclavium, triclinionum, penetralium, ab hortis adjacentibus. Item à preciositate lignorum, lapidum, variaq; eorum ſculptura & ornatu.

Agros laudamus à fertilitate, declarantes quid ferant, & quantum ferant, item quo ritu colantur, cujuſmodi

cujuſmodi cultores habeant, item à planitie, ſeu montoſitate utili & amœna.

Flumina laudamus ab ortu, à colore, curſu, ab amplitudine, à locis quos præterfluunt, & quos influunt: à genere piſcium, navigiorũ, retiũ, & cæteris uſibus, ab agris, ſylvis, nemoribus quæ irrigant.

Fontes laudamus à perpetua & abundanti ſcaturigine, ab aquæ dulcedine & ſalubritate, item ſi quid memorabile aut prodigioſum habent.

Montes laudamus à radicibus, ab altitudine verticis, à vini, frumenti, & aliarum rerum feracitate, item ſi quid novum, prodigioſum, aut precioſum in ſe continent.

Sic alias res quaſlibet, conſideratis earum circumſtantijs, laudare aut vituperare poterimus. Exempla apud Poëtas, oratores, hiſtoricos. & alios authores obſervanda ſunt: nobis ſufficiat locos aliquot præſcripſiſſe.

De Epiſtola demonſtrativa Perſonarum.

TAmetſi priùs dictum eſt, per ſe quidem Epiſtolam Demonſtrativam raram eſſe, ſi quis tamen ejus præcepta (quod & ipſũ nonnunquam incidere ſolet) exigat, ſciat eam in tres partes dividendam, modò perſona laudanda ſit. Quarum Prima captabit Benevolentiam, aut à perſona ejus ad quem ſcribimus, quaſi juſſerit is, vel poſtulaverit; aut à perſona ejus de quo ſcribimus, quòd talis

talis ſit videlicet, cujus laudes meritò declarentur: aut præcipuè ab officio perſonæ noſtræ, quo amicum illaudatum præterire non debeamus. Secunda explicabit laudes amici uſque ad præſentem ejus ætatem, niſi clauſerit diem noviſſimum. A natalib. à pueritia, &c. ut in demonſtrativo perſonarum dictum eſt. Poſſumus tamen omiſſis illis locis aliquem laudare ab inſigni aliqua virtute, ab eruditione, à re fortiter geſta, prout epiſtolaris aut quantitas, aut qualitas poſtulaverit, ratióve ſuggeſſerit. In tertia dicemus nos non aſſentationis, ſed amicitiæ & veritatis declarandæ gratia paucula de multis viri laudibus dixiſſe, nec ob ſingularem laudati amicitiam, aut ejus, qui ſcribi voluit, reverentiam omninò ſilere potuiſſe. Monendo etiam, ſi commodum ſit ad effectum, amicitiæ, favoris, imitationis, largitatis, &c.

2

3

Hujus præceptionis exemplaris Epiſtola.

CUm ſciam te, vir ornatiſſime, excellentiſſimorum laudibus non immeritò delectari, & Cornelij mei eruditio, mores & converſatio tales ſint, ut etiã externos ad ſui cõtemplationẽ alliciant: nõ poſſum propter ſingularem, quã mecum habuit, familiaritatẽ & amicã conſuetudinem, quin (tametſi laudator elinguis ſum) in laudes ejus prorumpam, præſertim cùm tu de hujus viri moribus teſtimonium quæras. Sciens prætereo natalium ejus ſplendorem,

dorem, benè educatam infantiam & pueritiam, optimis & præcipuè literarum ſtudijs exercitatã adoleſcentiam, oris, & pectoris, & omnium totius corporis membrorum venuſtatem, ut quæ ſapientibus plerumque contemptui habentur, ea tantùm paucis celebrabo, quæ ſapientib. non minus quàm inſipientibus meritò laudari debent, & quæ ne Momus quidem reprehendere queat. Tanta eſt in hoc viro (ſi Philoſophiam, & rerum tum divinarum, tum humanarum cognitionem ſpectes) eruditio, ut ætas hæc noſtra ſecundum non habeat. Si mores quoque ſpectes, & omnem vitæ ejus converſationem, Catones, Scipiones, Curios videre te putes. Quis dignè efferat, quàm prudenter pro ſua ætate adminiſtravit remp. quàm fortiter noſtræ tempeſtatis (quam proh dolor calamitoſam deploramus) adverſa protulerit, quàm in judicio ſeverus & incorruptus, quàm in cauſis prætorij perorandis ſplendidus & ἐπαγώγος? Quid attinet eum in rebus quoq; privatis laudare, cùm vel pueri caſtam ejus conjugem, verecundos & eruditos liberos, totam denique familiam ſobriam, bene moratam & ordinatam juſto præconio prædicent? Et ut ſummatim multa perſtringam, talis & tantus eſt, ut ad maxima quælibet adminiſtranda (ſi velis) ſine rubore, promoveas. Nolo in præſentia nimis viri laudibus immorari, ne aut epiſtolæ videar modum excedere, aut aſſentationis alicui notam incurrere. Cum dabitur otium, evidentiùs aut particulariùs ſingula

tibi

tibi coràm explicabo. Interim tu vir ornatiſſime, ſi quid magnum de Cornelio noſtro ſtatueris (neque enim fruſtrà de moribus & converſatione ejus tibi ſcribi voluiſti) ipſum nõ ſecus atq; me favore, benevolẽtia & amore proſequere. Vale, ex Trajecto.

Epiſtolam demonſtrativam Vituperij paribus præceptis & ijſdem locis ſcribere licet, laudibus in vituperationes mutatis, & locis in contrarium tortis, ut prius dictum eſt.

Aliud Exemplum.

QUandoquidem, jucundiſſime ſodalis, civitatis Legiæ (ut eam veteres à legione Romana hîc cæſa appellarunt) quam bonis avibus (ut aiunt) pluſculis menſibus habitare cœpi, tibi ſitũ, mores, rempub. & ſi quid egregium præ ſe ferat, depingi voluiſti, nec minùs ad hoc me incitat eximia, quæ ſe ultrò ingerit, laudis materia; non poſſum, ſi & alumnæ meæ gratificari, & tibi morem gerere velim, quin paucula è multis tibi Leodij noſtri præconia ſcribam. Vidi plures diverſarum regionum nobiles civitates, verùm nõ eſt alia (ſi ſingula quæ hîc eximia ſunt, conferantur) quæ mihi magis arrideat. Hæc namque civitas ex maxima ſui parte in cõvalle ſita (tametſi non minima pars ejus ex mõte dependet) undique plena amœnitatis eſt. Si ad Orientem ſpectes, rapidiſſimũ cœſij coloris fluvium Moſam ſpatiosè delabi cernis: quem non ſordidæ profectò negotiationis navibus & ratibus paſſim

1 Exordium.

Propoſitio.

2 A ſitu.

singulis penè momentis sursum ac deorsum sollicitari,& juxta & intra mœnia jucundissimè cernimus. Si ad meridiē, montes sylvosos alios alijs altiores cum vallium suarū amœnitate tanquā in tabula pictos contemplari licet. Si te vertis ad occasum,dij boni, quid illinc voluptatis haurias? Visus non assequitur latissimos totius Hasbaniæ campos, tritici,orizæ, migmatis, cæterorūq; frumentorum feraciſſimos. Quales & ad plagam Septentrionalē vides, præter hos quorum jucundissimo, etiam vinearum intra mœnia ex monte pendentium, aspectu delectaris.Cum jam non data opera intra mœnia redierimus, quis dubitet tum heroum tum civium multorum in hac urbe (quamvis olim Burgundiorum incendio eversa & desolata sit) excellentissimas aut instauratas, aut denuo instructas ædes,ubi parvo admodū ædificiorum materia comparatur? Ligna per Mosam secundo flumine,contignatis ratibus proximæ sylvæ; lapides solidos & sculptiles, proximi montes, calcem vivam vicinæ cautes suppeditant. Ferrum præterea,æs,plumbū& reliqua id genus metalla in suburbanis effodiūtur, conflantur,purgantur, ferriq; strictura mira industria molis aquatilibus,in baculos (ut vocant) excuduntur. Hîc fontes sunt amœnissimi perpetua scaturigine manantes,quorū aquæ limpidissimæ ab indigenis in potum sumptæ, sunt & suavissimæ & saluberrimæ. Videas diversa monasteria, & ædes divitum,in quibus ne unā quidē officinā invenias, quam

Acquirerum

quam nō fons vivus cōmodiſſimè adornat. Neque hoc ſilentio prætereundū cenſeo, quod, cum montium commoda recenſerem, minimè ſuccurrebat: Hîc nempe montes diverſi ſunt, ex quorum profundiſſimis & abſtruſis cavernis non minùs prodigioſa quàm pretioſa ignium fomenta inſtar lapidum dura, & inſtar carbonum nigerrima eruuntur, & ad vicinas regiones tranſvehuntur. Quanquam autem ligna parvo admodum à nobis redimi poſſunt, & lignariorum ſuffocati carbones: malunt tamen ad focum inſtruendū hac naphtha corbonaria quam lignis uti. Veniam vel tandem ad remp. quæ propter equeſtris ordinis dignitatem & modeſtiam, magiſtratus eruditionem & prudentiam, plerunq; totius concordiā, ſimpliciratem, & in rebus manuarijs diligentiam, pulcherrimè exornatur, adminiſtratur & viget. Et ne Clerū, noſtræ civitatis pulcherrimum decus præteream, tanta eſt ei cū populo Leodino ſocietas & unitas, ut majorē non quæras: tanta eſt & dignitas & amplitudo, ut clerū veſtrum Trajectinū cum ſuo Pontifice facilè ſuperet: tanta deniq; numeroſitas, ut citra Alpes aliā non invenias civitatem, quæ huic numero cleri valeat comparari. Sunt. n. nobis canonicorum collegia ſeptē aut octo, Abbatiæ (ut vocant) quinq; templa parochiarum triginta duo, & reliqua monaſteria incerto numero: in quibus omnibus præter religioſiſſimum Dei cultū, præter ſummam eruditionem, præter illuſtrium virorum generoſitatem,

A montibus prodigioſis.

Ad rē pub.

A clero

quis digno præconio rerum pretia, extructa ædificia, hortorū amœnitates explicet? Et ne rem ſcholaſticam & literariam præterijſſe videar, tametſi fortaſſis alibi bonæ literæ plus maturuerunt, nuſquam tamen (auſim dicere) hac noſtra tempeſtate magis florent. Mireris pueros ſeptennes Latinè loquentes, & qui decimumquartum ætatis annum nondum attigerunt, ſic proſa valere & carmine, ut cum quovis oratore & poëta certare poſſe videantur. Ut ſileam autem (ne quis me vel arrogantem vel περίεργον judicet) civium noſtrorum tum animorum & corporum robur, tum in rebus bellicis animoſitatem & ſtrenuitatem, quam non modò priſtinis temporibus Romani, verumetiam poſterioribus ſeculis reges & magni nominis principes experti & mirati ſunt: ut ſileam quoque urbis amplitudinem, & civium frequentiam, cujus Trajectum veſtrum tertiam partem non attingit. Certè aëris non modò ſuavitatem, verumetiam ſalubritatē ſilere non poſſum, quem celeberrimus noſter ὑδροπόρος Joannes Mandavillanus, poſt univerſi orbis, Aſiæ, Africæ, Europæ peragratas regiones, longè ſuaviſſimum & ſaluberrimum judicavit. Habes, mi ſodalis, paucis perſtricta capita quædā generalia de hujus civitatis laudibus, quæ ſi velim ſpeciatim explicare, deficeret mihi tempus narrandi, viderer quoq; non tam veram topographiam, quàm cum Luciano meram narrationem texere. Faxit Deus, ut huc tandem profectus, cuncta quæ

Aere literaria.

A civib.

Aeris ſalubritas.

ſcripſi

ſcripſi,& plura,quæ ſcribenda forent, oculis objecta contempleris. Vale, ex Leodio,&c.

Vides, ni fallor,puer in hoc poſteriori exemplo pro laudandis urbibus diverſos locos eadem ferè nomenclatura, etſi non eodem quo præſcripti ſunt,ordine obſervatos. Idem in alijs quoq; rebus laudandis aut vituperandis, exemplis ſubjectis facturus eram, ſi non magis operis prolixitatem, quàm laborem vitarem. Ad genus itaq; Deliberativum procedamus.

Aliarum rerum laudabilium,ut Regionum, Ædificiorum, Agrorum, &c. paradeigma non ponimus. Primùm quòd prolixitas legentibus eſſet oneroſa; deinde, quòd ſecundùm præcedens exemplum ex locis præſcriptis ſtudioſus adſimile de rebus illis affingere citra laborem poſſit. Ad genus Deliberativum tranſeamus.

De generis Deliberativi Epiſtola.

PArtes orationis generis Deliberativi eaſdem ponunt rhetores, quas ſuprà in genere Demonſtrativo poſuimus, niſi quòd Narratio rara eſt, incidit tamen nonnunquam etiam in epiſtolis: cùm videlicet factum aliquod de quo deliberandum eſt, paucis explicamus, aut ſi quid actum vel dictum eſt, quod ad cauſam attinet, recitamus. Iiſdem quoque locis in Confirmatione utimur, quibus in Demonſtrativo factorum & rerum priùs utendum docuimus, qui ſunt:

Honestum, quod rectum & laudabile, imò quicquid ad virtutem attinet, complectitur.

Utile & necessarium. Utilitas autem ex enumeratione commodorum, & incommodorum innotescit.

Possibile, aut Facile: quæ ex circumstantijs præcipuè ostenduntur.

Difficile, aut impossibile: item ex circumstantijs si quid dissuademus, aut dehortamur.

His locis (si causa postulet) in omni Epistola Deliberativa non secùs atque in oratione rhetorica uti possumus, & ea ratione juxta analogiam, qua in demonstratione factorum & rerum priùs ostensum est, ostendentes videlicet id quod persuadere decrevimus, Honestum, Utile, Facile esse: adeóq; amplectendũ esse, contrà ostendentes rem aliquam inhonestam vel impiam, inutilem, vel periculosam, difficilem vel impossibilem esse, adeoque fugiendam vel detestandam esse Nihilominùs singulis Epistolarum generibus sub hoc causarum genere militantibus peculiares cum suis locis partes assignabimus, ut studiosus majorem in Epistolis, quàm in oratione scribendi videat libertatem.

De Epistola commendatitia.

PRimùm occurrit Epistolarum genus, quod Cõmendatitium vocant, quo amicum amico pro aliquo beneficio vel favore consequendo cõmendamus: cujusmodi Cicero tum in pluribus, tũ præcipuè

cipuè in decimo tertio Epiſtolarum libro uſus eſt. Quod idcircò primo loco poſui, quòd plerũq; ex genere demonſtrativo nõ parũm admixtum habet. Solemus enim eum quem alijs cõmendamus, frequenter opportuna laude extollere, quò ejus, ad quẽ ſcribimus, animum commendato conciliemus. Partes hujuſmodi Epiſtolæ ſecundùm tres perſonas, ejus videlicet ad quem ſcribimus, noſtræ, & commendati (ſecundùm rem præterea quæ poſtulatur conſideratam) ſunt quatuor aut quinque.

In prima captamus benevolentiam (ſi neceſſarium videatur) ab humanitate, benignitate vel liberalitate ejus ad quem ſcribimus, licèt inter familiares amicos hæc pars plerunque negligatur. 1

In ſecunda cauſas ſcribimus, quæ nos movent ad aliquem commendandum, ut eſt amica commendandi conſuetudo, beneficium acceptum, commiſeratio, vel id genus alia. 2

In tertia commendandum laudabimus pro quantitate Epiſtolæ, eo quo præſcriptum eſt modo in genere demonſtrativo perſonarum, à natalibus, ab indole, &c. 3

In quarta rem ipſam exponemus, quam in commendatione pro amico poſtulamus, oſtendentes eam varijs argumentis honeſtam, juſtam, piam, aut virtuti cognatam, item utilem aut neceſſariam, præterea non modò poſſibilem, ſed etiam facilem ei, ad quem ſcribimus; ſecundùm locos Confirmationis generis Deliberativi. Pollicebimus 4

quoque in quinto loco, & nos & commendatum amicum noſtrum gratos futuros, mutuam quoque noſtram operam & ſtudium deferemus.

Exemplum, quod Græcis Paradeigma.

1 Exordium. NIſi certò cognoſcerem tuam non ſolùm erga me ſummâ, verumetiam inomnes, tametſi alienos, bonarum literarum ſtudioſos, non vulgarem benevolentiam, vererer profectò, mi Chryſogone, in aliquo præſertim negotio ſtudiorũ tuorũ, tranquillitatem temerè appellare. Verùm cùm jam te ſciam pro amicitia ſubinde renovanda malle ab amico ſollicitari, quàm ea marceſcente quietũ eſſe, audacter te paucula pro amiculo poſtulaturus accedo. Gualterum meũ, qui has meas tibi porrigit literas, propter ejus affectum erga me ſingularem vehementer diligo. Nam ab incunabulis me non ſecùs ac parentem ſemper coluit & diligentiſſimè obſervavit. Is cum te mei ſtudioſum planè cognoſceret, ſeque meis apud te literis gratioſum fore confideret, ut pro ſe ad te ſcriberem, obnixiùs rogavit: quamvis non dubitẽ ipſum modeſtia, verecundia, alijſq; honeſtis ſuis moribus etiã ſine noſtra commendatione plurimùm tibi placiturum. Eſt enim adoleſcens honeſtis admodum, tametſi tenuis fortunæ, natus parentibus, probè domi ſemper & pudicè educatus, bonis literis à teneris (quod aiunt) unguiculis non ſolũ appoſitus, verumetiã ſummoperè intentus; in quib. ita Dei numine aſpirãte pro-

2 Narratio.

3 Loci perſonarum.

profecit ut & carmine & prosa omnes suos in ludo nostro commilitones facilè superaverit. Quid enim non possit (quantam in eo deprehendes) tanta virtuti cõjuncta ingenij acrimonia? Nemo siquidẽ illum vidit unquam immoderatiùs bibentem, aut improbè lasciviẽtẽ; nemo verbo aut verbere contentiosum, nemo per lucrũ quæstuosum, sed parentibus & amicis obsequentem, præceptoribus tractabilem, commilitonibus usq; se comem præbuit & amabilem. Quid multis? Talis est adolescens, quem meritò probi omnes & ament & commendent. Is scholis nostris valedicturus, & istuc profecturus, cùm neminẽ noverit Lovanij, qui sibi possit esse præsidio, optat per me sibi cujuspiam conciliare gratiam, cujus consilio vel auxilio subinde se tutò committàt, teq; ex omnibus famâ duntaxat cognitum unum delegit, quem parentis loco istic habeat, Quod negotium mi Chrysogone, cùm sine magno tuo incõmodo subire, piè & juste exercere, & cum magno virtutis fœnore honestissimè amplecti valeas, etiam atq; etiam oro, ut talem te adolescenti in rebus dubijs, in negotijs arduis, in fortuna prospera & adversa patronum exhibeas, qualem te meis liberis, si postularem, exhibiturus esses, ut intelligat commendationem pro se meam apud te plurimùm valuisse. Ego vicissim enitar, ut beneficij in nos collati minimè te pœnituerit, sed aliquando (tametsi turpe videtur in vera amicitia polliceri) dignum benevolentia tua fructum recipias.

Loci deliberativi.

pias. Habebis enim me, habebis etiam illum perpetuò gratiſſimum debitorem. Vale mi.

Sciens omitto Confirmationis locos latiùs extendere ab Honeſto, Utili, alijſq; locis argumenta ducere, in quarta præcedentis epiſtolæ regione, ne nimia prolixitate lectorem onerem: quemadmodum enim ab illis argumentandum ſit, in ſubſequentibus quibuſdam Epiſtolarum generibus paulò latiùs oſtendetur, præcipuè in Suaſorio & Petitorio.

Aliud Exemplum.

SOlet & idem Commendatitium genus inter admodum familiares multò ſuccinctius tractari, omiſſa prima ac tertia parte, hoc vel ſimili modo: Cornelio ſummæ probitatis & eruditionis adoleſcente valdè utor familiariter, & propter præcipuum erga me ſtudium & amorem mirificè eum diligo. Is Lovanium profecturus, cùm non habeat cui ſeſe in rebus dubijs tutò committat, teque ex alijs mei ſtudioſiſſimum intelligat, rogavit me, ut ad te pro ſe quàm accuratiſſimè ſcriberem, quò vel noſtra poſſit commendatione adjutus, amiculorum tuorum catalogo adſcribi, imò ut ad te non ſecùs atque parentem in rebus anxijs ſine rubore poſſit accedere. Oro te itaque ut ſicubi tuo conſilio vel auxilio indiguerit, (id quod ſine gravi incommodo pro tua authoritate, prudentia, & eruditione facilè poteris) ei ſis adjumento & præſidio. Quod tibi quidem & laudem pariet & voluptatem,

tatem, mihi verò majorem in modum gratum erit & acceptum. Adoleſcentem quoque ipſum perpetuò tibi devinxeris, & cum ſumma gratitudine beneficij memorem intellexeris. Vale.

Hoc poſterius exemplum propterea adjicere volui, ut pateat liquidò, quòd neque omnes quæ præſcriptæ ſunt partes, neque idem partium ordo ubique obſervandus ſit.

De Epiſtola Suaſoria.

SEcundo loco, quòd ferè inter omnes Deliberativas Epiſtolas dominatur, & locos Demonſtrativos factorum & rerum plerunque admiſcet, genus Suaſorium ponamus. Nulla eſt enim alia Epiſtola quæ manifeſtiùs in genere Deliberativo verſatur, quàm ea qua amico rem quamlibet ſuademus aut diſſuademus. Cujus partes, etſi non omnes ubique neceſſariæ, ſunt quinque.

In prima vel à perſona ejus cui ſuademus, vel à noſtræ perſonæ officio, aut alia quavis ratione priùs poſita ordiri licet, quamvis non ſemper Exordium neceſſarium ſit. 1

In ſecunda ponemus narrationem breviuſculam cum ſeminibus argumentorum rei deliberandæ: cui ſecundùm artificium priùs poſitum, Propoſitionem ſubjungemus. 2

In tertia poſt diſtributionē, ſi opportuna videatur, rationibus & argumentis ex locis generis Deliberativi depromptis, Propoſitionem muniemus. 3

In

4 In quarta, si qua Propositioni aut argumentis videbuntur contraria, per confutationē destruemus.

5 In quinta, Epilogo præcipuorum argumentorum præmisso, affectus ejus, ad quem scribimus, movere studebimus. Non discrepabit siquidem (quod ad artificium attinet) Epistola Suasoria ab oratione rhetorica hujus generis.

Exemplum Epistolæ Suasoriæ.

1 Exordium. QUanquam ipse citra controversiam abundè per te sapis, cōmilito jucundissime, non possum tamen (si veteri nostræ amicitiæ satisfacere velim, summisque in me tuis officijs gratus esse) quin ea quæ ad tuam cùm dignitatem tum salutem attinent, tibi liberè suggerā. Et cùm aliena rectiùs interim quàm nostra consideramus, non debeo tibi amico, cujus ego nonnunquam saluberrimis consilijs adjutus sum, meum quale quale est subtrahere consilium. Narravit mihi nudius-tertiùs, non sine

2 Narratio. dolore, Theodoricus frater tuus, quòd posthabitis bonarum literarum studijs, rebus mechanicis te intricare decreveris, & nullo vel parentum monitu, vel amicorum rogatu, nullaq; probitatis, utilitatis, conditionis tuæ, vel priorum expensorum habi-

Propositio. ta ratione deduci posse à sententia. Tu tamen mi Hieronyme, si me audias, mentem istam mutabis, & servilibus mechanicorum operibus derelictis, humanitatis seu bonarum literarum & liberalium artium studijs nunquam satis laudatis, & post virtutem

tutem rebus omnib. anteferendis, ut cœpisti, inhærebis. Ad quod te non modò parentum tuorũ, quibus ex divino præcepto non parũ debes, imperiũ: aut amicorum & necessariorum, quos temerè aversari non decet, preces & suadelæ; verùm multò maximè ipsa bonitatis & æquitatis ratio inducet, qua tibi nihil honestius, nihil utilius, nihil jucundius fore ingenuis artib. ostensurus sum. Nam si honesti te ratio movet, quæ profectò omnem probũ adolescentẽ movere debet, quid quæso bonis literis & eruditione honestius, quæ divinæ cujusdam originis, multis retrò seculis semper omnibus prudentibus in precio fuerùnt? Quid ijs honestius, quæ te a stupidis barbaris (& si dici liceat) brutis hominibus secernent? sine quibus inter hominem & pecudem vix ullum discrimen est. Quid ijs honestius quæ te ad veri Dei contemplationem, cœlestium rerum cognitionem, & verarum virtutum ducunt amplexum; sine quibus, haud secus ac porcus quidem Acarnanius, nulli rei magis homo quàm ventri studet, terrenis incubat, & æternis neglectis, transitorijs inhiat? Et si voluptatem quæras, sic ea in re literaria honestati conjuncta est, ut nesciam profectò an in literis plus honestatis, an jucunditatis invenias. Quid enim per Deum immortalem suavius, quã perpetuò cum Musis versari, & earum casto contubernio perfrui? Si verseris in agro, tecũ fabulantur; si intres domum, quiescès cum illis, nec poteris mœrore tabescere, qui in earum tripudio perpe-

3 Confirmatio. Distributio.

Ab honesto.

A jucundo.

perpetuum captabis ſolatiũ. Neq; enim habet (ut quidam ait) amaritudinem converſatio illarũ, neq; tædium convictus illarũ. Quod ſi fortè (ut ſubinde fieri ſolet) plus ea quæ cõmoda ſint, quàm ea quæ vel honeſta vel jucunda ſpectes, quid, obſecro, literis & eruditione utilius, ne dicam plus neceſſarium? ſine quibus neq; virtus tibi cognita, neque probitas manifeſta, neq; Philoſophia inveſtigabilis, neque divina neque humana ſcriptura intelligibilis & interpretabilis. Imò ſi literas è mundo funditus eradicaveris, omnia ſimul divina pariter & humana prorſus confuderis. Neq; enim reſpublica dignè adminiſtrabitur, neque res familiaris debitè gubernabitur, neq; (quod ante omnia dictũ oportuit) res eccleſiaſtica erudiẽdo, conſolãdo, arguendo promovebitur. Si divitias quæras (id quod tamen Chriſtiano homini turpe judicatur) quem vidiſti unquam doctiſſimorum inopia laboraſſe? Si τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει, illa, ne dubita, te maximè nutriet, qua plus cæteris commodare potes mortalibus, neque id quidem abſq; laboribus tuis atque ſudoribus. Nam dicturus es fortaſſis, hominem ab exordio ſuæ conditionis à Deo optimo maximo labori deſtinatum: In ſudore (ſi quidem dicit) vultus tui veſceris pane tuo. Eſto. An tamen putem te tam puerili ingenio, ut ſolis corporis ſudoribus hominẽ deſtinatum intelligas? An non habet immenſos labores (quanquam citra tædium) hæc ipſa priuſquã apprehendas ſcholaſtica eruditio? Neq;

Abutili & neceſſario

Conſtitutio.

tum

tum quoque, cùm apprehenderis, ſocorditer tibi vacandum erit. Aut enim viam veritatis populum ignarum è ſuggeſtu docebis, aut rudem pueritiam & informem adoleſcentiam in ſchola erudies & formabis; aut in rebus dubijs anxios juriſprudentia & conſilio juvabis; aut ægrorum corporibus ipſe ſanus medeberis: & ut unico verbo multa complectar, ſi defuerit erudito ſocordia, labor profectò non deerit. Itaque, mi Hieronyme, quò tandem Epiſtolam claudam, prudenſque corporis tui teneritudinem, qua vel ad mediocrem laborem ineptus es, præteream, cùm nihil ſit quod vel æquè honeſtet, vel æquè delectet, vel æquè commodet, ac bonæ literæ & bonarum artium eruditio, debes profectò non tam meo conſilio, quàm veritatis impulſu, ab inconſulto & inſulſo tuo propoſito reſilire, & per bonas literas pro ingenij tui dexteritate, qua quicquid etiam voles, facillimè apprehendes, ad reliquas pergere artes & diſciplinas. Moveat te patris deſiderium, matris lachrymæ, proximorum, affinium, & omnium amicorum affectuoſa (ſi dici liceat) deprecatio. Certè non potes pro ingenita tibi probitate, nobis omnibus neglectis (ne dicam contemptis) tergiverſari. Vale, & ut ſoles nos ama.

Hæc aliquātò prolixiùs proſecutus ſum, ut quiſque ſtudioſorum in genere Deliberativo uſum locorū non ſecùs in Epiſtolis ac oratione rhetorica conſiderare queat, & nihilominùs videat, quàm ſibi

ſibi generis hujus loci, & Demonſtrativi rerum conveniant, ſi utriuſq; generis inter ſe paradeigmata conferat. Nam literarum ſtudium, quod in hoc Deliberativo ſuaſi, in ſuperiori Demonſtrativo laudavi. Sciat tamen multò correctiorem de eodem argumento ſcribi poſſe Epiſtolam, omiſſis videlicet prima & quarta parte, tertiæ quoque partis nonnullis locis. Neq; enim in familiaribus maximè Epiſtolis omnes partes, neque in omni argumento omnes loci ſunt neceſſarij.

Porrò in diſſuaſoria Epiſtola, totidem quidem partibus, ſed locis contrarijs utendum eſt: ut ab inhoneſto, inutili, difficili, &c. ut in ſequenti brevi paradeigmate oſtendetur.

Paradeigma Epiſtolæ Diſſuaſoriæ.

1 Narratio cum prop.

AIunt te frater, neglectis literis, operib. textrinis operam dare, & neq; parentum, neq; amicorum prudentum conſilio à cœpto recedere. Porrò ſi me, cui ſemper plurimum tribuere ſoles, audias, ab hac ſtultitiâ & manus & mentem avertes. Quis te tandem eò dementiæ perduxit, ut rem neque honeſtam, neque jucundam, neque commodam aut utilem deligeres? Inter omnia ſiquidem

2 Ab inhoneſto

civilia artificia hóc unum longè viliſſimum & ſordidiſſimum judicatur. In precio ſunt fabri lignarij, item cementarij, calcearij, agricolæ, ſartores, & id genus alij artifices; verùm textores contemnuntur ab omnibus, riduntur ab omnibus, exibilan-

exibilantur ab omnibus uſq; adeò, ut nonnunquam è republica tanquã ſordidum & inutile genus hominum explodantur. Deſidebis prætereà tanquam nullius precij ſedentarius totis diebus, quaſi in cõclavi & piſtrino retruſus, abſque rerum varietate, abſq; hominum frequentia, abſq; externarum rerum ſolatio, mœrore & ſqualore confectus, vix duro & mucido pane refectus. Et cùm toto corpore fatigato ſub ipſam profundam noctem opus remiſeris, vix tantum corrades lucelli & emolumenti, quantum corporis tui alimento ſufficiat. Interim alenda eſt uxor, alendi liberi. Diſpeream ſi non intra quinquennium (niſi fortaſſis furto, de quo plerunq; ſolet hoc hominum genus ſuſpectum eſſe, quæſtum auxeris) ad extremam redigaris inopiam, inediaque tabeſcens, miſerè vitam finias. Quapropter, ſi meo conſilio acquieſcas (frater) hanc ſordidam & illiberalem, hanc inutilem & incommodam textoriam, & fulloniam averſaberis, & ſi non bonarum literarum ſtudijs, ſaltem alij te quæſtui & honeſto operi applicabis, quibus non modò tibi, ſed & liberis tuis conſulas. Vale.

3 Ab incom. & inutili.

Epilog.

De Epiſtola Exhortatoria.

EXhortatorium genus Epiſtolarũ, ſimul & Monitorium proximum Suaſorio locum ſibi vendicat, quo non ſuadendo (ut ſuprà) in rebus ambiguis amico conſulimus, ſed vel in certis ad alacritatem incitamus, vel errantem ad meliorem vi-

tam inducimus. Aliud ſiquidem ſuadere, aliud hortari eſt. Hoc Epiſtolarũ genus, etſi non ſecùs atque Suaſorium quinq; partibus conſtat, in tertia tamen (qua non tam argumentis, quàm affectibus agitur) his ſequentibus locis pro movendis affectibus utendum eſt.

A laude Perſonæ exhortandæ vel monendæ.
A laude Rei, ad quã ſit exhortatio vel monitio.
A ſpe præmiorum de re abſoluta.
A metu incommodorum, ſi res non ſortiatur felicem exitum.
Ab amore, commiſeratione, & expectatione neceſſariorum.
Ab odio, æmulatione, & expectatione adverſariorum.
Ab exemplis vetuſtis, alienis, & domeſticis.
Ab obteſtatione, quæ in Epilogo, ſeu in quinta parte per hos locos fieri non poteſt.

Ex quibus, etſi non omnes, præcipui tamen pro movendis in exhortatione, ejus ad quem ſcribitur affectibus, aſſumendi ſunt: quibus nihilominus in genere Deliberatorio, adhibito judicio, uti valebimus, & pari ratione Increpatorio.

Paradeigma ſeu Exemplum.

1 Exordium. QUòd bonarum literarum ſtudia denuò arrideant pueris, non poſſum tibi non gratulari jucundiſſime Hieronyme, maximè quòd noſtris literis noſtróque conſilio plus quàm parentum & amicorum tuorum conatibus tribuiſſe videris. Aiunt

te ſiquidem relicta agricultura, ad Idus Februarias rurſus ingenij excolendi gratia Lovanium concesſiſſe, tametſi ægriori animo, quàm nonnulli velint. Colligunt enim ex hac animi tui ægritudine naſcituram tibi ſocordiam, & bonarum literarum ſtudia ad lætam frugem non perventura. Quod licèt mihi nemo facile perſuadeat, qui ſciam te ſemper magis fræno quàm calcaribus indiguiſſe, tamen pro veteri noſtra, imò hactenus non interrupta amicitia, non poſſum quin ad eadem te literarum ſtudia cohortari ſatagam. Abſit, abſit, mi Hieronyme, ut prioribus illis incomparabilibus rei literariæ exercitijs poſteriora non reſpondeant. Tantus natalium tuorum ſplendor, tam probè educata infantia & pueritia, tantum ingenij acumen, aliò te quàm ad ſocordiam vocant. Extimulent te, quæſo, ſpes præmiorum ampliſſimæ, honores, divitiæ, voluptates, rerum omnium divinarum humanarumque cognitio, & (ſi plus cupias) nominis immortalis gloria; quibus ſemel omnibus te fruſtrari continget, ſi ad metam deſtinatam non pervenias, & ignominia, inopia, infelicitate, rerum omnium ignorantia & dedecore afficeris. Moveat te parentum amor, proximorum affectus, amicorum & affinium charitas, quos unà non ſolùm immenſis doloribus, & irremediabilibus, adeoq; miſerandis lachrymis affici, verumetiam magnarum de te rerum expectatione fruſtrari continget, ſi in medio (quod aiunt)

2 Narratio cum Prop.

3 Laus poſteriorum.

Spes præmiorum, & incitatus.

curſu defeceris. Scis enim omnium in te non modò cognatorum, ſed etiam civium tuorum oculos conjectos, & animos ſuſpenſos, nec niſi eximium quiddam ſibi & patriæ de tua eruditione pollicentur, glorioſumque de adverſarijs tuis triumphum
Odium expectant. E contrario, quis tibi plenè ſuggerat invidentium tibi æmulationē, qua te antevertere nituntur, & odiū quo te ante finem deſtinatū ſperant defecturum? Quos ſi de te (quod omen Deus avertat) triumphare contigerit, quanta illis tanquam de rapta præda exultatio? quanta nobis inſultatio? quanta illis gloria? quanta nobis ignominia? Et ego ſiquidem, & tui omnes parebimus vulgi ludi-
Ab exemplis. brio & ſempiterno opprobrio. Poſſem tibi exempla veterum proponere, qui nullum ſubterfugêre laborem, nullam irriſionem, nullam vel duram ſervitutem, quò Philoſophiam apprehenderent; ſi nō recentia, imò ſi non domeſtica in promptu ſint, & ad animum tuum extimulandum accommodatiſſima. An non avus tuus, an non avunculus tuus (ut reliquos ſileam) relicta patria, relictis rebus privatis, omnem Franciam, omnem Italiam, omnem Græciam non ſine magnis incommodis peragrantes, poſt magnam eruditionem immortale ſibi nomen adepti ſunt? Et cùm ipſi primùm rerum inopes eſſent, tibi & poſteris divitias & gloriam ſua eruditione pepererunt? Magnum ſi fortè cauſeris
Confutatio. laborem, præmium opponam immortale. Certè (ut quidam ait) ſpes præmij minuit vim flagelli.

Nec

Nec tamen tam ignavum te censeo, ut parvi incommodi, quod subinde obeundum est, horrore frangaris, qui maximas hactenus ærumnas fortissimè pertuleris, sed ante adeptã victoriam non possum non timere etiam tutissima. Oro te igitur, mi Hieronyme, & obtestor per nataliũ tuorum splendorem, per eximiam tuam indolem, per parentum & amicorum amorem, & omnium nostrũm amplissimam de te expectationem, ne quo subrepentè veterno fractus in stadio deficias, neque fatigeris, donec propositi certaminis βραβεῖον accipias. Vale. Epileg.

In Monitoria quoque Epistola, sive amicum de vitio castigamus, sive quid agendum sit acriter admonemus, eadem ferè procedendi ratione utimur, & affectibus movendis ut plurimùm studemus. Amant autem hujusmodi Epistolarum genera, acrem & concitatam dicendi rationem maximè sicubi affectibus movendis insistimus, id quod non minùs quoq; in orationibus observandum est.

De Epistola Petitoria.

PEtitoriæ Epistolæ, qua ab amico aliquid postulamus, creberrimus usus est: quapropter ejus compónendæ artificio summoperè studendum est. Partes ejus sunt quinque.

In prima captatur si necesse vel opportunum sit beneuolentia, secundùm artificium generis Demonstrativi.

2 In ſecunda, poſt Narrationem proponendum eſt ſimpliciter quod petitur.

3 In tertia, Petitionem ipſam poſſibilem, Honeſtam, & Juſtam declarabimus. Hæc enim præcipuè (teſte Servio) in petitione oſtendenda ſunt, unà cum gratias agendi modo, & remuneratione.

4 In quarta, Modum præſtandi (ſi argumentum poſtulet) præſcribimus.

5 In quinta, Gratitudinem & Remunerationem addemus. In Deprecationibus quoque pœnarum hæ partes locum habent, niſi quòd loci ſtatus Aſſumptivi non parùm cum his commune habent: de quo in genere Judiciali dicemus.

Paradeigma.

1 Captatur benevolentia. EXpertus non rarò clementiã & benignitatem tuam, pater optime, mea quoque erga te pietate, & in bonis literis tibi non ingrata diligentia fretus, paucula abs te petiturus advenio, quæ pro tuo in me paterno affectu te mihi non negaturum

2 Narratio cum Prop. confido. Trajecti adoleſcens quidam literis valedicturos, libros quoſdam tum Græcos tum Latinos, Homeri videlicet & Virgilij, cum optimis cõmentarijs, opera, parvo admodum (utpote pecuniarum indigus) venundare cupit. Et cùm jamjamq; eoſdem mihi non ſolùm utiles, verumetiam multùm neceſſarios fore confiderem, oro paternitatem tuam, ut ad coemptionem eorundem ſex aureos Carolinos ad me mittas. Id quod tibi non

modo

modò possibile, nempe qui (laus superis) sexcentos si res postularet, absque magno rerum tuarum dispendio mittere posses; verumetiam honestum, æquum & laudabile erit, & utrique nostrûm utilissimum. Quis enim non laudet parentis pro filij honestissimis literarum studijs justa & liberalia impendia? Si in rebus liberorum ludicris laudatur nonnunquam patris largitas & liberalitas, quantò magis in serijs & necessarijs? Cómodabis præterea plurimum meis studijs, quæ novisti sine libris proficere non posse. Commodabis non minùs tibi ipsi, qui duplo pluris, si novi essent, eosdem redimeres. Ut interim sileam, quòd cùm incredibili me primùm voluptate affeceris, etiam ipse non parùm in filio oblectaberis, & quòd arctiori me tibi amore devinxeris, & acrioribus literarum studijs obligaveris. Et ne solicitus sis, cui propter tabellariorum fraudem & infidelitatem pecuniam tutò committas, si (uti confido) te precibus in meam sententiam perduxerim, numerabis eam præceptori meo istuc propediem profecturo transferendam, qui & hæc eadem tibi pro me suis verbis exponet, & quicquid dederis in usum meum, plena fide suscipiet & transferet. Cùm igitur, mi pater, nihil esse putem, quod sobriæ huic petitioni meæ, tanquam improbæ, importunæ, aut vanæ objicias, te etiam atq; etiam oro, ne fruſtreris me spe mea, sed paternum in me animum & affectum denuò me sinas experiri. Quod ad me attinet,

3 Honestum.

Abutili & incundo.

4

5

invenies me in re literaria ſolito alacriorem, in rerum uſu corporalium moderatiorem, & ad omnia quæ volueris uſque paratiſſimum, Vale.

De Epiſtola conſolatoria.

CONſolatoria Epiſtola eſt, qua amicum in rebus adverſis contriſtatum conſolamur. Partes ſunt quinque.

1 In prima, benevolentiam captamus, aut per inſinuationem à prudentia conſolandi, aut ab officio noſtro, &c.

2 In ſecunda, narramus breviter infortunium ejus, & proponimus non dolendum, aut non uſque adeò dolendum, &c.

3 In tertia, pro diverſa deſolati aut doloris conditione, aut procedimus ſecundùm locos deliberativos, probantes neque ſatis honeſtum, neque ſatis pium, neq; ſatis juſtũ, neq; utilem eſſe dolorẽ, &c. aut ſecundum locos præſcriptos in exhortationibus, ſtudemus vel blandiendo vel increpando movendis affectibus, aut alijs argumentis ex philoſophia ſeu Scriptura ſacra depromptis utimur, &c.

4 In quarta, confutamus. Quinta nota eſt.

Exemplum ſeu Paradeigma.

SI homini, præſertim Chriſtiano, præcipitur gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, alterumq; alterius onera portare, improbus ſim profectò, & amici nomine prorſus indignus, ſi

Exordium.

amico

amico dolenti non condoleam: improbus nihilominùs, ſi vulneri quovis modo mederi poſſim, medicamentum ſubtraham. Quanquam non dubito, pro tua eruditione, prudentia, mentiſque conſtantia, plus animo te vigere, quàm corpore doleas, certoq; novi te longè meliùs tibi mederi poſſe ſive conſulere; malo tamen abs te ob inſcitiam rideri, quàm vel ignaviæ, vel ἀσεβείας inſimulari, præſertim quòd ſubinde non minùs lenire volentis, ac medentis manus admittatur. Vulgò ferunt patrem tuum ſenem provectæq; ætatis, virum optimum, mente integra, omnibus eccleſiaſticis munitum ſacramentis, inter liberorũ manus diem clauſiſſe extremum, omnibuſque hujus vitæ ærumnis ereptum, ad requiem æternam commigraſſe. Et cùm cæteri moderatiùs id ferant, te unũ poſt immẽſum luctum, neglecta re familiari, neglectis Muſis, neglectis omnibus, nullam omninò conſolationem admittere. Reverà cùm in cæteris omnibus (mi cognate) te facilè ſuperes, in hac una te parte negligere videris. Non enim, mi frater, (quandoquidem communiter mecum Deum patrem appellas) non eſt, inquam, hæc tua ſecundùm Deum triſtitia, quæ ſalutem, verùm ſeculi, quæ mortem operatur, ut Paulus in Corinthijs rectè diſtinxit. Et ideirco ſi mihi, imò Scripturæ & rationibus auſcultes, ipſam tametſi non penitùs tollas, paululum mitigabis. An non Chriſtianus es? An non communi ſpe reſurrectionis nobiſcum vivis?

Inſinuatio.

2 Narratio.

3 Propoſitio.

Quid

Quid ergo non ſuccurrit tibi ejuſdem Pauli ſententia? Nolo vos ignorare de dormientib. ut non contriſtemini, ſicut cæteri qui ſpem non habent; & reliqua quibus reſurrecturorum ordinem deſcribit. Quid? non ſuccurrit tibi ſapientum omniũ facilè princeps poſt Salomonem filius Sirac? Modicum, inquiens, plora ſuper mortuum, quoniam requievit. Et ſi quidem naturam exuere non potes, mente tamen & ſpiritu ejus impetus temperandus eſt. Dicis parentem optimum te amiſiſſe, ac tantò minùs tibi dolendum eſt. Nam ſi pater tuus in facinoroſis actibus vitam finiſſet, poſteriſvè ſtultitiæ & veſaniæ ſuæ veſtigia reliquiſſet, habeas fortaſſis quod luctus vehementiores prætexas: jam nihil eſt quod excuſes; ut non & hoc meritò reprehendam, quod amiſiſſe dicis, quem in Chriſto vivere credis, quem reſurrecturum ſperas, quem conſortem gloriæ futurum non ambigis. An prudens agricola id frumenti quod ſeminat, quod occat, quod ſarrit, perijſſe arbitratur, quod ad uberes fructus revicturum non dubitat? Certè nec caro vivificatur, niſi priùs moriatur. Seminatur in corruptione, reſurget in gloria. Dic mihi, qui tantoperè plangis mortuũ ſenem, quid eſt quod te movet ad lachrymas? An quod mortuus eſt? An non in hoc natus eſt, ut tandem moreretur? An non jam nati ſtatim deſinimus eſſe? Cur igitur non plorabas, cùm primùm noſſe eum cœpiſti? At jam oculis mihi ſubtractus eſt, inquies. An non perpe-

tuos

tuos decem annos procul à patre, procul à patria, in diverſis Academijs mecum verſatus es? Quid tum plorabas oculis ſubtractum? Fortè denuò viſurum ſperabas. Eſto; nonne & nunc eundem non decrepitum, non moroſum, non veternoſum: ſed alacrem, lætum & immortalem in gloria viſurum te ſperas? Tangat te communis mortalitas, & deſine cum fato, ſeu potiùs cum natura & Deo pugnare. Moveat te honeſtatis ratio, & conſidera quàm turpe ſit homini docto & prudenti eum immoderatiùs lugere quem revocare non potes, quin etſi poſſis, ipſe non cupias. Si qua pietate moveris in parentem, ut lachrymis indicare videris: aut doles ex ærumna tranſiſſe ad requiem, aut certè ex requie ad ærumnam redire deſideras. An non utrumq; à pietate longè alienum? Nonne pietatem in impietatem convertis? Deniq; patri non cõmodas, tibi incommodas, conjugi, liberis, & omnibus qui te amant moleſtus es, omneſque mœroribus afficis. Tibi à fletu ceſſandũ eſt, ſi nos omnes lachrymis, quibus te juſtiùs, quàm tu parentem, plangimus, moderari deſideras. Amodò ne ſinas nos quæſo malevolorum exponi ludibrio, qui tuas lachrymas tanquã muliebriter profuſas rident. Vale mi cognate, & ſiqua tibi eſt æternæ felicitatis expectatio, ſi quis mentis uſus, ſi qua honeſtatis, pietatis, & utilitatis ratio, quæ tamẽ omnia in te ſumma nõ ambigo; longiùs pelle abs te hanc immoderatam triſtitiam, quæ non ſolùm corporis, verumctiam

Honeſtum.

Conſolatio.

etiam mentis robur attenuat. Iterum vale, & fac ſentiam tibi exhortationem meam vel modicum contuliſſe, luctuique tuo modum quendam addidiſſe. Videre licet in hoc paradeigmate, quòd non parùm Conſolatoria Epiſtola cum Exhortatoria aut Monitoria conveniat, adeoque non admodum diſpari artificio gaudeat, & concitatum dicendi genus, quod per commata potiſſimùm fieri conſuevit, deſideret.

De Epiſtola Conciliatoria.

EPiſtola Conciliatoria, qua nobis amicitiam alterius conciliamus, continebit tres partes.

1 In prima, virtutes & dotes ejus ad quem ſcribimus, quibus nos in ſui amorem, & ad ambiendam ejus amicitiam provocavit, quantum fieri poteſt, citra adulationem enarrabimus.

2 In ſecunda, amicorum ejus catalogo aſcribi verecundè & modeſtè poſtulabimus.

3 In tertia, ſi quid ſit quod illum ad amandum nos provocare poſſit, citra arrogantiam modeſtiſſimè exponentes, omnem noſtram operam, integritatem & fidem offeremus.

Exemplum ſeu Paradeigma.

NEſcio, vir ornatiſſime, quo pacto nonnulli virtute, ingenio & doctrina excellentes, quoſdam uſque adeò in amorem ſui & admirationem rapiant, ut non ſinant eos quieſcere, donec ſeſe (quantalibet locorum intercapedine ſeparati ſint)

sint)illis aliquatenùs adjungant. Oblatæ sunt mihi lucubrationes tuæ,legi carmina tua, &(citra assentationem dictum existima) nihil nostræ tempestatis mihi contigit videre doctius, nihil venustius. Audivi mansuetudinem tuam, modestiam, comitatem, candorem, reliquas animi tui pulcherrimas dotes & ingenij ornamenta, & mehercule non possum, quin ultrò me, tametsi impudentiùs, ingeram. Oro te igitur,ut me quoque(licèt inutilem amatorem, licèt ignarum, licèt incognitum) amicorum tuorum albo annotare digneris, ut istic habeam te vel unum, quicum familiariter subinde & jucundè disputem. Non ausim tibi promittere in me plurimam eruditionem,cumulum virtutum, & amplas ingenij mei dotes, quas nec ipse profectò in me deprehendo; verùm sincerum amorem,fidem integram, & mutuam benevolentiam fidenter offero. Habebis me siquidem tui semper absque simulatione amantissimum, cui tutò omnia committas, & qui tibi non secùs ac sibi commodare studebit. Vale,vir ornatissimè, & te(si honestè dici possit)perditè amantem redama. Vale ex Trajecto,16.Kalendas Augusti,Anno 1543.

Tertia quoque pars hujus generis non insciter potest secundum occupare locum, ut secunda sit ultima, quemadmodum quisq; studiosorum citra præceptum & absque paradeigmate facilè advertit. Studemus enim,sicubi possumus,brevitati.

Possunt & alia quædam Epistolarum genera

sub

ſub genere Deliberativo comprehenſa ſubnecti, verùm cùm videantur manifeſtè ad præcedentia reduci poſſe, brevitati ſtudentes, ad ea quæ ſub genere Judiciali militant, tranſeamus.

De genere Iudiciali, & ſtatibus ejus.

GEnus Judiciale, quo accuſamus aut defendimus, & quod à rhetoribus coram judicibus olim tractari conſuevit, hîc paulò fuſiùs explicandum eſt quàm ſuprà monuimus. Hujus enim deſcribunt rhetores ſtatus tres: Conjecturalem videlicet, Juridicialem, & Legitimum, ſine quorum diſcretione & dijudicio nihil certi de locis hujus generis præſcribere poſſumus. Singulorum enim ſtatuum proprij ſunt loci. Tametſi enim in duobus ſuprà poſitis cauſarum generibus ſingula themata ab oratore tractanda, proprium ſuum ſtatum, id eſt, certum aliquem ſcopum habent, in locis tamen aſſignandis ferè nulla eſt diverſitas: hîc autem ſcias in quo ſtatu tractandum ſit thema, ſive orationem habeas, ſive epiſtolam ſcribas, quibus locis utaris.

Eſt autē ſtatus (ne id imprudens omiſiſſe videar) caput cauſæ, ſeu quæſtionis ſummarium & generale, ad quod orator omnia confert argumenta, & auditores præcipuè ſpectant. Naſcitur autem ex triplici quæſtione, videlicet. An ſit factum quod alicui objicitur, Quale ſit, & quid, ut patebit.

Status

De ſtatu Conjecturali, & locis ejus.

STatus Conjecturalis, quem & Inficialem dicunt, naſcitur ex quæſtione, an ſit. In eo ſiquidem conjecturis, ſeu tecmeriis (ut Græci dicunt) agitur, an is, de quo ſuſpicio eſt, ſcelus admiſerit.

Hujus ſtatus 2. ſunt loci generales,
- Voluntas, qua voluiſſe veriſimiliter oſtenditur.
- Facultas, qua commodè potuit.

Voluntas rei inveſtigatur,
- A Qualitate perſonæ accuſatæ, videlicet, à Natione, Patria, Natalibus, Ingenio, Moribus, Studio, & cæteris perſonarum circumſtantijs, de quibus in Dialecticis noſtris, lib. 5.
- A cauſa, qua facinus ſuſceperit, ut ſi affectu iræ, odij, vel avaritiæ impulſus, aut ſpe commodorum, vel timore incommodorum inductus fuiſſe oſtendatur.

Hi pariter Accuſanti, & Defendenti conveniunt in Confirmatione.

Facultas inveſtigatur,
- Ex Viribus, Auxilijs, Inſtrumentis, Loco, Tempore, & cæteris rerum circumſtantijs, de quibus item in Dialecticis noſtris.
- Ex ſignis, tum antecedentibus, hoc eſt, per verba aut facta, quæ facinus præceſſerunt; tum conſequentibus, quæ facinus ſecuta ſunt.

Quoniam

Quoniam autem Signa, si manifesta sint, maximè veri similitudinem prætendunt; adduntur Defendenti præter prædictos, quos cum Accusante communes habet alij duo loci sequentes, quibus signa dilui seu refelli possunt.

Loci 2. Defensoris tantùm, scilicet:
- Absolutio, qua docet signum bono animo accidere potuisse, aut citra dolum malum.
- Inversio, qua docet signum non contra, sed pro reo adduci.

Addunt Inficiationem.

Cæterùm (ne quis id imprudenter omissum causetur) non modò in hoc statu Conjecturali, verum etiam in duobus sequentibus tot partes orationis sunt, quot in superioribus duobus generibus: nempe, Exordium, Narratio cum Propositione. Brevibus siquidem exponemus factum, de quo est controversia, & statum ex narratione elicitum proponemus. Confirmatio & Confutatio in hoc statu eadem est cum præcedentibus locis. Peroratio seu Epilogus, movens ad affectum vel iræ, vel clementiæ, &c. ipsos judices.

De statu Juridiciali.

STatus Juridicialis, qui & Qualitatis & Negotialis dicitur, est, cùm jam non conjecturis agitur, quia de facto constat, sed an jure an injuria factum sit, disceptatur. Nascitur enim hic status

ex quæstione (ut dictum est) quale sit. Partes orationis sunt eædem cum superioribus. Loci autem Confirmationis diversi sunt, prout hic status duplex est. Nam alius est Absolutus, quo simpliciter aliquid defendimus: alius est Assumptivus, cum rebus extraneis non tam ad defendendum, quàm ad excusandum vel mitigandum utimur, quòd causa per se invalida est, nec defensionem admittit.

Loci status Absoluti sunt sex aut septem.
- Natura, hoc est, jus naturale.
- Lex, id est, jus scriptum.
- Consuetudo patriæ, si bona sit & probata.
- Aequum & bonum sive ἐπιείκεια, qua pro sanæ mentis judicio quod æquum & decens est judicamus.
- Pactum cum adversario.
- Iudicatum, vel simile à Iudice pronunciatum.

Loci status Assumptivi sunt tres vid. criminis.
- Translatio, cum reus dicit indignitate & turpitudine alicujus facti se ductum ad crimen.
- Remotio, cùm in alios rejcit, qui jusserunt, suaserunt, fefellerunt, &c.
- Concessio, quæ continet Purgationem, & Deprecationem pœnæ.

Purgatio est, dum fatetur se quidem peccasse, verùm non studio, sed per imprudentiam aut casum. Deprecatio autem est, qua implorat misericordiam Iudicis, præsertim dum alij loci non suffragantur, per laudes, per obtestationes, per exempla, &c.

Addunt nonnulli Comparationem, qua ex duobus malis & alterutro fieri necessario, id admisisse nos dicimus, quod tolerabilius judicavimus.

De statu Legitimo, seu Legitima constitutione.

STatus Legitimus, seu legitima constitutio, qui & Definitiuus dicitur, ex quæstione nascitur, Quid sit: cùm videlicet generali propositione statuimus, quid velimus, aut judicemus de facto.

Spectat autem maximè ad scholas & doctorum disputationes, & in Epistolas præsertim familiares rarenter incidit. Tractatur autem præcipuè locis Dialecticis in confirmatione.

Definitio, qua definito vocabulo res controversa cum ea cõvenire, vel non convenire ostenditur, per genus, differentiam, causas effecta, &c.

Ἀντινομία, id est, Contrarietas legum, qua pro ratione facti accusandi vel defendendi, alteram

Hujus ſtatus Legitimi 6. ſunt partes.

- teram interpretabimur, vel abrogatam docebimus, & alteram ſervabimus.
- Scriptum & ſententia; hoc ſtatu obſcuriorem Scripturæ ſacræ vel profanæ locum interpretamur, ne διαφία, hoc eſt, ſententiæ contrarius videatur.
- Ambiguum; in hoc vocem alicujus legis, aut Scripturæ ambiguæ ſignificationis, ſecundùm alios Scripturæ aut legum locos congruè interpretamur.
- Ratiocinatio, qua caſus nulla lege determinatus ad ſimilem lege cautũ refertur, & ſecundùm eum determinatur, aut judicatur.
- Tranſlatio, cùm reus utitur exceptione, oſtendens ſe non debere vel ab hoc actore vel coram hoc Iudice, vel hoc tempore, vel hoc loco, vel hac lege accuſari.

In hoc quoque ſtatu partes orationis totidem, quot in ſuperioribus numerantur, Exordium, Narratio, &c.

Hæc paucis de ganeris Iudicialis ſtatibus & eorum locis perſtrinximus, nunc ad aliquot Epiſtolica exempla tranſeamus.

De Epistola Criminatoria, seu Accusatoria, in statu Conjecturali.

OCcurrit meritò primo loco sub hoc genere causarum Iudiciali Epistola Criminatoria vel Accusatoria in statu conjecturali, qua aliquem coram amico vel inimico accusamus, & his partibus, forma, & ordine constituitur.

1 Primum, orditi licet à quæstione, vel exclamatione, qua nostrum exaggeramus dolorem, aut criminis atrocitatem.

2 Secundum, rem ipsam verisimiliter narrabimus, breviter argumentorum semina admiscentes, aliquem tandem criminis authorem verisimiliter proponentes.

3 Tertium, probabilibus argumentis rem docebimus, prædictis conjecturarum locis utentes.

4 Quartum, malorum quodam Epilogo adversarium obruemus, hortantes amicum, ut vel sibi ab illo caveat, vel in illum animadvertat, vel nostræ calamitati quovis modo subveniat.

Paradeigma in statu Conjecturali.

NEscio quibus tibi verbis, amice integerrime, infelicitatem meam ex æquo deploram. Tanta me semel diversarum rerum oppressit calamitas, ut cogat tibi (tametsi non libenter faciam) Cornelium illum criminis insimulare, quem mihi quondam tantoperè studuisti commendare, ut tua con-

solatione

ſolatioue ſuffultus, in ipſo infortunio non prorſus animum deſpondeam. Audi Tragœdiam. In capite huius ſacratiſſimæ quadrageſimæ, cùm poſt curatam (ut fieri ſolet in Carnivalibus) aliquantò lautiùs & liberiùs cutem, tota ferè familia ſub intempeſtæ noctis ſilentio ſomno oppreſſa foret, ego (ut ſuſpicor) ob turbam experrectus præviam, ſtrepitū audio tum foris, tū in Cornelij tui cubiculo. Verùm nil mali ſuſpicatus, rurſus obdormiſco. Quid multa? Cū horâ matutinâ acriùs me pungeret mali ſuſpicio, ocyùs ad officinam ſecedo argentariam quam proh dolor everſam & compilatam rurſus invenio, argentum, aurum, gemmaſq; preciociſſimas, & vaſa tum aurea, tum argentea non pauca ſimul aſportata. Curro furibundus haud ſecùs ac urſa raptis catulis ad Cornelij cubiculū, & deprehendo eum tanquā omninò facinoris ignarum quietè dormientem. Miror, hæſito, convoco familiam cum conjuge, & vicinos omnes, nec præter nocturnos quoſdam ſtrepitus & muſſitationes aliquid certi. Interrogatus denique ſeriò Cornelius ipſe rubore pariter & lachrymis ſuffuſus, multa devotione & obteſtatione juravit, ſe prorſus omnium rerum eſſe ignarum. Inſuper & poſt hanc rerum turbam, collectis ſarcinis palam omnibus (quod vetare nec vellem nec poſſem,) Lovanio valedixit. Et ecce poſt tertiam dierum hebdomadem, quidam Lutetiâ rediens indicat, inſperatò eundem adoleſcentem cum puella quadam illuc adveniſſe, & rebus omnibus Narratio.

Status. abundare. Quid colligã ex omnib. his, mi Georgi, niſi ipſum Cornelium, cujus tu indolem, eruditionem & mores tantis præconijs extuliſti, quem & ego tuo nomine non ſecùs ac filium in ædes meas excipi, (citra objurgationem intelligas, quæſo, & abſque ſtomacho prolatum) hujus furti (ſi non ſimul omnes me fallunt conjecturæ) authorem eſſe, qui & me, & cum conjuge liberos, totamq; familiam evertit, perdidit, extinxit? Mentior ſi non & ipſa facies quantumlibet innocentiam præ ſe ferat & probitatem, fixiùs conſideranti furacitatem indicet; ſi non crebra mendacia probent, ſi non alia munuſcula interim ſublata teſtentur: ut interim nihil de natalib. ejus, quos tu tantoperè commendaſti, dicam. Promittebat ſibi ni fallor, ex his meis ſi convaſare poſſet bonis, & fugere, longam felicitatem, qui domi meæ hactenus, quòd parentes tenuis eſſent fortunæ, admodum tenuiter alitus eſt; & alia fortaſſis tum commoda tum voluptates, ad quæ ea ſolet ætas magis eſſe propenſa. Adjuvat eum tempus nocturnum, locus ad eijciendum opportunus, ſomnus poſt pocula profundior, & meretricula (quod facile colligimus) fortis quælibet tranſmiſſa ſuſcipiens. Quid quod in ipſis etiam Bacchanalibus cum eadem verſatus, ſecreta neſcio quæ tractaſſe viſus eſt, & feliciorem ſe brevi conditionem (nempe ex felicitate mea) habiturum teſtatus eſt? ut hoc interim ſileam, quàm diligenter ſubinde claves meas intuitus ſit, quàm valida clauſtra, quàm operoſos craſ-

Qualitas perſonæ.

Causa inducēs.

Facultas ex circumſtantijs

Ex ſignis.

crassosq; clathros miratus sit? Si non is author furti, unde illi tam subitanea opulentia? unde cultus corporis? unde vestitus splendidus? unde omnia nova? Etiam si ipsam fortunam (quod ajunt) captivam abduxisset, non potuisset hæc omnia subitò simul corradere. Videat nunc quisque anne sit aliquid hoc furto, imò non furto, sed latrocinio atrocius, aut mea infelicitate infelicius? Fidem violavit, pro summis beneficijs summam injuriam reddidit, se traduxit, te pudefecit, me perdidit, & cum conjuge, liberos mendicitati adegit. Hæc scribere volui, amice integerrime, non ut te incusem, aut improperio afficiam, sed ut fratrem meum moneam, ne si denuò ad te redeat, te denuò decipiat, & si absq; tuo fieri queat incommodo, ad restitutionem compellas. Neq; enim induci possum, ut credam post tot & tam manifestas conjecturas & signa alium hujus furti authorem, quàm dictum Cornelium suspiceris. Interim tu cura pro solita tua benevolentia, ut me literarum tuarum solatio recrocilles, ne prorsus animum labefactatum despondeam, aut ipsa calamitate oppressus deficiam. Vale. Epist.

De Epistola Defensoria in statu Conjecturali.

EPistola Defensoria in statu Conjecturali hoc pacto scribenda est.

Primùm vel à nostro officio, vel à persona defendendi exordiemur: ut à commiseratione, citra proprium incommodum, &c. 1

Secundo loco, crimen insimulatum verisimiliter
2 abnegabimus.

3 Tertio, probabilibus argumentis secundùm locos conjecturales, reum, hoc est, accusatum, insontem declarabimus.

4 Quarto, signa & circumstantias quæ maximè contraria videri possunt, per locos defensoris confutabimus.

5 Quinto, studebimus ex præcipuis, quibus vsi sumus argumentis, amicum (modò amicus sit) in nostram sententiam perducere: aut inimicum cum objurgatione cogere. Si res quoque postulet, affectum injuria consolabimur.

Exemplum seu Paradeigma.

1 Exordium. SI liberare præcepit Scriptura insontes quoslibet qui ducuntur ad mortem, & vetat cæcum errare facere in itinere, debeo profectò amicum, imò filium meum, quem tibi pridem tantoperè commendavi, & excusare & defendere, te quoq;, mi Chysegone,
2 iniquæ suspitionis errore liberare. Scribis officinam tuam argentariam prorsus expilatam, te quoq; omnibus sublatis ad extremam redactum infelicitatem. Doleo mehercle tuum tam grave infortunium, neq; hoc secus ac proprium sit ipsum, mentem meã discruciat. Verùm quòd Cornelium hujus furti & temerè & falsò insimulaveris, tam evidentibus (ut animo confido) rationib. & argumentis docebo, ut etiam si coneris, obuiare non possis. Silebo parentum

ejus

ejus & omnium natalium, tametsi fortunæ tenuis, probam tamen & semper integram conversationem. Silebo adolescentis apud nos usque jam inculpatos & incorruptos mores. Silebo deniq; ejus etiam (ut audio) apud vos crebras vigilias, sobrium victum, & perpetuâ bonarum literarum studia, quæ sola quibusdã fortè videãtur objecto crimini purgando posse sufficere. At qui miror te virũ prudentem, & aliquando non frigidè ἐν τῇ φυσιογνωμονίᾳ versatum, ex facie ejus seu corporis dispositione facinoris conjecturam sumpsisse, cùm frons lata, oculi demissi, palpebræ planæ non nisi liberalitatem, nisi pudicitiam, nisi simplicitatem pre se ferant; verùm id tibi ut homini δεινοπαθεῖ etiam vltrò concedere debeo. Veniam ad ratiocinationem qua conijciebas eum fortassis spe magna commodorum ad crimen inductum, quibus videlicet & suæ inopiæ subveniret, & suæ voluntati satisfaceret. Certè negare non possum, improbos vel modico quæstus respectu illici posse ad facinus, verùm ne quidem δίκαιος ἀγαθὸν, neq; σωφρὼν ἀγαθὸν probum adolescentem, probis prognatum, probè enutritum, cum probis versatum ad peccandum inducat. Nec procedit, quòd inopiam causaris, cùm per me largiùs ei suppeditatum sit (quod ad victum necessarium & vestitum attinet) quàm ipse vel cupiverit vel vti voluerit. Et si Deus optim. max. ei vitam prorogaverit, tum senectus vltima, præter divitum quorundam cognatorum amplas hæreditates, tum

3 Qualitas personæ.

Ratiocinatio.

Causa inducens.

ipsa

ipsa ejus eruditio ampliorem ipsi felicitatem pollicetur. Quid igitur cum dedecore etiam concupiscat, cujus neq; in præsentia, neq; in posterũ indigebit? An fortè ut scortum (quẽadmodũ tu putas) nutriat? Cur non idem meis, quas ei perpetuò afferebam, facultatib. antè factitabat? Certè nisi prorsus insani simus, malimus omnes sine discrimine abuti sponte oblatis, quàm periculo jugali nostri furto ablati.

4 Iam quæ de strepitu facto in cubiculo, dictis, factis, aliisq; loci vel temporis circumstantijs objicis, cassa (quod aiunt) nuce vaniora sunt. Non incredibile est adolescentem, eodem quo tu experrectũ fragore & strepitu, paululum obstrepuisse. Et quid si dixerit se olim ditiorẽ futurũ? Ergone ex furto magis, quàm bonis hæreditarijs? Claves meas (inquis) & clathros diligentiùs consideravit. Quid audio? quasi nõ soleamus res quaslibet industriè & artificiosè factas, præsertim si acri quodam ingenio simus præditi, exactiùs considerare. Pereat necesse sit Apelles cum arte sua, si tot insidiatores, quot inspectores habiturus sit. Exilior est quã ut de tempore & loco cavillationẽ puerilem favillã, quæ non minùs probo ad virtutẽ, quàm improbo ad scelus opportuna sunt. Ad hoc tandem venio, ad quod tu non secùs atq; ad scopum quendam suspicionis tuæ summam dirigis, quòd videlicet seriò interrogatus, cum fletu erubuit, quòd tandem fugit, ne dicam opprobrio cessit: quòd præterea cum eadem meretricula cum qua priùs loqui visus est, rebus omnibus affluens

Assignis antecedẽtibus.

Absolutio.

Lute-

Lutetiam venit. Vt ad postremũ respondeam: Si vel pudicitia Cornelium purgabit à furto, vel impudicitia damnabit, & furti arguet, omninò nihil ages. Neque enim Parisios is unquam vidit, neque istinc mulierculam abduxit: sed quarto die à furto (ut scribis) domi tuæ facto, mœstus huc venit, & adhuc domi meæ verecundus contabescit. Ausim illum fidentiùs rerum tuarũ compilatorem, aut furti conscium asseverare, qui mendacio suo hunc Parisijs agere dixit, quò mali de se suspicionem tolleret. Quid ergo erubuit, inquis? quid si innoxius erat, aufugit? Quid quæso, mi Chrysogone, tu cum adolescens esses, facturus eras, si seriò te quispiam furti insimularet, si fama crebresceret, si omnium in te oculos conjectos cerneres? An non post ruborem identidem fuga opprobrium devitares, & periculũ declinares? Cùm igitur, vir prudentissime, conjecturæ tuæ neq; voluntatem probent, neq; facultatem arguant, & nonnulla quæ obijciebas, contraria deprehendimus, cessabis amodò probo adolescenti tantæ improbitatis crimen impingere. Expectabis animo paulò mitiore dies pauculos; an vltrò se verus ingeret facinoris author: nec me putes velim hæc tibi improperandi animo virulenter obtrusisse, sed, ut Cornelio meo & tibi juxtà consulerem, animo candido respondisse, nempe ut illi infamiam, tibique falsam suspicionem auferam. Vale, & secundas meas literas, quibus te in tanta rerum tuarum calamitate solari conabor, expecta.

Inversio, vel inficiatio.

De

De Epistola Expostulatoria.

CVm locis quoque status Conjecturalis nonnihil commune habet (licèt in Iudiciali magis versetur) Epistola Expostulatoria, qua cum amico, interdum quoque cum inimico de officio non præstito expostulamus. Hanc tribus partibus, si familiaris sit, absolvemus.

1 In prima arguemus amicum non præstiti officij, verùm id admodum leniter & clementer, nisi familiaritas etiam severitatem, etiam jocos admittat.

2 In secunda præcipuam unam aut alteram, plures quoque, si opportunum sit, explicabimus rationes, propter quas meritò non debeat negligenter reperiri.

3 In tertia, voluntatem ejus excusantes, aliud quiddam in causa fuisse videbimur suspicari, hortantes eum nihilominus ad veteris amicitiæ jura.

Quòd si argumentum postulet benevolentiæ captationem in Exordio, & Confutationem, jam quinque partes numerabimus. Libertas Epistolica multa semper tollere & addere potest.

Paradeigma.

1 QVid est, mi Theodore, quòd jam à natali Christiano plus minus denas Trebonio nostro ad te literas dedi, & tu vix unis quidem respondisti? Vsque adeóne refrixit tua erga me vetus amicitia, ut ne quidem me salutatione digneris? Si non te toties

toties antevertissem, toties sollicitassem, toties rogassem: immò si non me totum tibi aliquando impendissem, æquiùs profectò me neglectum tolerarem. Nonne ego te ab ipsis (ut ita dicam) crepundijs puerum enutrivi, primamque tuam infantiam formavi? Nonne te semper ut fratrem, imò ut filium charissimum habui? Quid ergo in causa est, quòd me ex amicorum tuorum albo, & ex pectore tuo tam citò eraseris? An naturæ, æquitatis, aut bonitatis ratio hoc suadet? Quæ lex, vel sacra vel profana, quæ consuetudo hominum probata, quæ vel impiorum æstimatio seu sententia hanc tuam non damnet taciturnitatem? Certè cùm hinc discederes, aliter pactus es mecum, secùs pollicitus es. Verùm cùm mihi prorsus persuadere non possim, te aut mei oblitum, aut crassa quadam negligentia amicum non curasse, sed aut valetudine impeditum, aut rerum vicissitudine distentum scribere non potuisse, oro te ut vel tandē unis ad me redditis literis, meis pluribus respondeas, mentique meæ scrupulum suspicionis eximas. Vale.

2

Loci status absoluti.

3

De Epistola Purgatoria.

EPistolam Purgatoriam, propter argumentorum varietatem, uniformi & certa ratione tractare vix possumus. Id tamen (præsertim si expostulationi respondendum sit) observandum est, ut in exordio seu in Epistolæ nostræ primo loco, nos amici expostulatione non modo non offensos,

verum-

verumetiam plurimùm delectatos dicamus.

2 Secundo, abhominabimur, si falsum est quod suspicatur amicus, cum modesta quadam objurgatione.

3 Tertio, causas verisimiles secundùm locos status Assumptiui ponemus, quibus objurgationem de officio minùs præstito diluemus: addentes etiam

4 Quarto, si necesse sit, Deprecationem.

5 Noviſſimo loco ſtudebimus affectibus movendis, & amicitiæ redintegrandæ ſeu ſtabiliendæ.

Exemplum Purgatoriæ, ſuper amica expoſtulatione.

1 EPiſtola tua, præceptor humaniſſime, qua mecum de officio dilectionis expoſtulas, mirum in modum me delectavit. Gaudeo profectò mihi datam (quod aiunt) anſam, crebrioribus, quàm hactenus, te literis ſollicitandi. Id tamen unum malè me habet, quòd ſuſpicaris me vel ingratum beneficij tui non meminiſſe, vel ſi meminerim, literario officio non oſtendiſſe. Sine quæſo præceptor,

2 ut tametſi junior multoque inferior, paucis te arguam. Quid eſt quod tam temerè de me tam indigna ſuſpicaris, qui temeritatem in me tantoperè conſueviſti reprehendere? An vel verbo vel ſigno aliquam in me unquam deprehendiſti ingratitudinem? An intra pauculos quibus abſui menſes, veterem reſcindere potui, nihil abs te læſus, amicitiam, qui antè tui ſemper fui ſtudioſiſſimus? Ne quæſo præceptor optime, tam iniqua minimeque ve-

verisimilis menti tuæ suspicio insideat. Nam quemadmodum pridem nihil mihi dulcius tua amica consuetudine, ita nunc quoque nihil mihi prius, gratius, lætius est tua amica confabulatione; quam quia coràm labiorum strepitu præstare non possumus, literis eminùs exprimamus oportet. Sed ir quis: Quid igitur non stas literarum conventis? Cur sæpenumerò provocatus, ne semel quidem rescribis? Audi rationem. Jam sextus agitur mensis quòd istinc Lovanium profectus sum, & principio quidem (ut decebat) literis meis te prior salutavi, & pectoris mei gratitudinem, quibus potui verbis expressi. Deinde attulit mihi Aegidius tabellarius noster literas tuas salutaribus monitis, & (si dici liceat) divinis tuis præceptis refertas, quibus (ut nosti) omnem meam operam, studium, solicitudinem tibi offerendo, modestissimè respondi. Primo mense elapso, jussu parentum, quibus non obtemperare religio est, in Gallias concessi, exploraturus an ne ibi literaria mihi palæstra magis arrideret. Vbi perpetuos tres menses penè frustrà versatus, vix quinto mense ad septimum Kalendas Augusti Lovanium reverti. Inveni autem literarum tuarum aceruum multò mihi omnium jucundissimum, apud hospitem meum repositum, quibus semel unis respondisse non satis arbitratus, binas etiam justo prolixiores reposui: quarum alteras Petro Delfio, commilitoni quondam & sodali meo: alteras Henrico 3

Dor-

Dordraceno ſcholæ tuæ auditorib. diverſo tempore tibi reddendas tradidi; ex quibus dignaberis, reverende Præceptor, exactiùs rei veritatem inveſtigare (neq; enim, tametſi non ſatis in commiſſo fideles, ikunt inficias) & eaſdem exigere. Et cùm illa quæ dudum ſcribebam vera didiceris, faciant hæc tibi fidem reliquorum. Si crimen eſt, quòd non reſpondi, abſentiæ meæ imputabis, in qua etſi otium ſcribendi daretur, commodus deerat tabellarius. Imputabis & illorum infidelitati, qui tibi Epiſtolas meas nondum reddiderunt, quos tamen certò
4 ſperaveram rem probè curaturos. Quin etſi nondũ tibi me ſatisfeciſſe videar, adhuc confiteor quamcunque citra conſcientiam admiſerim negligentiam meam, & deprecor iram tuam & indignationem; tu pro ſolita tua clementia, oro & obſecro, delictum condona. A modò nihil in me ſocordiæ, nihil ingratitudinis, nihil aſperitatis deprehendes, ſed ſummam in amicitia conſervanda & extendenda mei animi conſtantiam. Vale, ex Lovanio, octavo Kalendas Septembris.

De Epiſtola Accuſatoria in ſtatu Iuridiciali.

IN ſtatu purè Iuridiciali cùm videlicet de facto conſtat, ſi quem accuſare decrevimus, & is coram quo accuſandus ſit, nobis eſt amicus, ordimur vel à perſona noſtra, vel ejus ad quem ſcribimus; aut ſi ad eum attinet reus, Inſinuatione utimur, de qua ſuprà dictum eſt. Si autem amicus non eſt,

aut

aut invehimur tantùm in ipsum cui scribimus adversarium; in Prima parte Epistolæ perstringimus 1
ipsum, execrantes malitiam studiorum ejus, cum exaggeratione delicti.

In secunda, Narratione præmissa, proponimus 2
nulla prorsus ratione defendi posse vel excusari, quod commissum est.

In tertia, ostendimus secundùm locos hujus Sta- 3
tus Absoluti negativos quod proposuimus: & si causa postulet, etiam Status Assumptivi locos in Confirmatione adhibebimus.

In quarta per Epilogum recitatis breviter argu- 4
mentis præcipuis, movendis studemus affectibus, vel ad pudorem, vel ad indignationem, vel ad vindictam, vel ad commiserationem læsi, si ad insontes scribimus.

Paradeigma pro Invectivis.

SI tanta subinde confidentia & animi robore re- 1
stitisses hostibus tuis, cruente latro, qui te enerviter è prostibulo fugientem conficere videbantur, quanto nunc astu & crudelitate in bene de te meritum consobrinum tuum (si vera sit fama) grassatus es, haberes fortassis quo insolenter gloriareris. Nunc autem post tuas rapinas, post tuas commessationes, post tua stupra, post tua adulteria, & reliqua pudendorum scelerum facinora redargutus; & quod flagitiosissimum est, post hujusmodi redargutionis sanguinariam vindictam, qua fronte ad-

huc audes, erecto collo, & quasi rem probè gesseris,
2 proborum consortio te jactabundus ingerere? Quis Scytha, quis Turca, quis alius quispiam barbaræ nationis homo, post tantam impietatẽ non vereatur, rõ erubescat, non contremiscat? Ante dies siquidẽ paucos (ut certa relatione audivi) cum idem cõsobrinus tuus Sophronius, adolescens citra controversiam probus & integer, duriùs aliquantò quam volebas, post crebrò factas tibi blandas admonitiones, non clancularia (quæ fortassis dissimulanda viderentur) sed manifestaria tua stupra reprehendisset, quò te primũ, deinde & tuos probro & infamia liberaret, grande sibi veritate malum & odium acerbũ conciliavit. Nam post correptionẽ cùm te bile concitatũ ad cœnam honestã, quam quã fortassis pro ganeonis palato non satis delicatam, vocasset, tu dissimulata ira pectorisq; tui virulentia advenisti, & inter facета colloquia, læta pocula, & candidos hilaresque convivas, eundem nihil de te mali suspicatum, cùm poculum labris admovisset, non secùs ac latro, ex insidijs adortus, & stricto gladio cranium ejus graviter vulnerasti: secturus nimirùm, nisi poculo objecto ictum mitigasset. Quod parricidium, quod latrocinium hoc possit crudelius excogitari? Quis
3 n. atrocius latrocinium perpetret, quàm qui simulata amicitia amicum sui studiosum, adhæc cognatũ & hospitem jugulet? Quæ tandem naturæ lex? quæ scripta lex? quæ probata consuetudo? quæ vel æqui & boni ratio non prorsus dãnet? non detestetur, non

execre-

execretur tantum flagitium? Si lege divina fratri tuo vetaris iraſci, vetaris indignari, vetaris afficere probro ſeu contumelia: annon multò maximè vetaris verberare, vulnerare, occidere? Annon te terret lex vetus? Qui fuderit (inquit) humanum ſanguinem, fundetur ſanguis ejus. Nónne & ipſe in Evangelio ſuo novæ legis perinde ac veteris author Dominus Ieſus inquit: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit? Annon & humanæ leges varijs modis eadem ſanxerũt? Finge adhuc (id quod planè finxiſſe videris) nulla tibi lege ſcripta vetitam eſſe injuriam & cædem, annon ipſa naturæ mentibus humanis inſculpta lege: Quod tibi non vis fieri, alij facere vetaris? Nónne igitur plus quam belluinũ eſt, divinis, humanis, & naturæ legib. non terreri, nõ compeſci? Quod ſi denique nec deos timebas, nec homines verebaris, cur non vel ipſa te probitatis & æquitatis ratio à flagitio continebat? Nónne probis ſatus parentib. probis cognatis, probè educatus, & hactenus cum probis, ipſe licèt improbus, verſatus, infando dedecore te dehoneſtas, dum tibi cognatũ, te diligentem, de te bene merentem, tuæq; ſaluti piè conſulentem, inter geniales epulas, probiſſimũ improbiſſimus obruis, lanias, enecas? Vide (ſi vel minima tibi ſit rationis ſcintilla) quanto probro te primùm tuoſq; parentes, & nos omnes tibi conſanguineos ac veteres amicos ſimul affeceris, cùm te nobis non hominem, ſed belluam: non conſanguineum, ſed ſanguinariũ, ſed ſicarium, ſed parricidam,

Lex. Natura. Æquũ & bonũ

Indiscretum. ſed carnificem, ſed latronem exhibueris. I nunc latro, & ſcrutare Scripturas, ſcrutare hiſtorias, ſcrutare cuncta tum priſcorum tum recentium monumenta, & obſerva num aliquid hujuſmodi factum reperire poſſis, quod non vbiq; gentium omnibus ſeculis, divinis pariter & humanis legibus manifeſtè damnatum ſit. Et cum nullum invenias, ſcrutare deniq; cunctos verſutiſſimi ingenij tui angulos, & vide num quid ex omnibus invenire queas quod flagitio tuo mitigando vel excuſando, cùm defendere non poſſis, prætexere queas. Et cùm univerſa calliditatis tuæ latibula evolveris, nihil quod mitiget, quod minuat, quod elevet, ſed quod exaggeret, quod augeat, quod aggravet ſcelus in-

Tranſlatio. venies. An aliquod conſobrini crimen comminiſci poteris, cujus indignitate ſeu turpitudine compulſus ſis ad cædem? niſi fortè Chriſtianam ejus increpationem & exhortationem turpitudinis inſimules, cui non niſi quod fœdum, pulchrum judicatur.

Remotio. Num te quiſquam vi, fraude, juſſu, ſuaſu ad crimen adegit vel induxit? Neminem effinges niſi fortaſſis humani generis hoſtem diabolum, in cujus te leges, conſilia, ſervitutem juraſſe oſtendis, ejuſq; patêre juſſibus glorioſum judicas. Si per imprudentiam, per infortunium, abſq; ſtudio & dolo malo læſiſſes; plus dicam, ſi prior injurijs, probro, vel

Purgatio & Depr. convitio laceſſitus læſiſſes, haberes quo te vel purgares, vel certè culpam mitigares, & remiſſioni locus eſſet: at jam tibi prorſus omnis adempta eſt

pur-

purgationis & deprecationis ansa. Atqui dicas : Quid illi rerum mearum curatio erat? Numquid ego ad illius arbitrium vivere compellar? Quod si non, quid blaterationib. suis bilem mihi movit? quid inquietavit? quid molestavit? Quin, sinit meopte me more seu consilio vivere? Frigidius quidē id quàm refelli debeat. An non cuilibet Deus mandavit de proximo suo? An non fratris quisque sui studere saluti obligatur? An quoque tibi blaterasse visus est, imprudentissime hominum, cùm de tuis te scortationibus, aduiterijs, alijsq; non minùs pudendis facinoribus, argueret & corriperet? Ergóne tibi Dominus Iesus blaterasse visus est, cùm discipulos suos pluribus in locis increpasse legitur? Ergône blaterandum voluit, cùm fratrem peccantem, secretò, & si proterviat, etiam in Ecclesia palam arguendum præcepi? & Paulus Tito scribens, Cretensium quosdam malas bestias, & ventres pigros, redarguendos & durè increpandos præcepit? Tu revera deblaterare dicendus es, qui hujusmodi ad excusanduna excusationes in peccatis (ut scriptum est) comminiscēris & temerè effutis, ut peccatum adijcias peccato, & impleatur in te, quod scriptum est: Impius cùm venerit in profundum malorum, contemnit, supervenient autem ei ignominia & opprobrium. Ad hæc, Non occidi (inquis,) id quod iterando sæpenumerò odiosius mihi impingis, sed caput ejus levi duntaxat vulnere strinxi. Tu homo nefande, leve vulnus judicas, propter quod

Confutatio.

Confutatio.

primis diebus moriturus credebatur, omnibus Eccleſiæ ſacramentis, medico ſuadente, munitus? propter quod æger adhuc detinetur in lectulo, de futura vita incertus? Et qui carnifex infrunite, jactare te audes non occidiſſe, quem citra omnem controverſiam extinctum volebas, quem ſola (ſi dici liceat) fortuna in primo ictu poculum ſervavit, & in ſecundo convivarum præſidium? Quin etſi nulla corporis parte conſobrinum læſiſſes, voluntas, propoſitum, ſtudium, conatus, te non modò homicidam ſed & peſſimum parricidam judicaret. Certè Deus non tam effectum quam affectum, non tam facultatem quàm voluntatem conſiderat & judicat. Cum igitur nullum vel oſtendere, vel excogitare queas indignius, fœdius, atrociuſue tuo flagitio, tum propter tuam pluſquàm vulgarem ingratitudinem, tum propter tuam pluſquàm Lycaoniam fraudem, tum propter tuam pluſquàm carnificinam crudelitatem; ſi vel modica adhuc tibi portio mentis ineſt, & minimum divini timoris veſtigium, tolle faſtum, tolle arrogantiam, tolle ſuperbiam; & extentam diſtricti Iudicis ſuper te manum, ſingulis momentis expaveſce, digniſq; pœnitentiæ fructibus, hoc eſt, perpetuis cum morum tuorum correctione gemitibus, lachrymis & λιτανείς ſupremum judicem (ſi horrendum inferni Chaos, & æternos damnandorum cruciatus evadere cupis) placare ſtude: quanquam hæc tibi deplorato & cum Iuda pro-

5 Epilogus.

proditore, Cainéque ἀδελφοκτόνῳ, utroque desperabundo, frustrà contuluisse vereor. Vale ut meres, & nisi resipiscas, nec Deum, nec homines tibi speres fore propitios.

Hac vel simili ratione calamo concitatiore in sceleratum hominem invehimur, incusantes, & ad ipsum scribentes seorsum. Quòd si quempiam in hoc statu coram alio accusaturi sumus, eodem orationis stylo, mutata duntaxat accusandi persona, procedimus, hoc vel simili modo, cum insinuatione sumpto exordio.

Idem alia ratione dum scribimus ad amicum.

CVm te, vir ornatissime, non modò prudentem, verumetiam justum didicerim, & probitate præditum non vulgari, non iniquo te animo laturum spero, si tibi fraterna motus charitate, scelera eorum qui tibi vel familiares, vel sanguine juncti sunt (quanquam ignotus) suggeram: ut vel is qui laptus est, corrigatur, aut tu (si quomodo fieri possit) tuo honori & famæ consulas. Est siquidem viri boni, non magis suorum vitijs, quàm alienorm connivere, neque minùs in suos (quatenus sinunt leges) quàm in alios animadvertere. Præcipit quoque divina Scriptura, ut curam habeamus de bono nomine: hoc enim magis tibi permanebit (inquit) quam mille thesauri magni & precioſi. Ante dies paucos (ut certa relatione didici) cùm Sophronius tibi affinis seu [illegible] natus

Narratio.

nescio

neſcio, adoleſceus, ſanè citra controverſiam probus, & ſecundùm nomen ſuum, prudens, modeſtus & temperatus moribus, duriùs aliquanto quam volebat, filium tuum (abſit verbo indignatio) objurgaſſet, & poſt blandas crebrò factas admonitiones, non clancularia (quod ea fortaſſis diſſimulanda viderentur) ſed manifeſtaria ejus ſtupra & commeſſationes redarguiſſet, ut primùm ejus, deinde & amicorum ejus omnium famæ & honori conſuleret, grande ſibi veritate malum, & odium acerbum peperit. Nam poſt redargutionem, ut ipſum (quia bile commotum videbat) ad cœnam honeſtam, tametſi fortaſſis ad ganeonis palatum non ſatis delicatam, vocaſſet, ipſe tuus filius Dyſcolus, diſſimulata ira pectoriſq; ſui virulentia, advenit, & inter faceta colloquia, læta pocula, candidos lætoſq; convivas, eundem Sophronium de ſe nil mali ſuſpicantem, cùm poculum labris admoviſſet, non ſecùs ac latro, ex inſidijs adortus eſt, & ſtricto gladio capitis ejus cranium graviter vulneravit, ſecturus nimirum, niſi ſtanneo objecto poculo, ferientis deſuper ictum mitigaſſet, &c. Et ita de reliquis, mutata perſona ſecunda in tertiam.

De Epiſtola Excuſatoria ſeu Purgatoria in hoc ſtatu Iuridiciali Aſſumptivo.

EXcuſatoriam autem ſeu Purgatoriam epiſtolam in hoc ſtatu ſcribentes, Primum cum omni modeſtia, & pœnitudine delicti, captabimus qua-

bene-

benevolentiam, &, ſi cauſa poſtulet, utemur inſinuatione.

Secundò, Narrata cauſa, fatebimur in Propoſitione crimen eſſe tam inorme, ut nulla prorſus ratione, vel lege, vel Natura, vel alijs Abſoluti ſtatus locis defendi poſſit, adeoq; venia indignum, minimè tamen deſperandum. 2

Tertiò, ſi qui ſint in ſtatu Aſſumptivo loci nobis uſui, adhibebimus ad mitigandum delictum: quod ſi omnino mitigari non poſſit, ſoli Deprecationi ſtudebimus. 3

Noviſſimo loco affectibus ad clementiam movendis ſtudebimus. 4

Paradeigma.

SI tanta diſtrictione, pater reverende, Severinus (quanquam fortaſſis tibi incognitus) noſter, quem ad te quoq; ſcripſiſſe dicunt, coram te peccatum meum exaggeravit, ut in Epiſtola quam ad me dudum dedit, nullus profectò neq; veniæ, neq; deprecationi meæ apud te reliquus erit locus, niſi quemadmodum hactenus, experiar te denuò præ cunctis mortalibus clementiſſimum patrem. Tam grande ſiquidem & enorme mihi peccatum meum oſtendit, ut penè de venia me deſperabundum fecerit. Dum rurſus autem pater, tuam bonitatem, tuam clementiam, tuam pietatem, qua filij tui primogeniti periclitantis obliviſci non poteris, mente pertracto, denuò ſcintillula quædam 1

quædam ſperandæ remiſſionis mihi affulget, denuoq; te ſollicitandi & obſecrandi anſam præbet. Inprimi- itaq; peccata mea pater non ſolùm confiteor, verumetiam cùm Aſoto Evangelico pro-
2 fiteor corã Deo & coram te maxima, atq; hoc unum præcipuè, quòd conſobrinum meum Sophronium adoleſcentem probum & pudicum, de me quoq; ſæpenumerò bene meritum, ego improbus, impudicus, & acceptis beneficijs ingratus, cùm dignè reprehenderet, indignis modis affeci, grviſſimè vulneravi, & (quod in me omniũ maximè execrandum eſt) plena voluntate, tota induſtria & omnibus nervis privare vita conatus ſum. Quid dicam homo omniũ quos ſol videt impuriſſimus & impijſſimus? Quid excuſabo? Quo me jure vel injuria purgare tentabo, quem naturæ ratio, quem divinæ pariter & humanæ leges quem conſuetudo patria, quẽ quicquid eſt in rerum natura æquitatis & bonitatis uno ſimul ore condemnat? id quod etiam ſeveriùs Severinus noſter tam plana ratione monſtravit, velim nolim, prorſus obmiti non poſſim. Quid
3 igitur mihi reſtat, niſi ſola pro flagitij mei purgatione deprecatio? quam lièt rhetorici corã hujus ſeculi judicibus invalidam noverint, apud Deum tamen & coram te, clementiſſime pater, non parùm mihi valituram confido. Si dicam (id quod tamen verè dicere poſſim) à ſodalibus meis quibuſcum quotidiè ganea, popinas, & fornices frequen-
Remotio. tare conſuevi, me depravatum & ad cædem incitatum,

tatum, qui ſedulò mihi hæc, & his ſimilia ſuggerebant & obtrudebant: Quouſq; tibi fines tuum luxum, tua proſtibula, tuas commeſſationes improperari? Téne ſemper hi συλόδηκται (ſic enim vocant eos, qui orationis & pietatis gratia crebriter templa ſubeunt) ludibrio habebunt, homo ignaviſſime? Quouſque tandem tua tolerantia abutentur, ſuumque tergent (ſit venia dicto) podicem? Vel ſemel te tandem oſtende virum, & de Sophronio præſertim & Severino ſupplicium ſume. Si ab his (inquã) me dixero ad facinus incitatum, os meum condemnabit me: Quid tibi (mox infers) cum peſtilentiſſimis, quorum pedes, ſecundùm Sapientum, ad malum currunt, & feſtinant ut effundant ſanguinem, converſatio fuit? An ego te talibus, quos audias, præceptoribus commendavi? Annon cùm hinc deſcederes, cum Salomone tibi mandavi: Fili, ſi te lactaverint peccatores, nec acquieſcas eis? Inepta igitur hæc foret excuſatio. Quin & ſi dicam: quòd ipſe me prior convitio verberaverit, & pudore affecerit, dum inter convivas probri inſimulavit, indigniſq; modis vulnera mentis meæ refricuit & recrudeſcere fecit: in hoc tibi præbibã hoc poculũ (inquiens) conſobrine, ut amodò lurconibus, ganeonib. balatronibuſq; derelictis, nobiſcum ſobriè, pudicè, & honeſtè converſeris. Et ſi me quidẽ hoc vituperationis jaculo confoſſum, tanquam propter rem indignam, dicere velim, abſtinere à vindicta non potuiſſe, ipſa me cõſcientia vanitatis arguet. Nam

Tranſlatio.

Parenthesis.

Nam tametsi ex his verbis cædendi occasionem sumpsi, animo tamen virulento & vindictæ cupido convivij locum ingressus sum, gaudebam quoq; perpetrandi facinoris ansam mihi præbitam. Vt sileam, quòd non hæc exprobrandi, sed saluti meæ consulendi animo, verbis clementibus & vultu hilari locutus est, ut sanè omnes qui aderant contra me testabuntur. Cùm ergo, mi pater, neq; criminis remotio, neque criminis translatio, neque criminis purgatio, quasi studio non fecerim, satis mihi suffragetur, ad solam pœnæ deprecationem, ut coram Deo sic & coram te mihi confugiendum est, ipsamque plurimum mihi (ut antè dixi) valituram confido. Oro te igitur, pater clementiss. & obtestor per has meas preces & lachrymas, per patrium tuum erga liberos affectum, per summam & omnibus promulgatam tuam clementiam, per Dei nostri & cœlestis patris, quem tu quoq; mecum tandem judicem habiturus es, ineffabilem misericordiam, ut hanc mihi maximam condones noxam. Si tam tibi manifestam cordis mei amaritudinem & pœnitudinem quovis alio corporali judici reddere possem, quàm hæc charta perfusa præsentes has lachrymas coram te facilè testabitur; non secùs ac pater ille Evangelicus post fugam, scorta, & omnium rerum profusionem, filium suum prodigum, me quoq; in pristinam scio gratiam reciperes. Profectò (ut novi cordis tui, pater, ingenium) à longè adhuc positus, senij oblitus, ultrò

Deprecatio.

trò provolares, & in collum proſtrati proruens ad amplexum & oſculum denuò admitteres. Excitent igitur, mi pater, hæ lachrymæ paternum tuum affectum, & recipe tandem pœnitentem, quem hactenus prævaricantem paſſus es. Fac quod natura, quod leges, quod conſuetudo, quod æquum & bonum, quod honeſtas quoq; & vtilitas pariter ſuadent. Quonam enim pacto obliviſci poteris, pater, filij vteri tui? Annon & pater noſter cœleſtis his multò majora nobis filijs ſuis (ut teſtis eſt Scriptura) remittit? Annon idem quoq; fieri quotidie citra oblocutionem videmus, ut parentes liberis delicta condonent? Et quis iniquum judicabit, imò quis non omne quod legitimè videbitur adverſari, in mitiorem partem interpretabitur, ſi filium pater, quantumvis lapſum, poſt pœnitentiam ſublevet? Si te (quod abſit) poſt lapſum vel contemnerem, vel averſarer, nemo fortaſſis tibi vitio verteret, ſi me prorſus abdicares; verùm jam reſipiſcentem & miſericordiam implorantem, ſalva pietate pater, ſalva honeſtate rejicere non potes. Succurrat tibi quæſo, quoties alijs meis fratrib. non levioribus fortaſſe delictis obnoxijs, piè remiſeris & pietate ſervaſti, quos auſteritate perdidiſſes. Pari quoque ratione me ſervaveris, ſi vtâre clementia: aut perdideris, ſi vtâre duritia. Ex te ſiquidem propitio tota ſalutis meæ pendet ratio. Eia igiter mi pater, ignoſce filio, quo proximiorem non habes; ignoſce adoleſcenti, quem natura fervidum & lubricum noviſti; ignoſce la-

Loci abſolutio.

lachrymanti, ignoſce pœnitenti, ignoſce Chriſtiano Chriſtianus, per illam perpetuam inæſtimabilem charitatem, qua dilexit nos adeò Deus pater, ut filium ſuum unigenitum daret in mortem, pro peccatis noſtris; per illam mortem, per illam crucem, per illum ſanguinem Jeſu Chriſti Domini noſtri, ignoſce, inquam, mihi hanc culpam, ut amodò me non modò ſaluti reſerves, ſed & perpetuò tibi ſummo amore devincias. Certè nihil pientius, aut Deo aceeptius, nihil honeſtius, nihil quoq; utilius unquam feceris. Valè, mi pater, ex Lovanio.

Fuſiùs tractavi hoc argumentum, quò puer ſtatus Aſſumptivi locus clariùs conſiderare queat, & eis tum in oratione, ſeu declamatione, tum in epiſtola uti diſcat.

De Epiſtola defenſoria, in ſtatu Abſoluto.

SI cauſa talis ſit, ut non ſolùm excuſationē in ſtatu Aſſumptivo, verumetiam defenſionem in Abſoluto admittat, epiſtolam hoc ordine diſponemus.

1 Primò brevibus, ſi neceſſe ſit, captata benevolentia, factum narrabimus de quo accuſamur.

2 Deinde (niſi inficiatione utamur) proponemus μετὰ τῆς παῤῥήσιας factum quidem nos admiſiſſe, ſed à ſcelere prorſus alienos eſſe.

3 Tertiò, oſtendemus nos per locos ſtatus Abſoluti bono jure feciſſe, unde nos temerè ſeu perperam accuſator inſimulat.

4 Quartò, ſi res poſtulet, confutabimus, ſi quid adver-

adverſarius objecerit, vel obijcere potuerit.

Quintò ponemus Epilogum. 6

Paradeigma Defenſorium in ſtatu Abſoluto.

QVòd non ipſe, venerande præceptor, ad te veniam, ſed literis his apologeticis cauſam meam defendere malim, id in cauſa eſt, quòd audierim te accuſatoribus meis, fortè plus ſatis, aures præbuiſſe credulas: & non ſolùm mihi graviter ſuccenſere, ſed etiam Petriſci commilitonis mei parentibus ſumendum de me ſupplicium promiſiſſe. Conſultiùs igitur abſens judicavi commoti pectoris tui animum epiſtola mitigare, quàm temerario occurſu ab utroque noſtrûm ad indigna te provocare. Et licèt de te, vir prudentiſſime, nihil indignum ſuſpicari debeam, non potui tamen hunc menti meæ prorſus eximere ſcrupulum, quin priuſquàm cauſa diligenti examine diſcuſſa foret, injuriâ cædendus eſſem, quòd ſoleant admodum adoleſcentes etiam tuta pertimeſcere. Audio delatores meos, nempe, parentes unà cùm filio ſuo Petriſco, tribus me pariter apud te criminibus accuſaſſe, majeſtatis videlicet, laſciviæ, & rapinæ: de quibus ut me probem innocentem, quod factum eſt, nihil omnino diſſimulans, exordine tibi breviter recenſebo. Cùm nudiuſtertiùs remiſſione nobis facta à lectionibus, cum probis admodum & literarum ſtudioſis commilitonibus meis montes, quos Amersfordianos vocant, areno-

Inſinuatio.

Narratio.

arenoſos animi gratia acceſſiſſem, junxiſſetque ſe nobis, licèt invocatus & ægrè admiſſus, Petriſcus Barbirius, certo convenit inter nos pacto & mulcta, ne quid contra leges ſcholaſticas in itinere committeremus, Pervenimus ad eum quem deſtinavimus locum, luſimus ultrò citroque currentes, ut æſtus ſolis vehementior permittebat. Reverſi ſumus tempeſtive, ſed admodum ſitibundi. Cum perveniſſemus autem laſſi ad diverſorium in itinere publicum, cui interſignium eſt ceſpes junceus, & penè ſitis ariditate deficeremus, cauponem nemine reclamante ſermone illi vernaculo primus evocavi, & cantharos cerviſiæ duos aut tres foras ad veſtibulum ubi confidebamus, adferri curavi. Allati ſunt, bibimus, itineri nos denuò accinximus, ipſe ſolus, petentibus cæteris, ad obolum pro hauſta cerviſia cauponi argentum ſolvi. Inter ambulandum requiro pecuniam meam ex ijs, qui contra leges peccaverunt; ſponte dederunt alij, unus Petriſcus qui ſermonis vernaculi bis notatus fuerat, unius quadrantis mulctam ſolvere recuſavit. Quid tandem? Cùm jam eſſemus urbi proximi (ut inrer nos primùm convenerat) libellum manualem, quem fortè aſſumpſerat, invito, fateor, abſtuli, non mihi quidem vendicandum, ſed tantiſper cuſtodiendum, donec ſolveret quod debebat. Ecce rem, en factum propter quod tantam mihi apud te tragœdiam excitarunt. Tu vide quæſo, venerande præceptor, an non facilè poſſim me criminib. objectis

non

non modò excuſare, ſed & defendere, non modò venia dignum, ſed & inſontem demonſtrare. Si non ſecundùm locos & efficaciſſima, quæ nos docuiſti, rhetorum præcepta, me non injuria, ſed optimo jure feciſſe omnia, & præſertim id, de quo maxima eſt cõtroverſia, plane probavero, pro tuo arbitrio corrigi non detrectabo. Primùm omnium læſiſſe me dicunt tuam majeſtatem, legeſq; tuas ſcholaſticas temerè & contemptim (ſi dici liceat) prævaricatum eſſe, & hoc uno crimine gemino me delicto involvunt; nempè vernaculæ locutionis, & ganoniæ. Si tantum notatus eſſem, præceptor optime, & mulctam ſolviſſem, veniam me poſſe mereri confiderem, nateſq; flagris ſubducere, nec reus majeſtatis argui poſſem: nunc autem cum neque tuas ſacroſanctas leges prævaricatus ſim, neq; quicquã quod probari poſſit, in contemptum, vel contumeliam earum dixerim me puto coram te prorſus inſontem judicandum. At lingua vernacula locutus es, inquiunt. Non inficior cum muliere. At ſecundùm leges nulla prorſus ratione lingua vernacula loquendum contendunt. Fateor, cum ſcholaſtico: id quod callidi & ſubdoli ſubticentes, optimè promulgatam abs te legem nequiter ſubvertunt. An non ſuaviſſime præceptor id hactenus in ſchola noſtra non illaudabili conſuetudine obſervatũ eſt, ut cum externis & maximè ideotis & mulierculis ſermone illis vernaculo impunè loqui liceat? An non tuo ipſius haud temerãdo judicio ſemper ac- Confuetudo. Judicium.

cuſati de ſimili caſu pœnas alioqui debitas evaſere?
Æquũ & bonum. Annon æquum & bonum etiã Scythæ (modò corã illis cauſas agatur) judicabunt, ſi cum Germano germanicè, cũ Gallo gallicè, cũ omnibus ſermone illis vernaculo loquamur, præſertim ſi linguam vel Latinã vel Græcam ignorent? Annon ſi ſecùs agamus, aut inſanire nos putabunt, aut à communi hominum vita alienos? Obſtupeo ſi nõ & ipſa natura hoc ſuadeat. Objecerunt ſecundò, quòd cõtra leges tabernam popinariam acceſſerim potus gratia. Tabernas quaſlibet, inquiunt, potus gratia ne accedito. Rurſus moderatæ legis perverſi citatores & falſarij ſuo ſe gladio jugulant, cũ non ſcriptũ ſit, ne accedito, ſed ne introito. Aut probent me igitur introiſſe, aut tuo judicio immunẽ ſinant. Quin & hoc auſim de prudentia & æquitate præceptoris mei ſeu confidere ſeu præſumere, ſi contra verba legis omninò domũ introiſſem, & poſt luſus exercitationeſq; cãpeſtres, poſt laborẽ itineris, poſt tãtos ſolis ardores pro naturæ refocillatione bibiſſem, juxta legitimam certè conſtitutionem Scripti & ſententiæ, tuo judicio liber à calumnia, delatoribus invitis evaderem. Nam domus illa licèt alijs ſive taberna, ſive popina, ſive ganea ſit, mihi certè
Natura diverſorium fuit: & natura licèt uſq; ſit à nimietate & ſuperfluo rerum uſu coërcenda, nunquam tamen ſubtractis neceſſarijs eſt obruenda, ſecundùm
Conſuetudo. legem à prima rerum origine ſibi inditam. Ut ſileã interim, quam nullus unquam reprobavit, conſue-

tudinem,

ſũdinem,& morem patrium, quo viatores ad ſitim edendam hûc ſolent plerunq; divertere. Veniam tandem ad præcipuam totius controverſiæ caput, veniam ad rapinam,quòd ſcilicet Petriſci manibus libellũ extorſerim,& mihi ſervarim. Non ibo inficias,ſed quòd jure fecerim,evidentib. argumentis edocebo. Abſit ut quenquam mortaliũ injuria afficiam,quem optimi parentes mei ab infantia & incunabulis Deũm timere, innocentiam ſervare, & virtutem amplecti docuerunt. Auſim dicere (citra tamen arrogantiam intelligas velim) venerande præceptor,quòd neq; tu neq; quiſquam cõmilitonum meorũ me ſecùs agentẽ hactenus deprehenderit. Rapuit,inquiunt,filio meo librũ. Factum, & factum probè. Quis enim vel natura inſtigante ſua non repetat? mea ut reciperem,pignus accepi. Quæ autẽ leges vel ſacræ vel prophanæ pignorationem non admiſerunt? Annon & mihi liceat vel dare pignori, vel accipere: quod multis ante nos ſæculis licuit omnibus? quod in omni gente & hominum natione, conſuetudine nunquam reprobata ſervatum eſt? Pignus oblatum (fortaſſis dicent) accipere licet, non uti tollere. Si (inquam) ultrò dediſſet poſtulatum, neutiquam vi extorſiſſim. At per Magiſtratum aut tuo arbitratu id fieri debere contendent. Verum fortaſſis. niſi ſponteneò priùs inter nos ita conveniſſet, aut ſi quis noſtrûm ſcholaſticas leges prævaricatus eſſet, & mulctã impoſitam requiſitus ſolvere detrectaſſet, aut ſolvendo

Natura

Lex. Conſuetudo.

Pignus

non eſſet, pignus ei aut volenti, aut nolenti tolleretur, & cuivis noſtrũm cuſtodiendum traderetur, dum ſolveret quod deberet. Ita pactum, ſic executum. Nunquid non te judice, prudentiſſime præceptor, Petriſcus ipſe, qui pactum noſtrum irritum fecit, ſceleris condemnandus eſt; & ego qui juſtè, quod juſtũ eſt, executus ſum, criminis abſolvendus? Nunquid non etiã Evangelicus paterfamilias murmurantem, pluſq; mercedis exigentẽ, operarium duriùs redarguit, & juxta pactum quo ſecum cõvenerat, inanem, & ſpe ſua fruſtratum dimiſit? Deniq; quis tandem vel iniquũ, vel inhoneſtum, vel indecens judicabit, etiamſi lex aliqua durior huic negotio contrarium ſonare videatur, ſi cogatur is qui pariter nobiſcum aliorũ quæ debebant impẽdia devoravit & ingurgitavit, etiam ſua impendere, & quod alij ſponte contulerunt, vel coactus ſolvere & ſtare conventis? Conveniam & ipſos æmulos & delatores meos. Vos inquam convenio, & de æquo & bono vos conſulo, qui, quò filio liberiùs indulgeatis, pœnæ me poſcitis, ſi veſtrũ pari ratione negotium cum debitoribus ageretur, quid aliud faceretis? Nunquid non eos ſtare conditionibus & pactis poſtularetis, & juxta condictum quamvis invitis pignus tolleretis? Et qui cauſam hanc meam ſecus judicare poteritis? Sed unum mihi obeſt (ne dicam vobis) quòd filio plus æquo tribuitis, aureſq; plus æquo faciles deferenti (ne dicam mentienti) præbetis. Te autem ſpero, pru-

Judicatum.

prudentiſſime præceptor, qui temerè non omnib. credendum, qui cuncta cum judicio diſpicienda, qui & in judicijs alteram partem audiendã nos docere conſueviſti, te (inquam) ſpero, imò non ſpero ſed certiùs novi, non uſq; adeò mulierculæ, aut ſi quoq; pater adfuerit φιλοστοργων querelis credidiſſe, quin hanc meam Apologiam æqua ſis mente admiſſurus. Cùm legeris autem, & probatiſſimorum qui adfuêre juvenũ teſtimonio me nihil à veritate alienũ narraſſe didiceris, dicta dictis, facta factis, rationes rationibus confer, & ſi me ſontem (ut illi volunt) judicaveris, ſcholaſtico more caſtiga: ſi inſontẽ (ut ipſe confido) liberũ pronuncia. Cùm ſint enim ſingula, quæ à me vel dicta vel facta ſunt, aut naturæ proxima, aut legibus probata, aut conſuetudini conformia, aut æquo & bono conſentanea, aut pacto cõvenientia, nec unquam à prudentib. ſceleris judicata ſint; cumq; me ſẽper hactenus, prout hæc ætas tulit, maturũ, probum, veracem, pudicum, & alieni abſtinentem, (liberè loquor) probaveris; contra Petriſcum (quanquã illibenter dico) levem, improbum, mendacem, impudicum, furacem pariter ac rapacem ſæpenumerò deprehenderis; confido (ut dicere cœperã) quòd tua diſcretione & prudentia me, redargutis, & convulſis adverſariorum criminationib. inſontem pronunciabis, & ſola veritate nixum eriges. Certè veritas premi quidem poteſt, opprimi autem non poteſt. Vale præceptor venerãde, & ex tuo pendentem ſano judicio diſci- 5 Epilog.

pulum recipe. Si quid autem acerbius, inconsideratiusve pro innocentia mea tuenda calore juvenili incitatus effutivi, clemens ignosce. Iterum vale.

Hanc quoq; Epistolam generis Judicialis in statu Juridiciali Absoluto (quanquam puerile sit argumentum) ideo prolixius ostendi, quòd rem Epistolicam à principio dixi me ea ratione tractaturum, ut ijsdem etiam præceptis, ijsdemq; locis in orationibus seu declamationib. rhetoricis puer uti possit, ut locos eosdem apud alios in filo, seu contextu orationis usurpatos observare, quibus me planissimè, & crassa (quod aiunt) Minerva, in Epistolis usum viderit. Solet enim plerunq; id planiùs exhiberi, adeoq; faciliùs considerari & intelligi, quod latiùs explicatur, quàm quòd arctiùs sub brevitate contrahitur. Admisi præterea non modò in hac, verumetiam in alijs quibusdam Paradeigmatis exempla seu schemata, tropos, exaggerationes, & amplificationes rhetoricas: ut res Epistolica ad orationis artificium proximè accederet, & puer industrius discat ex parvis subindè grandiora tentare. Et tantum de Epistolis, quæ sub tribus causarum generibus militant, dixisse sufficiat.

De genere Dialectica, & Epistolis ejus.

ADdi potest ex dialecticis etiam Dialecticum sive Didacticum dicendi genus, quo etiam amicum per Epistolam de re qualibet sacra vel prophana exactè docemus. Quod quia admodum varium

rium eſt, paucis perſtringam, & lectori ſimilia meditanda ſecundùm dialecticorum præcepta relinquam. Habeat itaque dialectica epiſtola, ſi quis eam ſcribere velit, & thema ſimplex fuerit:

In prima parte. Narratiunculam cum propoſitione amici, ducto exordio vel ab officio ſcribentis, vel ab alterius perſona, &c. 1

In ſecunda, Definitionem thematis, & ſi neceſſe ſit, etiam vocis Etymologiam: Item diſtinctionem, ſi vox ambigua ſit. 2

In tertia, Cauſas ejus, præcipuè efficientē, & finē. 3

In quarta, Diviſionem vel in ſpecies ejus, vel in partes, &c. 4

In quinta, Officia ſingularum partium, Cum Epilogo: ut in dialecticis tradi ſolet de thematis ſimplicibus. Libertas quoq; epiſtolica, ſiquis thema ſimplex componere velit, facilè admittit: ut ſi quis poſt explicationem virtutis ſecundùm prædictos locos, tandem doceat virtutem amplectendam. 5

Paradeigma Epiſtolæ Didacticæ.

PEtis amice integerrime, ut tibi brevibus, non penicillo, quod pictorum eſt, ſed διδακτικῶς & literis, quod dialecticorum pariter & grammaticorum eſt, Virtutis imaginem, & omnia quæ ad eam attinent, ad vivum (quod aiunt) depingam. Quod licèt pro rei magnitudine brevibus (ut volebas) fieri cōmodè non poſſit, dabo tamen operam ut vel ipſa rerum ſumma capita, ſi ſingula ſpeciatim Thema ſimplex

prosequi non possim, paucis perstringam. Nihil n, amico, præcipuè de me benè merito, negare debeo, sed quæcunq; petierit, si exactè nō possim, vel
2 subfrigidè præstare. Virtus itaque moralis, de qua sola, ut Christiano homini convenit, disputare me
Etymologia & Finitio voluisti, & quā alij grammaticorum à viro ut virū à vi, alij à vireo deduci voluerunt, est affectus bonus, Deo cooperante, per exercitiū acquisitus. Est siquidem virtus (ut mihi videtur) moralis, quatenus in Christiano homine Deo accepta sit, affectus ad animi probitatem & vitæ honestatē propensus, qui Deo inspirante, & inspiratū promovente, promotumq; cōfirmante, per usum & assuefactionem adnitentium acquiritur. Sensit id quoq; Aristoteles in libris moralium qui virtutem habitum esse definit electivum, in mediocritate consistentem ut Argyropilus: aut, ut alij volunt, Affectus est voluntarius, in mediocritate consistens. Ἔστιν ἕξις (inquit) προαιρετικὴ, hoc est, habitus, seu potiùs affectus permanentior, utpote longo usu & exercitio acquisitus, qui ex judicio seu electione voluntatis assumitur, ut ὁρισθῇ, hoc est, animi impetus secludatur; in mediocritate existens, hoc est, inter exuberantiam & defectionem, quæ duo extrema in animi nostri defectibus vitiosa sunt. Rectè, sic quidem Aristoteles, quod ex libera animi voluntate procedere virtutes debeant, nec ita animis nostris, ut Theologicæ, fides, spes, charitas, infundantur, sed nostrum studium & exercitium, ut acquirantur, requirunt:

quirunt: verùm quem ignorabat, Deum secluſit, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona ſua voluntate, ſive (ut Paul. dicit) ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας, ad Philippenſes 2. ſine quo in rebus humanis nihil verum, rectum, aut conſummatum, ſine quo nulla noſtra opera, quantumvis in ſpeciem bona videntur, nobis poſſunt eſſe ſalutaria, aut conditori noſtro accepta. Quid enim Catone prudentiùs? Manlio juſtius? Scipione fortius? Curione moderatius? pariter tamen omnes defecerunt, nec ad quam tendere videbantur beatitudinem, pervenerunt, ad quam profectò nulli ſine Chriſto, qui oſtiũ eſt, intrare permittitur. Ad Chriſtum autem nullus venit, niſi Pater qui miſit ipſum. per Spiritum ſuum traxerit eum. Qui audivit (inquit idem Chriſtus) à Patre, & didicit (per Spiritum intellige) hic venit ad me. Finis quidem virtutis eſt beatitudo. quam tamen ſine Deo cooperante & cauſa efficiente præcipua, nemo mortaliũ quantumlibet virtutis ſtudioſorum aſſequitur. Immò quæ ſine Deo virtus eſt, ſeu potiùs eſſe videtur, vera virtus non eſt, quia formam quæ dat eſſe rei, ſecundùm philoſophos non habet. Rem autem hoc loco ipſum virtutis opus intelligo, quod non ſecùs ac materiã quandam in ſtudio & exercitio virtutis tractamus. Vera ſiquidem forma virtutis eſt, ut quam à Deo authore proficiſci novimus, Deo acceptam feramus, per ipſumq; non modò conſummandam, verumetiam ad beatitudinem promerendam nobis 3 Cauſa.

effi-

efficaciam habituram credamus. Dividitur autem Virtus moralis à Philoſophis in Prudentiam, Juſtitiam, Fortitudinem, & Temperantiam: quibus & ſapiens quidam ſubſcribit, qui in æternæ ſapientiæ laudibus, poſt multa ejus ſecundùm has virtutes, in nos collata, ampliter enumerata beneficia, tandem ſic inquiens abſolvit Enthymema: Σωφροσύνην γὰρ καὶ φρόνησιν ἐνδιδάσκει, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν, ὧν χρησιμώτερον οὐδέν ἐστιν ἐν βίῳ ἀνθρώποις. Hoc eſt, temperantiã enim ſeu cõtinentiam & prudentiam docet, juſtitiam & fortitudinem, quibus utilius ſeu precioſus nihil eſt in vita mortalibus. Vides quàm appoſitè prioris diſtinctionis nominibus, tametſi non eodem ordine jam citatus Scripturæ locus conveniat? niſi quis σωφροσύνην magis aut continentiam, aut potiùs animi ſobrietatem ſignificare contendat. Porrò prudentia eſt rerum appetendarum & fugiendarum ſcientia, & quibuſdam non tam moralis, quàm intellectualis videtur. Aut (ut Ariſtoteli placet) virtus eſt adeoq; habitualis (ut vocant) affectus, verùm cum ratione operativus circa ea quæ ſunt vel bona vel mala: & ſubdividitur in rectum conſilium ſeu Εὐβουλίαν, qua quibuſlibet pro diverſitate cauſarum rectè conſulere novimus. Rectum judicium ſeu Εὐκρίνειαν, qua ſecundùm omnes juſtitiæ partes quid juſtum, honeſtum, utile, æquum & bonum in ſingulis quibuſque cauſis judicare poſſumus. Debitã conſiderationem (Græci Εὐλογισμὸν dicunt) qua rerum principia, media

4 Diviſio

Diviſio emm officii.

media, & fines ne quid temerè aggrediamur, diſpicimus. Juſtitia quoq; virtus eſt propriã cuiq; ſuã tribuens indignitatem, & diſcerpitur in Pietatem, qua Deo, parentibus, & proximis ſanguinis: Obedientiam, qua ſuperioribus: Gratitudinem, qua benefactoribus: Benevolentiam, qua amicis quod ſuum eſt, tribuimus. Sic Fortitudo, quæ eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum perpeſſio, dividitur in Magnanimitatem, qua res arduas citra temeritatem aggredimur: Longanimitatem, qua dura conſtanti & infracto animo perpetimur: Patientiam, qua ſingula, quantumvis adverſa, clementi ſeu miti animo ſuſcipimus. Temperantia quoque virtus, quæ ab omnibus quæ turpiter appetuntur, appetitum compeſcit, dividitur in Sobrietatem, qua à ſuperfluo cibo & potu: Caſtitatem, qua ab inordinata Venere abſtinemus: Modeſtiam, qua moderantes animo, omnem faſtum & arrogantiam vitamus: Manſuetudinem, qua comiter & ſine amaritudine vel iræ, vel odij, cum quibuſlibet converſamur. Paucas è pluribus ſpeciebus obiter tetigi, ut thematis partes per diviſionẽ paulò fuſiùs proſequerer, earumq; ſigillatim officia tibi inveſtiganda demonſtrarem. Nec me latet plures eſſe, exactiuſque de eis diſputari poſſe, verùm hæc tibi prò epiſtolari tum brevitate tum facillitate ſufficiant. Ad hoc autem nobis adnitendum, & ſummo ſtudio contendendum, ut cujus finitionem, diviſionem, cauſas, & officia, vel

Definitio.

Diviſio

Officia. Finitio cum diviſione, &c.

Finitio cum aliis.

Thema compoſitum.

calamo

calamo describere, vel lingua recensere novimus, quamq; præ cæteris mortalium rebus, tum propter honestatē, tum propter utilitatem præstantissimam novimus, totis animi votis, quemadmodum præscripsimus, eam veram & Christianam amplectamur, exosculemur, & excolamus. Quid enim virtute honestius? quid utilius? quid jucundius? quid denique magis necessarium? Si eruditio sola (quanquam sine virtute vix possit consistere) promovere solet homine ad amplos honores, ad amplas divitias, ad ampla commoda & voluptates, quantō excellentior est virtus? quæ non modō hæc temporaria, & corruptioni obnoxia, sed etiam immortalem largitur gloriam, immarcessibiles divitias & felicitatem cœlestem: cum qua omnium tandem bonorum aggregationem perfectam consequemur, sine qua Dei opt. max. & omnis tandem beatitudinis expertes erimus. Et quis est, nisi prorsus insanæ mentis, qui rem quamlibet vera honestate & utilitate insignem, mortalibus amplectendam non judicet? cum pariter omnes, qui lumine rationis præditi sumus, naturæ quodam impetu ad felicitatem rapiamur. Hæc succurrebant, mi Petre, quæ in genere tibi didactico adeoque dialectico, uti postulaveras, de themate simplici, nempe virtute, quod nos quoque compositum fecimus, dum virtutem amplectendam syllogismo ostendimus, scribere debui. Cura ut valeas.

Propositio vel complexio. Ab honesto & utili.

Maior.

Secundùm hanc explicandi thematis formā poterit

terit quiſq; vel prolixiùs vel breviùs aliud quodcunq; quale quale ſit thema ſecundum locos dialecticos, tum in Epiſtolis, tũ in orationib. explicare.

De Epiſtola Indicativa.

CUm plures Epiſtolæ familiares ſcribuntur, quæ ſub nullo prædictarum cauſarum genere per omnia comprehenduntur, aut in quibus eorum artificium ſecundùm partes, & locos proprios non uſurpatur. Vt ſunt quibus alterius felicitati ſimpliciter gratulamur, quibus gratias agimus, quibus aliquid curandum mandamus, quibus rem geſtam vel benè vel malè collocatam declaramus; quibus læta, quibus triſtia ſignificamus, quibus de rebus quibuſlibet ſciſcitamur, & id genus aliæ, quas omnes unico vocabulo Indicativas appellare poſſumus. In quibus certas deſignare partes, ſtultiſſimum eſt. Nam ex abrupto ſæpè principio mira quadam feſtivitate ordimur, & ſine propoſitione, præter jocos & ſales nihil tractamus. Et ſæpè licèt ſimpliciter ſeria proponamus, ſine confirmationis tamen argumentis abſolvimus. Quid enim (ſi exempli cauſa dicamus) amico perſuadere neceſſe eſt argumentis, quod novimus eum ſponte ſeu libenter executurum? Inter has quoque nonnullæ ſimplices ſunt, unicum videlicet negotium indicantes; nonnullæ compoſitæ ſeu mixtæ, diverſas rerum materias ex ordine recenſentes ſeu tractantes. Si quis igitur (id quod crebrrimè fieri ſolet) Epiſtolam indicativam

Compo-

Compoſitam ſeu mixtam de rebus diverſis ſcribere voluerit: quanquam omnia, quæ in buccam veniunt ordine duntaxat naturæ ſervato, ſcribere poteſt, nec multis præceptionib. opus eſt; non parum tamen lucis adfert legenti, & decorem addit ſermoni, ſi ſecundùm quod naturalis ordo à loco, à tempore, à rebus, a perſonis, cæteriſq; circumſtantijs commonſtrat, ſeorſum publica, ſeorſum privata: ſeorſum proſpera, ſeorſum adverſa: ſeorſum noſtra, ſeorſum alien. : ſeorſum ſacra, ſeorſum prophana: ſeorſum geſta, ſeorſum gerenda indicentur; & ita de reliquis diverſarum rerum generibus, ne res aut prorſus inter ſe contrariæ, aut (ut vocant) diſparatæ indiſcriminatim nulloque adhibito vulgaris ordinis judicio confundantur. Inter hæc quoq; ſtudendum eſt, ut diverſi generis narratiunculæ aptis tranſitiunculis quaſi quibuſdã anſulis connectantur, nec perinde atq; (ut dici ſolet) ſcopæ diſſolutæ legentibus ingratæ ſint. Sint præterea breves, planæ & dilucidæ. Prolixitas enim & obſcuritas, ut ubique, ſic in his maximè narratiunculis vitioſa, & lectori reliqua legendi cupido inſuavis & ingrata eſt.

Paradeigma Indicativæ compoſitæ.

NEſcio quæ te modò ſcribendi libido inceſſit, ut qui hactenus nec ad dandum, nec ad accipiendum literas fueris propenſus, jam quaſi novo quodam literario furore raptus, de rerum noſtrarũ ſtatu literas exigis, ut de rerum veſtrarum ſtatu

literas

literas reddas. Utrinque voto tuo satisfiet. Nam & ego scribam, ut tibi quoque scribendi ansam porrigam. Primumq; tibi quod primùm postulas, proprium rerumq; domesticarum statum brevibus exponam. Ex eo tempore, quo dudum tibi coràm in nundinis Antverpianis loquebar, hectica me febris invasit: & quamvis non admodùm violenta esset, sensim tamen ita corpus meum perpetua hac hyeme non modò attrivit, verumetiam arrosit, ut vix ossibus cutis adhæserit. Ubi autem jam tandem paululum convalui, viresque resumpsi, uxor mea ex puerperio morbum contraxit, adeò molestum, mi Gualtere, & periculosum, ut quid de salute ejus mihi & liberis promittam, planè nesciam. Filius natu major, quem hactenus sacerdotio enutrivi, posthabitis literis, non absque nostro dolore militiam amplectitur. Virgo jam nubilis, quam tu è sacro fonte levasti, virginum relicto monasterio domum redijt, & nuptias postulat. Reliqua familia, aut ægritudine, aut mœrore afficitur. Quid dicam? Domus penè tota, tum propter hæc varia infortunia, tum propter rem bellicam, tum propter quæstum exiguum destituta est. En tibi rei nostræ privatæ statum non admodum fœlicem, nunc audi de statu publico. Senatus noster tametsi bellis undique quatitur, rempublicam prudentissimè administrat, ipsique cum plebe tanta est concordia, ut in tanto discrimine & turbulentia rerum major esse non possit: præterq; annonæ caritatem,

Res privata.

Res. pub. prosperæ.

caritatem, & quæſtum exiguum, nihil querimur.
Sacra. Paucis profana perſtrinxi, paucis & ſacra attingam ne Epiſtolæ queraris prolixitatem. Quinque Trajectenſis Eccleſiæ celeberrima collegia in perpetuo, ut hactenus, Dei cultu, ſummoq; omnium honore perſeverant, pancraticè agunt, cunctiſque ſuis æmulis ſuperiores evadunt. Porrò reliqui tum ſacerdotes, quos vocant ſeculares, tum monachi, tum monachæ ſeu ſacræ virgines, ſic vivunt, ut pro noſtrorum temporũ ratione irreprehenſibiles videantur.
Res ſcholaſtica. Et ne præteream juventutem ſcholaſticam, rebus partim Eccleſiaſticis, partim profanis deſtinatam, ipſa mehercle pulcherrimè viget, in Græciſq; literis pariter & Latinis, proſa & carmine rectiſſimè inſtituitur, atq; in tanto rerum bellicarum tumultu, imò inter ipſos armatorum gladios & haſtas, ampliſſimè promovetur. Venio ad
Res bellica. ipſam, cujus ſubinde memini, rem bellicam, quam proh dolor (ſic viſum eſt ſuperis) cum Republica optimè inſtituta inæqualiter hac noſtra tempeſtate currere oportet. Comparantur utrinque gravis armaturæ equites, confluunt & levis armaturæ ſine numero gregarij milites. corraditur undique ex Brabantis, Hollandis, Geldris, Clovijs, nempe belli nervus immenſa pecunia: parantur machinæ, tenduntur inſidiæ, acuuntur bipennes lanceæ frameæ aptantur arcus, baliſtæ, pharetræ, pulvereque ſuo ſtygio farciuntur tormenta; & (ut ſemel dicam) nihil omittitur, quod hoſtibus utrinque expugnandis

pugnandis uſui fore putatur. Tantus auditur quotidiè armorum fragor, bombardum tonitrus, tubarum clangor, tympanorum ſtrepitus, equorum hinnitus, militum clamor, ut æthera & aëra diſſilire credas. Quid inter hæc nobis animi, quid fiduciæ, quid ſpei non facilè dixero. Sunt ſiquidē quibus hæc bella placent, ſunt contrà quibus maximè diſplicent, in uno Domino Deo ſuo fiduciam habentes & ab eo ſolo rerum tranquillitatem ſperantes. Audiſti Martis horrorem, jam quis fructus ſequatur, adverte, quanquam & eum ſine calamo quiſque per ſe facilè expendere poteſt. Exuruntur ædes, ſpoliantur templa, agri vaſtantur, pecudes abiguntur, viri capiuntur, uxores cum liberis deſolantur, virgines conſtuprantur, & nihil pudendi ſceleris non impunè committitur. Et inter hæc connivere principes videntur, & nihil dolere ſuper contritione Ioſeph (ut habet ſcriptura) & oppreſſione innocentum, quorum ſimul cum lachrymis clamor in aures Domini Sabaoth perpetuò ſtrepit. At ne tragœdiam texere videar à publico belli tumultu, generalibuſque patriæ negotijs ad privata & ſpecialia tranſibo. Germanus conſobrinus meus tui amantiſſimus, uxoris ſuæ fœlici partu gemina prole ditatus eſt, & honeſtam fœminam, quàm hactenus licet infœcundam, charam habuit, nunc chariſſimè amplectitur. Frater ejus minor pudicam, venuſtam, ampliſſimeq; dotatam, nempe patrui tui Gulielmi filiam nudius tertius duxit

Mala belli.

Specialia.

uxorem Iohannes noſter cognomento λευκὸς quanquam minimè candidus, qui fœlicibus utriuſq, noſtrum ſtudijs invidere conſuevit, patruumq; tuum quantumvis ſenem plurimum divexavit, eodem (ni fallor) veſpere repentino fato extinctus eſt. Nec tamen hæc nuncio, quod de adverſarij interitu gaudeam aut tibi gaudendum velim: ſed ut conſideres, quàm pernitioſus eſt livor, & quòd non tam alijs quàm ſibi noceat tabeſcens invidia. Hæc potiſſimum ſuccurrebant ad te pro temporis ratione ſcribenda, cùm mihi veſtratia depinxeris (ne nunc Epiſtola modum excedat) plura reſciſſes. Sed heus tu, dum hæc ſcriberem, vltimumque tibi vale dicturus eſſem lætus rumor in ædibus ſpargitur. Rogo quis ſit. Ferunt certis acceptis literis Carolum Quintum Imperatorem Romanum proſpero navigio veniſſe in Italiam, & propediem patrios ſuos fines inviſurum. Faxit Deus. Vale.

Paradeigma Indicativæ ſimplicis.

SAlve. Sciſcitaris, mi Thoma, de caritate annonæ, quòd eam maximam propter bella cum Sicambris in civitate noſtra totaq; diœceſi ſuſpicaris. Certè neq; maxima, neq; minima eſt, ſed pro hoc rerum ſtatu ſatis moderata. Nam tritici modius (ut vocant) menſuræ noſtræ venit duobus Philippeis, Silignis duobus Carolinis, Hordei uno Carolino, havenæ quindecim ſeſtertijs, Congius vini Rhenani menſuræ noſtræ quatuor ſeſtertijs. He-

ſperij

ſperij ſeu Hiſpanici quod Romanicum vocant tribus. Cæterum lac, butyrum, caſeus, oleum, piſces, carnes, ſal, ignium fomenta, & reliqua omnia, quib. natura ſuſtentatur ſolitum precium non excedunt quorum omnium tamẽ hoſtes noſtros penuria laborare, ſi frumentum demas & virũ, certo certius eſt: nempe quib. ipſa ex his & vicinis regionibus ſuppeditare conſueverunt. Faxit miſericors Deus ut facta cancordia principum, ſua nobis illi & noſtra nos illis mutuò ſuppeditare poſſimus: nam mutuo commercio cõmodè diu carere non poſſumus. Vale, & vos, quibus minor hoſtium timor & rarior incurſus, nulla moleſtia militum, & nulla rerum turbatio, quanti hæc ſingula væneant, reſcribe.

Aliud Paradeigma.

NOn poſſum mi Florenti, quin rebus tuis vltrò inſervire ſtudeam. Paruus (prôh dolor) una cum conjuge heſterno die ſub ipſo noctis crepuſculo pleuritide interierunt, craſtino die non ſine põpa funerali more noſtratiũ ſepeliendi. Non ſolũ igitur piè, ſed etiã prudenter feceris, ſi omnibus poſthabitis celeriter per noctem te huc conſers, & exequijs funeralibus adſis: ut non modò honori tuo pro noſtratum conſuetudine ſatisfacias, verumetiam utilitatibus tuis, tempori, conſulas. Nam cùm inteſtatus (ut vocant) & ſine liberis obierit; ædeſque ampliſſimas, ſuppellectilem variam, agros multos, ingentemq; pecuniæ vim dereliquerit, vide ne bona, quæ tibi jure debentur hæreditario, per alienos

(ut fieri passim videmus) executores distrahantur, dissipentur, diripiantur. Vale.

Aliud brevius.

DOleo profectò ex animo, mi Bonifaci, horreum tuum nudius tertius, in quod frumentum satis copiosum ex agro congesseras hostilibus flammis (modò vera sit fama) tuo maximo damno interijsse. Quis enim si amici casum seu damnum resciscat, nisi prorsus, ἀφιλάνθρωπος sit & ἄστοργος, ex animo non doleat? quod amicorum omnia, tum prospera, tum adversa meritò debeant esse communia. Contrà, tibi non minus ex animo gratulor, super nuncia, quæ lætus adfero: Navis tua oneraria, quam ante brumam ad Sarmatas direxeras, omnibus bonis, quæ Sarmatia ad nos mittere consuevit, onusta, eodem die, quo damnum feciſſe diceris, Amstelrodamum prosperè advecta est, unde ni fallor, plus decuplo lucri recipies, quam in horreo exusto jacturæ feceris. Prudenter itaq; sopito dolore præteritorum malorum lætus huc venies, & ut res postulabit, merces tuas aut distrahes, aut in tempus magis opportunum vel apud me, vel alium quemlibet, prout placebit, depones. Vale.

Aliud brevissimum.

CVm primum, mi Gerarde, has literas nostras legeris, mox citra dilationem conducto curru huc advola: est enim apud nos, quod maximè tua interesse videbis, & gaudebis: quod adijcere nolui, ne cujus rei malæ nascatur tibi suspicio. Nos

cuim

enim & filius tuus ſalvi ſumus. Vale.

A ſimili.

SAlve. Miraris amice quòd non ſcripſerim, miraris deſine, jam ſcribo, & ſi placet laconicῶς laconico reſponde Vale. Raptiſſimè ex Trajecto.

Alind.

NÆ tu bellus es homo, quem cùm præ chartæ amplitudine ampliſſima ſcripſiſſe putarem, revera (ut inquis) λακονικῶς ſcripſiſſe deprehendo: λακωνισμῶ quoq; tuo λακονικωτέρως profecto reſponderem niſi quidquam tibi ſeriò indicandum eſſet, quod citra λακωνισμὸν tibi ſcriptum multò maximè cupias. Fama nempe celeberrima noſtratibus diuulgatur, quod cum omni Geldrenſium magiſtratu generoſum Clivorum Ducem invictiſſimus Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus Carolus Quintus clementiſſimè recepit in gratiam. Faxit Deus (id quod nunc maximè futurum ſperamus) ad perpetuam ſit finitimarum provinciarum paeem. Vale ex Antuerpia.

Prioris partis Finis.

POSTERIOR PARS DE Diſpoſitione & Eloeutione.

DIximus in principio tria, quædam eſſe præcipua capita, quæ non modò ad orationem rhe-

toricam, verumetiam ad artificium Epistolicum necessaria sunt, Inventionem videlicet, Dispositionem & Elocutionem. Hactenus autem de inventione secundum diversa causarum genera, per diversarum Epistolarum locos varijs subjectis exemplis disputatum est. Postulat igitur ordinis ratio, ut de dispositione (licet eam in superiori parte exemplis satis ostenderimus) prout hæc nostra rudimenta postulant, adhuc pauca loquamur, inde paulò latius de elocutione locuturi.

Dispositio triplex.

EST itaque Dispositio commodus eorum, quæ ex singulorum generum locis per inventionem collecta sunt, tum verborum, tum rerum ordo, ad orationis perspicuitatem non parùm conducens. Omisso autem verborum ordine, qui (quod aiunt) ad unguem, hoc est, ad plenum præceptis tradi non potest, sed penè sola doctissimè loquentium & scribentium sagaci observatione apprehenditur, rerum duntaxat ordinem prosequamur.

Triplicem ponunt rhetores dispositionem, Partium videlicet orationis, Locorũ & Argumentorũ, præcipuè eorum quæ ex locis Cõfirmationis & Cõfutationis ad probandũ vel improbandũ sumuntur. Ordo seu dispositio partium fermè manebit idẽ qui secundum naturã singulis generibus præscriptus est: ut videlicet ab exordio sequatur Narratio, si necessaria sit, deinde Propositio: post sequetur Confirmatio, cui subjuncta sit vel interjecta Confutatio,

tio. Pars noviſſima ſemper Peroratio. Contingit tamen nonnunquam non ſine rhetorico artificio, tum in orationibus, tum in Epiſtolis, hanc partiũ diſpoſitionẽ data opera confundi, ut videlicet pars Confutationis præcedat Confirmationem, ſeu alia natura poſterior præcedentẽ, de quo nõ eſt hujus loci diſputare. At quia ſingulis fermè Epiſtolarum generibus peculiares quaſdam partes, minimè tamen à rhetoricis alienas aſſignavimus, etiam in illis præſcriptum ordinem obſervari convenit, niſi quod pro libertate Epiſtolica aliquas inter eas nonnunquam transferrimus, id quod etiam ſubinde in præceptis ſuperioribus indicavi. Diſpoſitio quoq; locorum ipſam naturam ſequatur, aut illum ordinem qui pro ſingulis orationis partibus eis præſcriptus eſt. Natura ſiquidem pueritia præcedit Adoleſcentiam: Honeſtum, Utile, Voluntas, Facultatem, & ſic de reliquis; quanquam & hic libertas Epiſtolica non magnoperè curat, utrum prius ductum ſit argumentum ab honeſto, an ab utili vel delectabili.

Diſpoſitio verò Argumentorum eum præcipuè inveſtiget ordinem, qui maximè in concionibus auditoris, & in Epiſtola lectoris animũ flectere poſſe putabimur. Id quod potiſſimum fiet, ſi primo loco & item noviſſimo ponantur argumẽtationes firmiſſimæ & irrefutabiles: media autem ſi quæ ſint minus probabiles occupent, quod ad primas probationes & noviſſimas lectoris & auditoris animus maximè ſolet eſſe attentus. Si quis tamen à languidis

dis primùm argumentis incipiens sensim seu gradatim cum exaggeratione ad validiora consurgat, ut scilicet validissima finem contentionis occupent, meo quidem judicio non ludet operam.

Postulant & exempla, quorum si appositè adhibeantur, non tantùm in orationibus generis deliberativi, verumetiam in Epistolis pulcherrimis est usus: suum concinnum ordinem, nempe ut primo loco extranea, deinde nostratia, & ex his primo aliena, deinde peculiaria & domestica ponantur. Vt exhortaturus quemlibet ad studium & laborem literarium, primum ponas exempla Græcorum Philosophorum, ostendens quantis laboribus, ærumnis, calamitatibus Philosophiam apprehenderint, deinde Romanos seu Latinos, Ciceronem, Virgilium, alios q; complures, ostendens nihil non pro eruditione consequenda tentavisse, aut aggressos esse: deinde si is quem extimulare niteris, vel patruum habuerit, vel avum, vel nepotem, vel fratrem, vel patrem, qui cum laude non sine labore docti evaserunt. Item si familiarem, amicum, æmulum, &c. Et hæc de dispositione.

De Elocutione.

CVm omnis non solum aptè dicendi, sed etiam doctè scribendi studiosus (ut in primis dictum est) ad hoc niti debeat, ut doceat, quod necessitatis est: ut delectet, quod suavitatis est: ut flectat, quod victoriæ est, & de ratione docendi hactenus fermè disputatum sit, restat & delectandi & flectendi

ſtendi rationem, quæ in elocutione præcipuè conſiſtit, paucis oſtendere. Eſt igitur Elocutio (ut ad Herennium ſcribitur) idoneorum verborum & ſententiarum ad inventionem accommodatio: qua videlicet ſub prima artis parte res inventas verbis efferimus congruis, hoc eſt, Latinis, proprijs, puris, minimeq; duris, ſordidis vel obſoletis, & quorum compoſitio, ut ait quidam, æquabilis, gratioſa, facilis, minimeq; per concurſum vocalium hiulca, aut per illuſionem ſeu immoderatum concurſum vel literæ, r, aſpera ſit: vel literæ, m, obtuſa ſit: vel literæ, s, ſibilans vel bleſa ſit. Qua ſententiæ dilucidæ, ſolidæ, & minimæ triviales ſint, ſed vel juſta Latini ſermonis & propria phraſi, vel honeſta figuratione venuſtæ & elegantes ſint. Quanqam enim ſimplicitas & proprietas tum verborum, tum ſententiarum maximam, adeoq; præcipuam adfert orationi venuſtatem, non parum tamen lucis & ornamenti ſuperinducunt vel adducunt ei Tropi & Schemata, ſi per ea fuerit moderatè pro dicendi ratione variegata.

Triplex Character, ſeu dicendi ratio.

EST ſiquidem triplex dicendi pariter & ſcribendi ratio, id quod etiam obiter in primæ partis principio diximus, quam alij χαρακτῆρα, hoc eſt, ſtylum vel genus dicendi vocant. Primum dicendi genus Sublime dicitur, quo Heroica, Tragica, & Orationes rhetorum multiplici figurarum ornamento ut plurimum texi conſueverunt. Secundum

eſt

est Mediocrè, quo historias præcipuè, & secundum eas, interim orationes, declamationes, commentarios, & epistolas aliquando scribere consuevimus, paulum suprà tritam loquendi rationem moderatius assurgentes. Tertium est Humile, familiare, & comicum, quo præcipuè epistolas scribimus, & commentarios, in quibus oratio ad ampullosas figuras non assurgit, sed humi penè serpere videtur. Habet tamen & ipsum suam elegantiam, & nec tropos, nec schemata familiariter loquendi secludit. Studendum est igitur primum omnium proprietati & simplicitati orationis quod corpus vocant: deinde quibus uim tropis, tum schematis tanquam ornamentis vestiri queat, obseruandum.

Quid Figura, & quotuplex.

FIgura est quouis modo cum laude nouata loquẽdi vel scribendi ratio. Hoc modo docendi gratia placuit hic finire figuram ut rejectis vitiosis loquendi vel scribendi novitatibus, generali vocabulo sub se comprehendat omnes, cum constructiones, tum locutionis figuras, & inter has Tropos & schemata, & inter hæc quædam λέξεως, hoc est, quæ ad dictionem, quædam διανοίας, hoc est, quæ ad sententiam pertinent. Porro figuras Grammaticas (quas μεταπλάσμὰς species vocant) Prosthesin, Aphæresin, Epenthesin, Syncopen, Paragogen, Apocopen, Systolen, Didastolẽ, intactas relinquo quod videlicet ad rem præsentẽ non attinent, sed magis ad institutionem pöëticam, de quibus tum in Institutionibus gram-

grammatices, tum in Prosodia nostra satis dictum censeo. Omitto nihilominùs Syntaxeos figuras, Sylepsin, Prolepsin, Zeugma, Synthesin, Antiptosin, Synecdochen, & similes, in Syntaxi nostra tractatas. Loquar tantum de ijs, quæ ad orationis rhetoricæ ornamentum, argumentum, & amplificationem accommodari possunt, exactum tamen judicium aliorum commentarijs relicturus. Quod autem ad hanc rem nostram præsertim epistolicam attinet, tres figurarum ordines pro Elocutionis charactere seu stylo picturando brevibus exponam. Primus ordo complectitur schemata, quæ reddat duntaxat orationem jucundam, splendidam & perspicuam, nihil corpori orationis adijcientes: & λέξεως figuræ dicuntur, quòd unica dictione seu vocabulo figuretur oratio. Secundus ordo illa continebit schemata: quæ orationem tametsi non augent præter ornamentum, tamen addunt etiã acrimoniã, gravitatem & vehementiam. Hæc cum ijs, quæ tertij ordinis sunt, διανοίας figuræ dicuntur. Tertius ea complectetur schemata, quæ vel orationem augent, vel causam amplificant. Porro augetur oratio dum extenditur & amplificatur, id quod amplius, gravius, vel vehementius, quàm apparet, esse ostenditur. Hos tres ordines quàm potero brevissimè digeram, & exemplis illustrabo. Sicubi quoq; Græca occurrerint ex Divo Paulo adijciam, sive ille (ut nonnulli volunt) artificio Rhetorico in nonnullis Epistolis studuerit, sive (ut Augusti-

no

no placet) vltrò ſeſe ſcribenti eloquentia obtulerit.

Tropi ſpecies.

CVm tropus non tantùm per ſe ſeorſum verbis & ſententijs orationem illuſtret: ſed & per omnes fermè horum trium ordinum partes pulcherrimè ſe ſæpè diffundat, primo loco, priuſquam σχήματα aggrediar, ſpecies ejus vulgariores velut obiter tangam, ab hoc maximè, quòd non parùm Tropi à Schematis differant. In tropis ſiquidem (τρέπω verto vel mitto) ſignificatio vel vocis, vel ſententiæ mutatur: in Schematis autem non ita: nam σχῆμα habitum, ornatum, cultum, & eloquentiam ſonat, verbiſq; tum propriæ, tum impropriæ ſignificationis conſtat. Hinc eſt quod Schematis ſpecies Tropos admittant. Tropi verò ſine ſignificationis mutatione conſtare non poſſint: quorum licet aliqui ad dictiones ſeu voces: aliqui ad ſententias ſpectent, nos tamen eorum diſcrimini non magnopere ſtudebimus.

Tropi dictionis	Metaphora.	Metalepſis.	Metonymia.
	Catachreſis.	Hendiade.	
	Onomatopœja.	Emphaſis cum Liptote.	Synechdoche.
	Antonomaſia.		
	Antiphraſis.	Charietiſmus.	

Tropi ſententiarum.	Allegoria.	Paræmia.
	Ironia.	Hyperbole.
	Sarcaſmus.	Proſopopœja.
	Aſteiſmus.	Hypallage.
	Micteriſmus.	Parabola, &c.
	Aenigma.	

Tropi

Tropi Dictionis. Metaphora.

OFfert ſe primo loco propter frequentiſſimum ſuum uſum μεταφορὰ, hoc eſt, Tranſlatio, qua veluti quibuſdam floſculis, dum commodè adhibetur, oratio venuſtatur: cum videlicet vox aliqua transfertur ab ea re, cujus eſt propria, ad ſignificandum rem aliam per quandam ſimilitudinem, cui non eſt propria, ut cùm transfertur vox à rebus animatis ad inanimes, ut ſi quis dicat terram ſitientem aut bibentem. Quemadmodum ad Heb. dicitur: γῆ πίσα τὸν ὑετὸν, καὶ πιεῖσα βοτάνην. Aut contrà ab inanimi ad animatum, ut ſi quis dicat: juſtum germinantem. Pſalmiſtes, δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει. A rationali ad brutum aut inſenſibile, ut ſi dicamus: prata ridere. Et Virgilius de apibus canens: Magnanimoſque duces, &c. Sic Eſaias: ἀφράνθεν ἔρημος διψῶσα. Et Salomon ſecundum 70. χιλιοχιλλιοι ἔθνος οὐκ ἰσχύειν, &c. Aut contrà ut: Vlulate paſtores. Hiero. ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τῦ πλησίου αὐτῦ ἐχρεμέπιζον. A propinquo ad rem proximam, ſicut ab anima ad corpus, ut: dolor pedum, & Paul. σωματικῶς πάντα τὰ μέλη. Aut contrà frequentiùs, ut: ſtupor ſtupere, guſtare, ſi ad animum referantur, ut: γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς, &c. His & multis alijs modis, tum nomina, tum verba à propria ſignificatione ad proximam vel cognatam, non modò licitè, verumetiam ſæpenumerò eleganter apud doctos ſcriptores transferuntur, quos præcipuè in hujus figuræ

figuræ usu imitari convenit. Nec tamen in oratione soluta temerè licebit semper æmulari poetas, qui liberius pro sua licentia hoc interdum tropo, quàm oratores utuntur.

2. Catachresis.

Proxima est Metaphoræ καταχρησις, id est, abusio, cum vox usurpatur ad significandum rem non propriam, sed illi cognatam seu proximam, cui propria vox deest: ut si librum non pro arboris cortice, sed pro volumine literario accipiamus: si segetes dicamus lætas: sic pugnare, legere: sic linguâ, sic gemma, & alia sexcēta. Ita quoq; Paulus ad Cor. λαλῶν γλώσσῃ οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ ἀλλὰ τῷ θεῷ. Porrò maximè affinis est Metaphoræ Allegoria, sed eam, quia non tam ad tropos dictionis, quàm orationis attinet, paulò post tractabimus.

3. Onomatopœja.

Nec absimilis est Ονοματοποιία, hoc est, Nominis fictio, qua rei, cui propria vox deest, non proximam sed fictam ut plurimum à sono tribuimus, ut, taratantara, bombarda, sibilare, balare, & similia. Sic βληχὴ μηκὴ, κόαξ. Sic κλάγγω, κοκκύζω.

4. Antonomasia.

Additur Poëtis frequens Αντονομασία. Nominis permutatio, ut: Saturnia pro Iunone. Pelides pro Achille, Apostolus pro Paulo.

5. Antiphrasis.

Additur quoque Αντιφρασις, qua vox una pro contraria ponitur, ut: bellum quod minimè bonum,

num, sacrum pro execrando, ἐυμένιδες, furiæ, quod minimè mites.

6. Metalepsis.

Sic Μετάληψις, Transumptio etiam Poëtis frequens, qua gradatim ad aliud quiddam, quam verbo exprimimus, ostendendum procedimus, ut: Speluncis abdidit atris, hoc est, in præceps profundis.

7. Hendiadis.

Est quoque Poëtis familiaris ἑνδιάδις: aut ut alij ἑνδυάς: qua unum vel duo substantiva copulata significamus, alrero videlicet per adjectiuum exposito, ut: pateris libamus & auro, id est, aureis pateris. Sic: in spiritu mansuetudinis, pro spiritu mansueto secundum Hebræos.

8. Emphasis.

Εμφασις, seu Demonstratio familiaris omnibus scriptoribus plus quiddam indicat, quam exprimitur, nempe latens quiddam, nunc per pronomen: nunc per substantiuum pro adjectivo: nunc alijs varijs modis: ut scelus pro scelesto & insigniter scelerosо. Sic Paulus ad Corinth. τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, &c. Item: ἁμαρτολὸς ἁμαρτία.

Videtur quoq; λειποτὴ sub hac contineri, qua minus dicitur, & plus intelligitur, nisi sub Sinechdoche malis, ut: non odit me, id est, ex animo amat: Fit autem ut plurimum per verbum sententiæ contrarium cum negatione.

9. Metonymia:

9. Metonymia.

Μετωνυμία quoq; (hoc est) Transnominatio familiaris admodum tropus est, cùm vel inventorem ponimus pro re inventa: aut numen aliquod pro eo, cui præest, ut: Cererem pro frumento, Venerem pro amore vel pulchritudine. Matt. Οὐ δυνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. Vel continens pro contento, ut poculum pro vino, ut & Paul. ad Cor. ὃς ἂν πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως. Sic domus pro inhabitantibus aut familia, aut re familiari. Luc. κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν: Vel possessorem pro re possessa: ut: Deucalion ardens, ad Corinth. Εἴ τις ὑμᾶς καταισθίει. Vel cùm effectum tribuimus efficienti, ut: pallida mors, quòd membra efficiat pallida. Sic cùm authorem pro opere ponimus, ut si dicamus: in Paulo facilè omnes rhetorum figuras & ornamenta deprehendimus, hoc est, in Epistolis Paulinis. Sic Moses pro lege.

10. Synechdoche.

Non admodum dissimilis tropi species est Συνεκδοχὴ, id est, Intellectio seu comprehensio, cum videlicet intelligimus vel ex uno plura, ut: Cæsus Hannibal, pro milite forti. Vel ex parte totum, ut: puppis pro navi. Johan. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.

Vel contra, ex toto partem, ut: post tres dies resurgam.

Vel ex specie genus, ut: Græcus pro Ethnico: vel contrà.

Vel ex materia materiatum, ut: Ferrũ pro gladio:

Vel

Vel ex præcedentibus sequentia, ut: Virgineam solvit zonam, & alijs similibus modis. Est enim Synecdoche, cùm plus minúsve pronunciamus, quàm intelligimus.

11. Charientismus.

Potest quoq; frequentiùs videri Tropus dictionis χαριεντισμὸς, cùm quæ dura sunt, verbis gratiosis mitigamus: ut cùm puerum pro servo ponimus, & mortuum quievisse dicimus. Matth. παῖς μὰ βέβληται ἐν, &c.

Addunt & Heterosin vel Enallagen, cùm vel numerum pro numero, vel personam pro persona ponimus, ut miles, pro militibus, &c. At sub Synecdoche vel Metonymia comprehendi potest: quas cum alijs nonnullis inter tropos orationis ponemus, quòd videlicet subinde dictiones, subinde orationes figurant.

Tropi orationis.

1. Allegoria.

QVanquam Ἀλληγορία seu inversio sit perpetua quædam Metaphora, quòd singula ejus verba per translationem intelligantur, atq; ob id fortassis inter tropos dictionis ponenda videri posset; quia tamen ejus complexio non singularem aliquam vocem, sed totam orationem aut sententiam figurat, in hunc eam posteriorum troporum ordinem relegavi. Est autem Allegoria tropus quidem orationis & sententiæ pulcherrimus, quo aliud sensu, a-

liud verbis intelligimus: ut Ovidius de amore loquens Pyrami & Thysbes allegoricῶs, sic canit: Quoque magis tegitur, tantò magis æstuat ignis. Sic ad Cor. Μίκρα ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμεῖ. Hæc orationem non tantùm illustrat, sed etiam eleganter extendit, frequens tum in sacris tum in profanis literis. Volunt nonnulli sequentes ejus esse species.

2. Ironia.

Εἰρωνεία (Dissimulationem vertunt) est dissimulata illusio, quæ videlicet non ex verbis (plerumque enim contraria sunt) sed vel ex modo pronunciandi, vel ex persona loquentis, vel ex ipsa rei natura intelligitur, ut: Id populus curat scilicet, apud Comicum: per scilicet, autem, videlicet, similesque particulas commodè fieri consuevit, Corin. χαρίσασθε μοὶ τὴν ἀδικίαν ταύτην.

3. Sarcasmus.

Adsimilis est superiori Σαρκασμὸς, Exacerbatio seu irrisio amarulenta, cùm victor victo vel hosti insultat, ut: I nunc, & verbis virtutem illude superbis. Sic Luc. Ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, & reliqua.

4. Asteismus.

Huc quoque pertinet Ἀστειϛμὸς. Vrbanitas, quæ est urbana dictio, & jocus cum astutia festiuus, quales sunt sales & dicacitates disertorum: ut illud Maronis: Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mevi. Et Paulus in Actis: Οὐκ οἴδειν ἄδελφοι, ὃτι ἦν ἀρχιερεὺς, γέγραπται γὰρ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς, secundum quosdam.

5. Micteris-

5. Micteriſmus. 6. Ænigma.

Poſſent addi Μικτηισμὸς, cùm naſo quempiam in ſcommate quovis ſuſpendimus: & Αἴνιγμα, cum dictum obſcurum, conjecturis indagandum proponimus, ut: Dimidium plus toto, apud Heſiodum, & Sampſonicum illud: Ἐκ τοῦ ἐσθιόντος ἐξῆλθε βρῶσις, καὶ ἐξ ἰσχύος ἐξῆλθε γλυκύ; ſimiliaq; ſcriptorum rara problemata, ſed qui ad rem noſtram non admodum conducunt, ſobriè tractanda judicavimus.

7. Parœmia.

Quanquam non omne adagium ſeu vulgi proverbium tropicum eſt, deprehenduntur tamen innumera à ſono verborum ſignificatu tam aliena ſeu diverſa, ut proximè ad Ænigma accedere videantur; & ſi opportunè tum Epiſtolis, tum familiaribus colloquijs accommodentur, & citra nimiam affectationem inſerantur, non parum venuſtatis & jucunditatis adferunt. Eſt igitur Παροιμία ſeu Adagium, dictum celebre & vulgò tritum, aliqua novitate inſigne, ut: Lupum auribus tenere dicitur, qui negotium ſuſceptum neque tutò relinquere, neque tutò tolerare poteſt. Sic ad Paulum in Act. Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.

8. Hyperbole.

Vſui quoq; frequenter ὑπερβολὴ eſt, nos Exceſſum interpretari poſſumus. Nam quod ſecundum figuram hanc dicimus, fidē manifeſtè exuperare debet. Eſt enim (ut inquit Quintilian.) dementiens ſuperjectio, vel amplificandi gratia, ut: Aquilis velo-

ciores, leonibus fortiores: aut minuendi. ut: testudine tardior. Colossensib. scribit Paul. de Evangelio: Παρόντος εἰς ὑμας, καθως καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ;

6. Prosopopœia.

Addunt ferè omnes Tropis Προσωποποιία, qua personam fingimus, quæ persona non est: ùm videlicet res mutas loquentes inducimus, aut ad eas tanquam ratione vtentes sermonem dirigimus: ut amantes apud Ovidium; Invide (dicebant) paries, quid amantibus obstas? Et ad Cor. πόσ σὸ θάνατε τὸ κέντρον, πόσ σὸ ἄδη τὸ νῖκος Eundem quoque volunt tropum, cum hominem vel absentem, vel mortuum fingimus loquentem, vel ad eum sermonem dirigimus, ut: Dic Hieremia testimonium de Christo, August.

10. Hypallage.

Ὑπαλλαγὴ, Submutatio, vel Subalternatio, fit, cùm oratio contraria rerum ordine effertur: ut cùm res agens fit patiens, aut contrà, ut: Dare classibus austros. Figura poëtica est. Restant adhuc præcipui duo tropi, quorundam judicio, Parabola, & Paradeigma, sed quia in eis propria vocum significatio non mutatur, nos ad Schemata διανοίας transtulimus.

Hæc seorsim de Tropi varijs speciebus tradidi, in quibus omnibus aliud quidem verbis dicitur, aut dici videtur, & aliud re vera significatur; ex quibus multi frequentibus diversorum ordinum figuris inservire possunt: ut sint vel hi schematum, vel schemata horum ornamenta.

Sche-

Schematum primus ordo.

Figuræ Lexeως	Syllepsis.	Epizeuxis.
	Prolepsis.	Tautologia.
	Zeugma.	Polysyndeton.
	Epizeuxis.	Asyndeton.
	Anaphora cum speciebus 8.	Homœoptoton.
		Homœoteleuton.
	Epanaphora.	Paranomasia.
	Epiphora.	Antanaclasis.
	Ploce.	Paracheſis.
	Symploce.	Anaſtrophe.
	Epanalepsis.	Irmos.
	Anadiplosis.	Scheſis onomâtων.

PRimum figurarum ordinem ſuprà diximus eorum eſſe Schematum, quæ ad dictiones magis quàm ad ſententias attinent, & orationem jucundam, ſplendidam,& perſpicuam reddunt: quanquam ſubinde etiam nonnullæ earum non ſecùs ac illæ, quæ ſecundi ordinis ſunt vehementiam quandam addunt,& acrimoniam.

1. Syllepsis.

Occurrit primo loco Ξύλληψις, Conceptio, qua duabus rebus & ſententijs diverſis vnum duntaxat datur verbum, utriq; minimè conveniens, ut: His quidem ſignis atq; hæc exempla ſecuti. Alij ſimile loquendi genus Zeugma imperfectũ dicunt, quòd videlicet verbum uni conveniens, ad alterum commodè reduci non poſſit; voluntq; in hac vel ſimili loquendi ratione Syllepſin eſſe locutionis: Romu-

lus & Remus Romanam urbem condiderunt. Aut: Petrus cum Paulo Romæ passi sunt. Et Ovidius: Cum plausu clamor littora implevere.

2. Prolepsis.

Πρόλεψις, Præsumptio, ut Reges dimicant, alij pro gloria, alij pro patriæ salute; quia cum Epanodo tertij ordinis fermè convenire videtur, hîc negligentius tractatur.

3. Zeugma.

Ζεῦγμα Copulatio, seu Conjugatio, cùm videlicet diversas clausulas uno verbo copulamus, hoc pacto. Verbo præpositio: Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.

Verbo in medio posito: Pudorem libido vicit, timorem audacia, rationem amentia, &c.

Verbo in fine posito: Pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia vicit.

4. Hypozeuxis.

Primam Zeugmatis speciem vocant πρόζευγμα, secundam μεσόζευγμα, tertiam ὑποζευγμα. Ab hac autem tertia multùm differt ὑπέζευξις: nam ei prorsus contraria est, cum videlicet singulis diversarum rerum clausulis debitum verbum subnectitur, ut: Ædes exuruntur, templa spoliantur, agri vastantur, pecudes abiguntur, viri aut cæduntur, aut captivi abducuntur, uxores cum liberis profligantur, monasteria evertuntur, virgines constuprantur, & nihil non pudendi sceleris impunè committitur. Sic quoque Mat. πῶλοι ἀναβλέπουσι, χωλὶ

καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούσι, νεκροὶ, &c.

Anaphoræ species	Epanaphora.	Epanalepsis.
	Epiphora.	Anadiplosis.
	Ploce.	Epizeuxis.
	Symploce.	Tautologia.

NOn minùs jucunda, quàm frequens figura est Ἀναφορὰ, sive Repetitio: qua eandem dictionem aliquoties repetimus. Hoc autem quia diversa ratione fieri consuevit, plures ejus species numerantur, quas ex ordine recensebimus & explicabimus.

5. Epanaphora.

Primùm per diversarum clausularum principia eandem vocem repetimus, & Ἐπαναφορὰν vocant, ut: Hîc gelidi fontes, hît mollia prata Licori: Hîc nemus, hîc ipso tecum consumerer ævo. Sic Paul. ad Corin. Ἀνέχεσθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, &c. Sic quoque multis alijs in locis. Nulla est enim apud Scriptores hac figura frequentior: redditq; subinde præter venustatem, ipsam orationem vehementiorem.

6. Epiphora.

Secundò eadem voce diversa periodi commata claudimus, & Ἐπιφορὰ Rutilio dicitur. Vt ad Cor. Cùm essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus: ut vertit interpres noster; apud Paulum tamen Hypozeuxis est. Sic quoque in 2. ad Corinth. Ἑβραῖοι εἰσι, κἀγώ;

κἀγω: Ισραηλῖταί εἰσι κἀγω, σπέρμα ἀβραάμ εἰσὶ κἀγω.

7. Ploce.

Tertiò, eandem vocem præcipuè proprij nominis geminamus, non tamen continetur in una clausula, ita ut posterius vocabulum ad mores priores referatur, Græcisque πλοκὴ dicitur, ut: Sed tandem ad illum usq; diem Memmius erat Memmius, hoc est, sui similis, & ijsdem moribus. Et per appellatiuum: πίθηκος ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἐν χῇ σύμβολα.

8. Symploce.

Quartò, eandem vocem utrinque, hoc est, & in principio plurium clausularum, & in fine ponimus, sic tamen, ut alia sit quæ in principio clausularum, & alia quæ in fine earum repetitur, hoc pacto: Nutrit hæc castris odium dolumque, Nutrit hæc templis odium dolumque, Nutrit hæc claustris odium dolumque, &c. Sic Paul Corin. Εἴτε πάσχει ἓν μελος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη, εἴ τε δοξάζετε ἓν μελος, συγχαίρει πάντα τὰ μελη, & reliqua.

9. Epanalepsis.

Quintò, vocem in principio positam, eandem in fine clausulæ repetimus, per Επαναλήψιν, hoc est Resumptionem, ut: Cognitum est te rempub. venalem habuisse, cognitum est: Sic verò Paulus: χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε.

10. Anadiplosis.

Sextò, vocem in clausulæ præcedentis fine positam in principio sequentis repetimus, per Αναδίπλωσιν, seu Reduplicationem, ut: Sequitur pulcherri-

mus

mus, Astur, Astur equo fidens. Et Paulus ad Cor. Ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει, καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίας καὶ θερίσει.

Septimò, in una clausula continenter seu immediatè eandem vocem geminamus, affectū indicantes per Ἐπίζευξιν vel adnexionem: ut Virg. Me me adsum qui feci. Sic Luc. Μαρθα, Μαρθα, τυρβάζῃ ἐπι πολλὰ.

11. Tautologia.

Octavò, proximè accedit ad Anaphoram Ταυτολογία, modò inter figuras numerare velimus, qua vocem quamlibet in una periodo diverso casu aliquoties iteramus, ut si dicam: Literas ama, quò literarum doctus evadas: nam si abhorres à literis, literis frui non poteris. Vt Paulus ad Rom. Ἐξ αὐτῦ, καὶ δι' αὐτῦ, καὶ εἰς αὐτὸν πάντα, αὐτῷ, &c.

12. Polysyndeton.

Affinis quoque Anaphoræ πολυσύνδετον est, cùm videlicet oratio multis conjunctionibus, ubi una duntaxat necessaria sit, nectitur: alij à πίθημι πολυσυνθετον scribunt. Fit autem sæpenumerò in singulis verbis, non rarò etiam per plura cōmata: ut Cic. Me præ cæteris & colit, & observat, & diligit. Item: Non ita fractus sum, ut aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendū putem. Solet enim non modò per copulativas, verumetiā per disiunctivas, & alias eleganter fieri, & nonnunquā duobus, nonnunquam pluribus vel membri, vel commatis. Sic Paul. Græcus: Πόσην κατεῖχαζετο ὑμῶν σπουδὴν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ

ἀλλὰ ἐπιπεθησιν, &c. Item ἤ πθι ἤ ἀπιθι. Fit poëtis frequenter per encliticas conjunctiones, ut: Athamasque, Thoasque, Neoptolemusque, &c. verùm extra carmen non usurpandum.

13. Asyndeton.

Schema superiori contrarium, Ασώδετον, hoc est, Inconjunctum dicitur. Rhetores nostri articulum vocant: cùm videlicet res diversæ nullis conjunctionibus colligantur. Et utimur eo quoque tum in verbis, tum in clausulis componendis, ut: Excessit, erupit, evasit. Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Et Cicero: Omnia me tua delectant, sed maximè maxima, cùm fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum lepos, humanitas, literæ. Paul. Corinth. Νωὶ δὲ μένει πίςις, ἐλπὶς, ἀγαπὴ, τρία ταῦτα, & multa præcedentia.

14. Homœoptoton, Homœoteleuton. 15.

Sunt & alia duo sibi cognata Schemata, quæ orationem subinde (si affectata non sint) cum gratia figurant, non eandem quidem vocem, sed vel similem casum, vel similem vocis finem repetentia, Ομοίοπτωτον, Ομοιοτέλευτον. Quorum prius clausulas simili casu: posterius simili ferè sono terminat. Vt de priori: Sunt qui in rebus humanis potissimùm spectant honestatem: sunt qui quærunt utilitatem, sunt qui captant duntaxat voluptatem. De posteriori, ut: Turpiter audes facere: nequiter studes dicere. Sic Paul. Οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. Et in primo Cor. διὰ πολὺ μᾶλλον

μᾶλλον ἀδικεῖσθε, διὰ τί οὐ χὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε? Item ijsdem: Οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. In quibus (ut obiter moneam) vides puer diversas figuras concurrere.

16. Paranomasia. 17. Antanaclasis.

Rursus duæ figuræ sibi vicinæ sunt, παρονομασία, & Ἀντανάκλασις: quarum prior est, cùm similitudine literarum eandem fermè vocem in contrarium flectimus, ut Terentianum illud: Inceptio est amentium, non amantium. Aratorem magis quam Oratorem dixeris.

Posterior est unius verbi simplicis, aut per compositionem repetiti, contraria significatio: ut si dicamus; Noli diligere mundum, in quo nihil est mundum: aut, Eas res cura, in quibus nulla est cura. Item, non everti hominem, sed converti. Impugnaverunt me, verùm non expugnaverunt. Sic Paulus: ὡς μηδὲν ἔχοντες, χὶ πάντα κατέχοντες, & alibi, ἀπορούμενοι, χὶ οὐκ ἐξαπορούμενοι.

18. Porrò in sequentibus & similibus vocum allusionibus, Græci Παρηχίαν seu παρηχήσιν esse dicunt: τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον, τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος: τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον: τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμὴν. Et in eadem ad Rom. Epistola, οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις χὶ πόσις, ἀλλα δικαιοσύνη χὶ εἰρήνη.

19. Anastrophe. 20. Irmos & Schesis.

Addi potest Ἀναστροφὴ, qua naturalis dictiorum ordo invertitur, ut: mecum, tecum, secum, nobiscū, vobiscum; quanquam compositè scribi & pronunciari

ciari debere videntur: item quicum, quibuscum, capulo tenus, & similia, præter quæ vix alia, citra poëticam licentiam sunt usui.

Addunt & Εἰρμὸν Seriem, cùm oratio eodem filo seu tenore ad finem usque clausulæ protenditur, ut: Principio cœlum ac terras, campos; liquentes. Lucentemque globum Lunæ &c. Similis est, Σχέσις τῶν ὀνομάτων, cum pluribus substantivis singula adduntur Epithera, hoc modo: Marsa manus, Peligna cohors, festiva vitûm vis.

Secundus ordo Schematum.

Ecphonesis.	Anacœnosis.
Epiphonema.	Synchoresis.
Erotema.	Dicæologia.
Pysma.	Apostrophe.
Hypophora.	Eleipsis.
Aporia.	Aposiopesis.
Paradoxon.	Pleonasmus.
Parrhesia.	Epitheton, &c.

Adduntur Hysteron-proteron, Chronographia, &c.

SEcundus ordo earum est figurarum, quæ orationem, non modò jucundam, & venustam, verumetiam (tametsi non augent) acrem & vehementem reddunt, quemadmodum & prius est dictum.

1. Ecphonesis.

Succurrit primùm Ἐκφώνησις vel Exclamatio, cum Erotemate nonnihil commune habens, qua ex

ex aliquo affectu vel admirationis, vel gaudij, vel indignationis, vel simili exclamamus. & id quod dicimus, reddimus vehementius, ut: O tempora, ô mores! &c. Heu me miserum! O curas hominum quantum est in rebus inane! Paulus quoque Rom. Ω βάθος πλούτε καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ, &c. & iterum, ταλαίπωρος ἐγω ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ, &c.

2. Epiphonema.

Exclamationi affine est Ἐπιφώνημα, id est, Acclamatio, qua fini propositæ, sive disputatæ materiæ acclamamus, vel accinimus: quod per tantum, adeò, usque adeò, & similes quantitatis particulas, fieri potissimùm consuevit, ut Virgilius: Tantæ molis erat Romanam condere gentem: & Ovid. Tantus dolor urit amantes.

Interdum quoque accinimus rebus propositis, claudendo Epistolas, absque quantitatis particulas; ut si pater filium ad frugalitatem adhortatus, tandem concludat: Studebis itaque, fili mi, frugalitati, quòd nisi rebus in omnibus temperantiam servaveris, simul vitæ honestatem, morum integritatem, & veram salutem profligaveris. Etiam citra affectationem licet accinere singulis partibus, ut si quis insectatus ebrietatem dicat: Cui placet ebrietas, placeat & insania. Sic Paulus Galat. Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, &c. Et paulo post: Τὸ σαὐτο ἐπάθετε εἰκῆ, &c. Potest & tertij ordinis judicari.

3. Ero-

3. Erotema. 4. Pysma.

Sequitur non admodum à prædictis dissidens Ερώτημα, vel interrogatio, qua figura vehementer aliquid interrogando vel affirmamus, vel negamus, subinde quoque diversum affectum vel gaudij, vel admirationis, vel iræ, vel indignationis, vel alium similem exprimimus, ut: Fuistine eo in loco? quasi dicamus, fuisti. Quis te virulentior? quasi dicamus, nullus. Virgilius: O quam te memorem virgo? & alibi: Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes? Sic Paulus ad Corinth. τί ἐχεις ὃ οὐκ ἔλαβες, & Galat. Ω ἄνοητοι γάλαται, τὶς ὑμᾶς ἐβάσκανε; &c.

Si tamen orationem pluribus interrogantibus cum acrimonia exaggeramus, πύσμα potiùs quàm ἐρώτημα dici volunt, ut ad Cor. Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος, οὐχὶ Ιησοῦν χριστὸν κύριον ἡμῶν ἑωρακα, &c.

5. Hypophora.

Quamvis ὑποφορὰ sive subjectio sub tertio ordine videatur ponenda, quòd orationem nonnihil augeat, tamen alios imitatus placuit huic inserere. Fit autem Hypophora, cùm ipsi nostræ interrogationi respondemus: est enim cognata Erotemati, ut Paulus ad Agrippam: Credis rex Agrippa Prophetis? Scio quód credis: & ad Rom. τί οὖν ἐροῦμεν, ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ, Μὴ γένοιτο, &c. Sic alibi frequenter. De Antipophora, quæ ex hac suboriri videtur, in tertio ordine dicemus.

6. Aporia.

6. Aporia.

Figurat præterea orationem & graviorem reddit Ἀπορία, vel Dubitatio, cùm nos dubitare seu nescire fingimus quid vel acturi, vel dicturi, vel crediturisumus, ut: Quò me vertam? Ad Philippenses: Τὶ αἱρήσομαι ὐ γνωρίζω. Et Corinth. Τί ὑμῖν εἴπω: ἐπαινέσω ὑμας, &c.

7. Paradoxon.

Cognatum est huic Παράδοξον, cùm dicimus nos credere non potuisse aut suspicari, quod narraturi sumus; & fieri solet per admirationis, opinionis, aut similium affectuum verba, ut: Vix potui induci, ut crederem. Paul. Galat. Θαυμάζω ὅτι ὕτως ταχέως μετατίθεσθε, &c. Solet per verba mirandi frequenter esse usui in Epistolarum exordijs.

8. Parrhesia.

Παῤῥησια quoque oratoribus est usui, qua veluti nobis temerè authoritatem arrogantes liberiùs loquimur, Licentia Latinis dicitur, ut (quod ex Demosthene citat Rutilius:) Sed ego liberam vocem veritatis apud vos omittam? Non inquam, nec recitabo quod salus communis dicit. Ita Paul. Cor. Ἐν ᾧ δ' ἄν τις τόλμᾳ (ἐν ἀφροσύνη λέγω) τολμῶ κἀγώ, &c. Et ad Galat. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν.

9. Anacœnosis.

Ἀνακοίνωσις est, cùm ipsi vel cum adversarijs, vel cum judicibus communicamus. Communicatio siquidem interpretatur, ut: Cedo si vos eo

loco

loco fuissetis, quid aliud fecissetis? Et illud Comici: Tu si hic sies, aliter sentias. Et Paul. λέγετε μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον, &c.

10. Synchoresis.

Accedit ad communicationem, συγχώρησις, Permissio, vel concessio: qua totam, aut nonnihil causæ nostræ vel judici vel adversario judicare permittimus, ut: Hæc vobis judices æstimanda relinquo. Sic Lucas in Actis: Εἰ δίκαιον ὀξὶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε.

11. Dicæologia, duplex.

Accedit quoque δικαιολογία, siue Expostulatio, qua jure nostro allegato, cum homine quolibet amicè expostulamus, & ostendimus nos præter æquum nihil admisisse, alium autem aut iniquum, aut ingratum extitisse, ut apud Esaiam: Quid ultrà debui facere vineæ meæ, & non feci ei? & reliqua. Item Ieremias: Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me? & reliqua, capite secundo. Sic Paulus Corinthijs: Τί ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν.

Volunt præterea δικαιολογίαν (licèt alij Αναγκαῖον appellent) tum dici, cùm æquitatem seu juris quiddam pro defensione nostra, aut necessitatem seu quamlibet aliam occasionem pro excusatione nostra causamur, ut: Lapsus sum, sed adolescens, & inter tales necessariò versatus, inter quos non potui non corrumpi. Sic ad Cor. Γέγονα ἄφρων καυχώμενος,

μενὸς, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, &c. Valet in generis Iudicialis Statu Iuridiciali absoluto & assumptivo: magisque locus argumentandi videtur, seu argumentandi ratio, ad tertium ordinem secundùm hunc postremum usum relegando.

12. Apostrophe.

Ἀποστροφὴν five Aversionem dicunt, cùm aversi à priori orationis structura, ut plurimùm sub tertia persona, ad aliq em seu aliquos inopinatò per secundam personam convertimur, ut illud Nasonis:

Mactatur vacca Minervæ,
Alipedi vitulus, Taurus tibi summe Deorum.

Nonnunquam etiam ad aliud non mutata persona, per ἐκφώνησιν & προσωποποιίαν convertimur, ut: O Leges Porciæ. Sic ad Philippenses: Σωπύχῳ παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ καὶ ἐρωτῶ καὶ σὲ συζυγὲ γνήσιε, &c.

13. Elleipsis, & 14 Aposiopesis.

Ἔλλειψις, quam etiam nonnulli ἔκλειψιν vocant, & Ἀποσιώπησις, figuræ sibi cognatæ sunt. Nam prior est, cùm citra affectum verbum deest orationi absolvendæ, aut per sermonis interruptionem, ut sæpenumerò in Comœdijs: aut studio propter facilem ejus intellectum ut: Italiam fato profugus, Lavinaque venit littora: & Galat. Μόνον μὴ τοῦ ἐλευθεσαν εἰς ἀφορμὴν τῆ σαρκὶ.

Posterior, quam Reticentiam interpretatur Cicero, reticet aut suspendit verbum propter affectum aliquem, nempe: gaudij, admirationis, timo-

ris, iræ, indignationis, aut similem alium non expressum, ut similiter illud Maronis: Quos ego, sed motos præstat componere fluctus.

15. Pleonasmus.

Huic ferè contraria videtur figura πλεονασμὸς, dum Emphasis gratia orationi verbum adijcitur, quod alioqui superfluum videretur, ut: Quæ (malùm) est illa voluntaria servitus?

16. Epitheton.

Ἐπίθετον vocant, quoties præcipuè proprio aliquid adijcitur: quod ei propriè convenit, ut: At pius Aeneas per noctem plurima volvens: sic, sævus Hector. At: aurum fuluum, liquidus aër, gelidus fons, & id genus infinita Poëtarum epitheta, extra carmen citra Emphasin, raro sunt usui. Sunt autem in Epistolis congrua magistratuum præcipuè epitheta eo modo observanda, quo suprà dictum est.

Addunt ὕστερον πρότερον, cum id quod naturâ posterius est, priùs dicimus, ut: Et torrere parant flammis, & frangere saxo. Addunt χρονογραφίαν, qua tempus describimus: τοπογραφίαν, qua locum describimus: τοποθεσίαν, qua locum fingimus. Item: Imprecationem, qua alicui bonum vel malum imprecamur: Obtestationem, qua per rem charam aut sacram aliquid petimus: Devotionem, qua nos vel periculo, vel morti devovemus: Comminationem, Exhortationem, Votum, & id genus alias phrases, quas si singulatim explicare velimus,

mus & figuris adnumerare, nullus foret ſcribendi finis. Cæterùm hujuſmodi tam familiares & planæ ſunt, ut nullus non facile eas obuias agnoſcat. Ad alias tranſeamus.

Tertius ordo Schematum.

Auxeſis & Mejoſis.	Congeries.
Periſtaſis.	Incrementum.
Hypotypoſis.	Climax.
Pathopœja.	Comparatio.
Ratiocinatio.	Contentio.
Synonymia.	Antimetabole.
Expolitio.	Correctio.
Hyperbole.	Parentheſis.
Periphraſis.	Tranſitio.
Partitio.	Apodioxis.
Diviſio.	Actiologia.
Epanodos.	Horiſmos.
Antipophora.	Homœoſis cum ſuis ſpecieb.
Præteritio,	Gnome &
Occupatio.	Noëma.

TErtium diximus ordinem earum figurarum, quæ vel orationem augent, vel cauſam amplificant. Statui autem priori loco ponere eas, per quas potiſſimùm res amplificari ſolent quinq; aut ſex modis, deinde reliquas proſecuturus, quæ non tam ampliorem reddere cauſam, quàm orationem augere videbuntur. Hoc interim advertere volu-

mus puerum ſtudioſum, quòd ferè res eiſdem modis diminui, quibus augeri poteſt.

1. Auxeſis per ſingula verba, & Meioſis.

Primam amplificandi rationem per Αὔξησιν fieri volunt, qua verbis utimur, quæ rerum magnitudinem ſuperare videntur. Hæc per tropos dictionum frequentiùs fieri conſuevit, ut cùm pro errato, ſcelus: pro convitiari, debacchari ponimus; & latrocinatum dicimus, qui vulneravit.

Diminuimus contrà ſingulis verbis per Μείωσιν ſeu per ταπείνωσιν, ut ſi pro ſcelere erratum ponamus: aut ſtrinxiſſe quempiam, qui vulneravit: probè potum, qui inebriatus eſt.

2. Periſtaſis.

Secunda amplificandi ratio fit per Circumſtantias, quas Græci Περιστάσεις dicunt, quibus non tantùm oratio locupletari, ſed etiam res ipſa amplificari commodiſſimè poteſt, ſi convenienter applicentur. Sunt autem Circumſtantiæ tum perſonarum, tum rerum, de quibus in genere Judiciali pauca attigimus, copioſiùs autem in Dialecticis libro quinto, ut: Non puduit illum ludere teſſeris cum ſcurris in popina publica, die feſto, ſacerdotem, paſtorem, theologum, monachum, lucri gratia, dolo, perjurio, &c. Sic Hebr. Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, &c. Suppullulat ex circumſtantijs Hypotypoſis, Syllogiſmus, Pathopœja, & aliæ nonnullæ, ut patebit.

3. Hy-

3. Hypotypoſis.

Fit ὑποτύπωσις, ſive ſubfiguratio, cùm circumſtantias tam diligenter perſequimur, ut coram res non dici ſed agi videatur: aut tanquam in tabula quadam oculis objecta ſit, ut apud Ovid.

Déque ſinu matris ridentem, & parva Learchum,
Bracnia tendentem rapit, & bis terque per auras
More rotat fundæ, rigidóque infantia ſaxo
Diſcutit ora ferox.

Sexcenta hujuſmodi invenias apud eundem & alios, maximè apud Virgilium in poſterioribus Æneidos, & apud Tragicos. Paulus quoque Galatis dementiam eorum improperans, ad hanc figuram ſpectare videtur, cùm dicit: Οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος, &c. Sic Johan, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

4. Pathopœja.

Accedit ad hanc παθοποιία ſeu πάθος, cùm ex circumſtantijs tum perſonarum, tum rerum, affectus petuntur, quibus auditorum animos movere ſtudemus, tum in epiſtolis, tum in orationibus, maximè in Epilogo ſeu peroratione, ut: Succurrant illæ tibi parentum tuorum lachrymæ, etiam inter epulas, cùm vltimum tibi valedicerent, non ſine multo cognatorum gemitu & parvulorum fratrum & ſororum tuarum deprecationibus, qui & corporis & animæ tuæ unà periculum formidabant. Ovid. ut ſuprà, Rigidóque infantia ſaxa Ora, &c.

Galat. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν, &c.

5. Syllogiſmus.

Tertia amplificandi ratio fit per Συλλογισμὸν, hoc eſt, ratiocinationem, cùm vel ex antecedentibus vel concomitantibus, vel ſequentibus à nobis ſuggeſtis, auditor colligit quantum ſit quod amplificatum volumus: ut ſi exempli cauſa dicamus: quòd ad genus humanum, per peccatum captiuum, à Sathanæ tyrannide liberandum, Deóque vindicandum, filius Dei factus homo, crucis ſupplicium & mortem pertulit, pro diverſo reſpectu vel ex antecedentibus vel ex ſequentibus. Nam ex eo colligimus, quàm horrenda res & deteſtanda peccatum ſit vel priorum vel poſteriorum, propter quod Dei filius, & cætera. Sic ex concomitantibus, Evangelica peccatrix invocata, ſuperborum Phariſæorum in convivium irrupit, illiſque ſpectantibus & indignantibus dominicos pedes unxerit, lachrymiſque rigatos capillis ſuis exterſerit: hinc æſtimandum colligimus, quanta illius pœnitentia, quantus amor, &c. Rom. Λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου· ηὐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, &c. Et ad Corinth. indicavit Paulus: ἀρκετὸν τὸν τοιοῦτον (nempe inceſtum hominem) τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, &c. Meminerit puer eadem quoque ratione diminutionem per hanc figuram fieri poſſe, qua Amplificationem docuimus, cum eodem orationis

tionis augmento: ut Paulus ad Romanos: Τίνα οὖν, καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε.

6.7. Synonymia & Expolitio.

Quarta amplificandi ratio fit per interpretationem, aut (ut Græci dicunt) per Συνωνυμίαν. Quintilianus Congeriem vocat, cùm multas voces fermè ſynonymas, hoc eſt, communis aut ſimilis ſignificationis congerimus, ſic ut alia aliam interpretari videatur; id quod etiam in æquivalentibus pluribus clauſulis fieri poteſt. Porrò in utroque modo ſtudendum: ut in poſterioribus tum vocibus, tum clauſulis, major ſit Emphaſis, ut: Audimus (proh dolor) paſſim ab hoſtibus non modò viros & mulieres, verumetiam paruulos & infantes crudeliſſimè interfici, trucidari & mactari. Item: Niſi regnum Dei vim pateretur, & arcta foret via quæ ducit ad vitam, nec tantis ſe laboribus attererent, nec tot ſe curis & vigilijs angerent, nec toties etiam ſe vitæ diſcrimini exponerent. Sic Corinth. Ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. Hac figura vides puer præter augmentum quod adfert orationi, etiam cauſam amplificari, dum novatis verbis aliquoties idem repetentes, mentibus auditorum cum decore inculcamus, quod ampliùs volumus apparere.

Expolitio quoque per hanc fieri ſolet, cum eadem ſententia ſecundū Synonymam, hoc ferè modo variatur; Pater malus & oſor liberorum, nunquam fieri poteſt utilis reipublicæ adminiſtrator:

neque is qui amiciſſima & maximè domeſtica corpora non amat, unquam vos pluris faciet, quàm alienos: neque privatim malus, unquam publicè fieri poteſt utilis; neque qui domi eſt prauus, unquam in Macedonia ad legationem probus erit & bonus. Non enim converſationem & mores, ſed locum mutavit.

8. Congeries. Quinta amplificandi ratio.

Cognata Synonymiæ videtur Συναθροισμὸς ſive Congeries, qua ejuſdem naturæ res diverſæ coacervantur. Locum habet præcipuum, cùm perſtringere nitimur adverſarium, hoc modo. Os, oculos, vultum, manus, ventrem, totum denique corpus inſpice. Scitè Paul. ad Rom. Πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, &c. cum jucunda alluſione.

9. Incrementum, & 10. Climax.

Sexta amplificandi ratio Incremento fit, Græcè nonnullis Αὔξη dicitur, præcedentibus affinis, cùm videlicet aut vocibus, aut clauſulis ſignificatione creſcentibus, veluti per gradus quoſdam pervenitur ad ſummum, vel etiam vltra ſummum, ut: Sauciavit, occidit, extinxit. Item Cicero: Facinus eſt vincire civem Romanum: ſcelus verberare: parricidium necare: quid dicam in crucem tollere? In hujuſmodi præter locupletationem manifeſta eſt amplificatio.

Non diſſimilis eſt Κλίμαξ ſive Gradatio, venuſtè locupletans figura (modò nimis affectata non ſit)

fit,) & amplificans, tametsi complures eam inter Schemata λέξεως numerare consueverunt. Fit autem, cùm per plura commata etiam gradatim procedendo sic componitur oratio, ut præcedentis clausulæ finale verbum principium sequentis fiat, in hunc modum apud Ciceronem: Quæ reliqua spes est libertatis, si illis & quod libet licet, & quod licet possunt, & quod possunt, audent? Sic D. Petrus in Epist. 2. Adjicite fidei vestræ virtutem, virtuti verò scientiam, scientiæ verò temperantiam, temperantiæ &c. Iucundissimè & Paulus ad Romanos: Θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει. Item: Οὓς προέγνω, καὶ προώρισε, τοὺς δὲ προώρισε, &c.

11. Comparatio, & 12, Contentio.

Septima ratio per Comparationem, quam alij Σύγκρισιν, alia, παραβολὴν vocant, cùm vel similia inter se, vel dissimilia a minore ad majus amplificando, aut à majore ad minus diminuendo comparantur, ut: si furem qui propter inopiam privati cujuspiam hominis divitis non admodum magnam pecuniæ summam clàm sustulit, laqueo necamus, qua pœna prædo notorius, expilator ærarij publici, pestis patriæ, post rapinas, post incendia, post agrorum depopulationes, post urbium eversiones, post omnem tum suæ, tum vicinarum regionum desolationem multandus est? Item: Si furtum, quo fortassis unus duntaxat homo læsus facilè

cilè restitui potest, puniendum judicamus: quàm detestanda detractatio judicabitur, qua non unius, sed plurium frequenter & à pluribus irrecuperabilis plerunque fama læditur? & id genus alia sexcenta, in quibus res minoribus collatas ampliores ostendimus. Nam ut dictum est, talis comparandi ratio Amplificationi potissimùm deservit.

Sic Paulus Corinthijs: Αυτὸς ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς, οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης τὰ λοιπά, &c.

Simili ratione amplificandi multis alijs in locis utitur Apostolus. Huc nonnulli torquent parabolas rerum natura dissimilium, & fabulas poëticas: de quibus posteà.

Contentio, quam Græci Αντίθεσιν vocant, familiaris quoque est locupletandi, sic etiam amplificandi ratio, cognata priori. Nam quemadmodum in superiori extendimus amplificando orationem rerum naturâ similium comparatione, ita per hanc res naturâ dissimiles, imò contrarias comparamus & earum collatione alteram altera ampliorem ostendimus. Fit autem aut singulis verbis, aut integris orationibus, ut: Servavi, non extinxi. Et eleganter Paulus ad Romanos: Εἰ κατὰ σάρκα ζῆτε μέλλεται ἀποθνήσκειν, εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. Et scitè ad Corinthios: τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν. Sic sæpiùs disertè in pluribus locis. Hæc omnibus aptè & copiosè

copiosè dicendi studiosis debēt esse commendatissima.

13. Antimetabole.

Videtur nonnihil accedere ad præcedentem Ἀντιμεταβολὴ, quam commutationem volunt, qua invertimus aliam sententiam per contrarium, ut: Esse oportet ut vivas: non vivere, ut edas. At Romanos: Μὴ νικῶ ὑπὸ τῆς κακίας, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. Sunnt qui hanc Inversionem dicunt.

14. Correctio.

Correctionem vocant alij Ἐπανόρθωσιν, alij διόρθωσιν, cùm videlicet id, quod quasi lapsabundi diximus, aliud supponentes rectius seu magis idoneum corrigimus, ut: Homo ille, bestiam potiùs dixeris, qui temulentia & libidine sua omnia conspurcavit. Cicero: Quas ille leges, si modò leges nominandæ sunt, ac non faces potiùs urbis & pestes reipublicæ. Sunt qui μετανοίαν, sunt qui φοεισμὸν vocant.

15. Hyperbole.

Speciem tropi nonnulli faciunt ὑπερβολὴν, quod excessum significat; nos inter schemata ponere maluimus, quòd voces in ea propriam significationem non mutent. Si cui secus visum fuerit, suum sequatur judicium. Fit autem Hyberbole, cùm id quod dicimus, fidē excedit. Usus ejus est in rebus quæ modum excedunt, ut si dicamus amplificando: aquilis velociores: aut minuendo, testudine tardior. Sic Paulus ad Colossenses, ubi dicit de Evangelio:

παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ.

16. Periphrasis.

Familiaris quoque ſcriptoribus eſt Περίφρασις, hoc eſt, circumlocutio, cùm unum verbum pluribus circumloquendo explicamus, ornatus aut honeſtatis gratia, & utroque modo oratio venuſtè augetur. Fit ſubinde Notatione, vel circumſtantiarum, loci, temporis & aliarum uſu, ut: Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris, Incipit, &c. pro prima noctis vigilia. Interdum Ἐπιμελεία, ut: reddere urinam, pro meiere: exonerare aluum, pro cacare: amator ſapientiæ, pro philoſopho. Interdum ὁρισμῷ, hoc eſt, finitione, ut ſi bonum & à Deo inſpiratum affectum, pro virtute ponamus: Et Chriſtum cum Paulo ad Corinth. Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν, dicamus.

17. Partitio, ſeu Diſtributio, & 18. Diviſio.

Μερισμὸς Partitionem ſeu Diſtributionem ſonat; cùm totum in partes ſecamus, ut: Totus monſtrum eſt, oculi fœdi, os barbarum, humeri inæquales, pectus gibboſum, &c. Corinth. Ἐκάστῳ δὲ δίδοται φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ σύμφερον: ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, & reliqua.

Affinis admodum eſt huic (niſi eandem dicere velis) diviſio illa, quam διάλυσιν vocant, qua ſimpliciter diverſa proponimus, ſine aliquo toto, ſeu communi præmiſſo, ut: Vel avaritia ad furtum impulit, vel inopia: deinde cauſa ſubjungatur vtriuſque

triusque partis: non avaritia, à qua semper fuisse alienum declarat vitæ ratio: non inopia, quòd largè suppetant ei facultates. Paulus Cor. Νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν, &c. Quibus resolvit duplicem tristitiam, alteram salutarem, alteram mortiferam. Et in Iacob. Epistola: Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, &c. quæ sequuntur adjecta causa.

19. Epanodos.

Ἐπανόδος, Regressio (quæ & quibusdam πρόληψις dicitur, quòd sine Prolepsi, de qua dictum est in primo ordine, fieri non queat) tum fit, cùm toto præsumpto, diversitatem quandam in partibus ad verbum totius regressi significamus, ut: Vicêre Romani, alios pugna navali, alios campestri: Paulus Corinth. Χρισῶ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις: οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν.

20. Antypophora.

Ἀντυποφορὰ quam subjectionem vel objectionem interpretantur: tum fit cum aliquid nobis propositum vel objectum concedimus: sed aliud subjicimus, quo talem objectionem nobis tolerabilem ostendimus, ut: Fateor id quidem laboriosum esse, verùm admodum utile, imò necessarium fore probabo. Sic Paul. ad Philippenses: Συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι: πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον: τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς.

21. Præ-

21. Præteritio.

Παράλειψις est, cùm simulamus nos velle præterire, quod tamen maximè dicimus: ut, ne dicam interim (vel) ut taceam (vel) quid attinet commemorare, etiam vulgò prodita tua furta, tua stupra, tua flagitia? Sic ad Philemonem: Ινὰ μὴ λέγω σοὶ, ὅτι καὶ σεαυτόν μοὶ προσοφείλεις.

22. Occupatio.

Προκατάληψις, quàm alij Præsumptionem, alij Occupationem dicunt, figura est non modò oratoribus, verùm omnibus etiam scriptoribus necessaria, qua id quod nobis obijci possit, aut lectoris animum tenet suspensum, priusquàm obijciatur, occupamus: aut tacitè occurrimus quæstioni, ut per Parenthesin apud Nasonem: Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino, cùm priùs de scopulo accessu difficillimo locutus esset. Sic Paulus ad Romanos, cùm gentes & Iudæos æqualiter peccato obnoxios declarasset; Τί οὖν (inquit) τὸ περισσὸν τοῦ Ιουδαίου; & reliqua ejusdem capitis. Per hanc quoque nonnunquam mitigamus, quæ liberiùs diximus, ut ad Galatas: Miror quòd tam citò transferimini ab eo qui vocavit vos per gratiam Christi, in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi quidam sunt turbantes vos, &c. Ne mireris puer, si hanc subinde à Grammaticis ἀνθυποφορὰν dici deprehendas, qui (nunquam re ipsa conveniunt) in nulla re minùs, quàm in figurarum appellatione dissident.

23. Pa-

23. Parenthesis.

Quia de ea interpositione (quam Παρένθεσιν communiter dicimus, alij etiam διάλυσιν, hoc est Dissolutionem nominant) jam facta est mentio, licèt ea vulgarior sit, quàm ut multis tractetur, sic eam describimus: Parenthesis est figura, qua diversa ratione aliquid sententiæ, quo dissolvi videtur, interponimus vel includimus. Virgilius:

Æneas (neque enim patriam consistere mentem,
Passus amor) rapidum ad naves præmittit Achatem.

Ad Romanos ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοὶ (γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ) ὅτι νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ.

24. Transitio.

Μετάβασις quoque familiaris est, & præcipuè epistolis Indicativis compositis scribendis, qua paucis monemus unde dixerimus, & unde continuò dicturi simus, ut: Hactenus tibi Amers fordianam obsidionem, & clamorem, & cladem paucis perstrinxi, nunc tibi Durenianã & expugnationem & stragem depingam. Item: Audivisti quàm sit honestum literarum studium, nunc quàm utile pariter ac jucundum sit audies.

25. Apodioxis.

Ἀποδίωξις, quam Rejectionem interpretantur, familiaris est oratoribus, qua nimirum eludunt tanquam dilutione, indignum aliquid ab adversario objectum, ut si dicamus: De hac re quid attinet dicere, cùm ad causam non multùm faciat? Et Hieronymus cùm perjurij argueretur ab adversario,

verſario, propter datum in viſione nocturna juſ-jurandum, & non præſtitum; ſomnia mea (inquit) mihi refert: & ad Romanos: Καθὼς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν ἢ ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ, ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστιν.

26 Ætiologia. 27. Horiſmos.

Αἰτιολογία (Cauſam dicunt) adeò vulgaris eſt, ut nuſquam apud doctos ſcriptores non occurrat: cùm videlicet propoſitioni alicui cauſam ſubijcimus: & præcipuam vim habet cum venuſtate ſermonis, cùm ἐνθύμημα rhetoricum in ſe complectitur, ut ſi dicamus: Hic citra controverſiam doctus evadet, quòd fœlici ingenio præditus perpetuò verſetur in literis: διαλεκτικῶς autem ſic: Hic perpetuò verſatur in litteris, doctus igitur evadet. Videatur Dialectica noſtra de Enthymemate. Sic Paulus ad Romanos: φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς θεὸν τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, οὐχ ὑποτάσσεται. Sic, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum, &c.

Huc quoque referri poteſt Ὁρισμὸς, id eſt, Finitio, cùm non ſimpliciter, ſed cum definitione tanquam certiſſima rei cauſa aliquid dicimus, ut: Non eſt iſta fortitudo, ſed temeritas, quòd fortitudo cum ratione honeſta contemptus ſit periculi. Sic Paulus Romanis Magiſtratum timendum præcipiens, inquit Θεοῦ γὰρ διάκονος ἐστὶν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι, & reliqua cum ſuperioribus.

28. Homœoſis cum ſpeciebus.

Similitudo, quam Græci Ὁμοίωσιν, dicunt, quaq; rem

rem minùs notam per alterius magis notæ ſimilitudinem explicamus, & nonnihil ad amplificationem ejus facit, tres habet ſpecies.

Eicon.

Prima eſt imago vel Εἰκων, qua vel à numinis, vel ab animantis forma ſimilitudinem ducimus, ut: Adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, &c. Sic: Os humeróſque deo ſimilis. Sic; ἐν τῇ πράξει τῶν Ἀποστόλων. Lu. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἠνοίγη τὸ στόμα αὐτοῦ. Volunt & hîc imagine eſſe; frons, ſupercilia, oculi, nares, labra, barba, & totius corporis habitus, nil præter crudelitatem præ ſe ferunt. Alij Hypotypoſin vocant.

Parabola.

Secunda eſt παραβολὴ, hoc eſt, Collatio, qua res diverſi generis ſeu naturæ inter ſe comparantur, ut oſtendatur aliquid vel appetendum, vel fugiendum; quales multæ ſunt in Evangelio & alibi, ut: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Sumuntur autem ab ijs quæ fieri ſolent, aut fieri poſſunt. Sic Corinth. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶ, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, &c. Huc quoque ſpectant Comicæ, Tragicæ, & aliæ poëtarum fabulæ. Item Apologi, αἶνοι, & id genus aliæ.

Paradeigma.

Tertia eſt Παραδείγμα ſive exemplum, quo ex hiſtorijs ſeu rebus geſtis docemus aliquid vel imitandum vel fugiendum: ut cùm ex Davidis adul-

terio, dum ceſſaret ab exercitio bellico, otium vitandùm ſuademus. Sic Paul ad Cor. Μὴ δὲ πορευώμεν, καθὼς πνὲς αὐτῶν ἐπόρευσαν καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσι τρεις χιλιάδες. Videantur de hoc Schemate etiam ea quæ in Dialecticis noſtris libro 4. de Paradeigmate præſcripta ſunt. Certè non eſt aliud Schema quod locupletiorem reddat orationem, & auditoribus etiam gratiorem, quàm παραβολὴ, & παράδειγμα, modò opportunè adhibeantur.

29. Gnome, & 30. Noëma.

Gnome vel γνωμὴ, ſententia eſt ad mores pertinens, & per αἰπολογίαν ut plurimùm propoſitioni adijcitur, ut: Obſequium amicos, veritas odium parit. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Sic ad, Corinth. cùm dixiſſet Paulus: Qui gloriatur, in Domino glorietur, mox adjecit ſententiam gnomicam: Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνος ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν. Ad hanc quoque accidere videtur Epiphonema, de quo in ſecundo ordine diximus.

Accedit quoque Noëma ſeu Νόημα, quod eſt intellectus aut conſideratio. Eſt autem dictum per adagium ut plurimùm obſcuratum, quod conſideratione inveſtigari ſolet audientis; eo ſiquidem recte ſignificamus, quod auditur per ſe divinet. Nam per ipſum, quod apertè non dicimus, intelligi volumus. Hac de cauſa à pluribus inter tropos recenſeri ſolet. Hieron. Puella nobilis pati cogebatur, quod nulla ancilla pateretur. Item ſi

dicam

dicam: Quod ſcis, neſcias potiùs, quàm prodendo in te crabrones excites.

Sunt & aliæ quæ citari ſolent, ut, Μετάστασις, παραδιαστολὴ, παραμολογία Ομοιοτοποία, &c. quas, qui curioſus eſt, ex alijs petet.

Hæc vobis ſtudioſi adoleſcentes, quantum per ægritudinem, & inter gladios licuit, exaravi, & pro primis rhetoricorum præceptorum rudimentis ad ſcribendas Epiſtolas ſufficere arbitratus ſum. Porrò de Pronunciatione, quæ eſt in vocis figura pro diverſo affectu, & in corporis motu, item de Memoria, quæ partim naturalis, partim artificialis eſt, prorſus nihil ſcribere tentabo, tum quòd ad rem Epiſtolicam non conducant, tum quòd ad abſolutum Rhetorices artificium duntaxat pertinere videantur. Qui hujuſmodi volet, ex Cicerone & Quintiliano requiret.

FINIS ARTIS Epiſtolicæ.

APPENDIX DE VENVSTA partium orationis compoſitione ſive ſtructura.

CVm plurimos videam adoleſcentulorum, qui tanto ſe doctiùs tum Epiſtolam, tum aliam rem quamlibet ſcribere putent, quanto partes orationis, hoc eſt, voces ipſas Gramma-

ticas in contextu confuſiùs tranſponant, alioſque non niſi cum Grammaticorum præceptis humi repere (ne ſerpere dicam) non parùm doleam; operæ precium facturus mihi videor, ſi his lucubratiunculis noſtris, de venuſta Nominum, Verborum & aliarum orationis partium ſtructura, paucula præcepta adjiciam; ut & inertes hi ad mediocrem quandam orationis elegantiam ſtylum attollere, & illi confuſaneam vocum diſiectionem in planiorem, adeeq; plauſibiliorem ordinem redigere diſcant. Inter quæ tamen id potiſſimùm obſervent, ut eandem ſententiam variis modis exprimere poſſint. Vt verbi gratia, quod ſimpliciter dicitur: Amo te multum, ſic elegantiùs variare noverint: Mirificè te amo, ſummoperè te diligo, unicè te colo, amore ſummo te proſequor, te miro complector amore; & ſimili varietate, quam ſingulari artificio Eraſmi Copiæ libro priori ſuppeditabunt. Cùm igitur Grammaticus & Rhetor contrario ferè ſitu & ordine partium orationis ſtructura utuntur, venuſtæ dictionis ſtudioſi obſervent hæc quinque præcepta ſequentia.

Primum præceptum de ſuppoſito, verbo, & obliquo.

ABſoluta ratio plerunque ex ſuppoſito, verbo, & obliquo (quod appoſitum verbi nonnulli dicunt) conſtituitur. In quibus ut plurimùm orator venuſtè hunc ordinem ſervare conſuevit,

ut

ut videlicet obliquus in principio, ſuppoſitum in medio, & verbum in fine ponatur. Nam Grammaticus hoc ordine dicit: Cæſar occupavit civitatem munitiſſimam hoſtium, Orator fermè hoc ordine diſponit: Munitiſſimam hoſtium civitatem occupavit. Si tamen obliquus ſit nominis negativi, eleganter in calce ponitur, ut: Cæſare fortunatiorem legimus neminem.

Secundum Præceptum de Adjectivo & Subſtantivo.

INter adjectiuum & ſubſtantiuum genitiuus à ſubſtantivo rectus venuſtè locatur, & inter adjectiuum & ſubſtantiuum genitivi caſus, dictio regens eleganter inſeritur, ut: Terrorem hoſtibus magna Cæſaris ſeveritas incuſſit. Item alius caſus, Magnum hoſtibus terrorem incuſſit. Sic quoque altero modo: Cæſareæ clementia majeſtatis pacem & tranquillitatem provincijs dedit. Grammaticus diceret: Magna ſeveritas Cæſaris incuſſit terrorem hoſtibus, aut clementia Cæſareæ majeſtatis dedit pacem, &c. In alijs dictionem regentem dictio recta præcedet, ut: Cæſaris fortitudo victoria potitur.

Tertium præceptum.

PRætereà, inter adjectiuum, quod venuſtè præcedit, & ſubſtantiuum quod ſequi debet, nunc verbum Orator, nunc adverbium, nunc conjunctionem, nunc præpoſitionem ſolam, aut cum ſuo caſu

ponere ſolet, ut: Magnum profectò laborem Cæſar aſſumpſit, quem fermè ab ipſis ad nos veniſſe Gadibus aiunt, ut hoſtes ſuæ quidem majeſtati rebelles, noſtris autem ſupra modum rebus infeſtos armis ſubigerit. Quam ob cauſam perpetuum illi amorem & gratiam debemus immortalem.

Quartum Præceptum, de Adverbijs & Præpoſitionibus.

ADverbia, Præpoſitioneſq; cum ſuo caſu, ubivis locorum aptiùs pro aurium judicio congruere videbuntur, ordinari poſſunt, venuſtiùs tamen ante verbum ſeu participium quod determinant, ut: Debitam pro contemptu ſuis hoſtibus diuque dilatam ſeveritatem Cæſar tandem exhibuit, ſed clementiſſime mitigavit.

Quintum Præceptum, de Tum geminato.

VNi ſubſtantivo duo Epitheta, & uni Epitheto duo ſubſtantiva pulchrè ſubjunguntur per Tum, vel Et geminatum, hoc pacto: Cæſar tum fortis, tum prudens, immenſis & laboribus & impendijs, Chriſtianam rempublicam tum ſtrenuè defendit, tum prudenter gubernavit. In quo exemplo vides etiam æqualis momenti clauſulas per Tum, vel Et, copulari. Porrò, ſi clauſulæ diſpares ſint, hoc eſt, ſi quod per unam ſignificatur majus ſive majoris momenti ſit, & quod per alteram minoris, minor præcedere debet cum particula

cula Cùm,& major ſequi cum particula Tum, hoc modo: Cùm omnes citra controverſiam terrarum principes nobis honorandi ſint: Cæſarem tamen invictiſſimum Carolum Quintum ſuſpicere, prædicare, & præcipuo quodam cultu venerari debemus, cùm propter eximiam in rebus Imperij diſpenſandis prudentiam, tum propter ſingularem ejus in Deum pietatem & religionem.

Hæc ita tibi tradita ſunt præcepta puer, ut in tyrocinij tui principio tantiſper eis aſſueſcas, donec ex doctiſſimorum obſervatione potiora apprehendas. Nec putes etiam tibi ſemper eadem mordicùs tenenda, ſed interim etiam ijs neglectis, ſecundùm ea quæ apud optimos authores legeris cum judicio proprias aures conſules.

FINIS.

Chriſto Ieſu gloria ſempiterna.

EPITOME PRÆCEPTIONVM DE PARANDA COPIA VERBORum & rerum, per quæſtiones *breviter & luculenter tradita in uſum ſtudioſorum.*

Quid eſt Copia?

EST facultas quædam, unam eandemque rem, cùm alijs atque alijs verbis efferendi, tum verò argumentorum & figurarum varietate augendi & locupletandi.

Quotuplex eſt Copia?

Duplex, Verborum & Rerum.

Quid eſt Copia Verborum?

Facultas, qua una eademq; ſententia varijs modis efferri poteſt.

Quid eſt Copia Rerum?

Eſt facultas, qua brevis quædam ſententia dilatatur, & uberiùs atque fuſiùs explicatur.

Quibus in rebus conſiſtit verborum Copia?

In Synonymia, Heteroſi, Metaphora, reliquiſque hoc genus variandi rationibus.

Quibus in rebus conſiſtit Rerum Copia?

In congerendis, dilatandis, amplificandis argumentis, ſimilibus, contrarijs, atque alijs hoc genus modis.

Quid

Quid interest inter Verborum & Rerum copiam?

Per Copiam Verborum oratio sola variatur, eadem manente sententia, nec augetur corpus orationis vel argumentum: Per copiam Rerum variatur & augetur argumentum vel materia orationis.

Ad quid conducit Copiæ exercitatio?

Primò ad vitandam ejusdem verbi aut sermonis iterationem. Secundò ad distinguendam varietate quadam orationem. Tertiò ad subitam ex tempore dicendi scribendiq; facultatem. Quartò ad enarrandos authores, ad vertendos ex alieno sermone, ad scribendum denique carmen.

De verborum Copia.

Quot sunt rationes variandi orationem per Verborum copiam?

Octodecim præcipue.

Quæ est prima ratio?

Synonymia, quæ in his verbis sita est, quæ diversa cùm sint, eandem omninò rem significant, ut ensis, gladius: domus, ædes: literæ, epistola.

Quæ est secunda ratio?

Enallage, sive Heterosis, quæ duobus potissimùm constat modis. Aliâs enim pars ipsa mutatur, aliâs qualitas.

Quot modis mutatur?

Quinque.

Quibus?

Primò, verborum nomine permutatur, ut: Non dubito,

dubito, non eſt mihi dubium.

Secundò, verbum participio, ut Redama eum qui te amat. Amantem redama.

Tertiò, gerundium gerundivo, ut: Ibo ad audiendum concionem Ibo ad audiendam concionem.

Quartò, verbum ſupino, ut: Venit ereptum, pro venit ut eripiat.

Quintò, Adverbium nomine, ut: Frequenter eſt in aula, frequens in aula eſt.

Quot modis mutatur qualitas?

Duodecim.

Quibus?

Primò, ponitur numerus pro numero, ut: Romanus prælio victor, pro Romani victores.

Secundò, permutatur perſona, ut: Qui ſcire poſſes? pro, quî ſcire poſſet quiſpiam, apud Terentium.

Tertiò, variatur genus; vel nominis, ut: pileum & pileus: vel verbi, ut: lachrymat, pro lachrymatur.

Quartò, mutatur caſus, ut: Ejus rei venit in mentem, pro ea res. Dono te libro, dono tibi librum.

Quintò, variatur ſpecies nominis, velut cùm utimur vel abſtracto pro adjectivo, ut: magnitudo meritorum, pro merita magna, vel diminutivo loco ſimplicis, ut: loquaculus pro loquax; vel aut comparativo aut ſuperlativo loco poſitivi, ut: triſtior pro triſtis, facundiſſimus, pro vehementer facundus: vel poſſeſſivo loco primitivi, ut juxta ſententiam Homericam: pro juxta ſententiam Homeri.

Sextò mutatur ſpecies verbi, velut cùm frequenta-

quentatiuum loco primitivi ponitur, ut: Dictito, pro dico.

Septimò figura mutatur, & simplex pro composito ponitur, aut contrà, ut: ponere pro deponere: conscribere pro scribere.

Octavò mutatur tempus, ut: prædiceres, pro prædixisses: vicimus pro vincemus.

Nonò mutatur modus, ut: ne crede, pro ne credas: invenerit, acciderit, pro inveniet, accidet.

Decimò, declinatio, ut: hilarus & hilaris.

Undecimò, conjugatio, ut lavare & lavere.

Duodecimò, variatur dictio Epenthesi, ut: Mavortis, pro martis: Proparalepsi, ut: Dicier pro dici: Aphæresi, ut: Ruit omnia latè, pro eruit: Syncope, ut: dixti, pro dixisti: Apocope, ut: quid captant consili? pro consilij.

Quæ est tertia ratio?

Antonomasia, quæ constat nominis permutatione, ut: Pelides pro Achille, Dardanidæ pro Trojanis. Pœnus pro Annibale, apud Livium, Senex pro persona heri, apud Terentium.

Huc pertinet si quis appellativo proprij vice utatur, ut cùm Apostolum dicimus pro Paulo, Servatorem pro Christo. Item proprio, appellativi loco, ut: Verrem pro fure, Thrasonem pro glorioso, Catonem pro sapiente.

Quæ est quarta ratio?

Periphrasis, quæ pluribus fit verbis, ut: Eloquentiæ Romanæ princeps, pro Cicerone; Trojani belli

belli ſcriptor, pro Homero.

Quot modis ſit Periphraſis?

Tribus.

Quibus?

Etymologia, Notatione, & Finitione.

Quomodo Etymologia?

Cùm nominis rationem explicamus, ut Homo ſapientiæ ſtudioſus, pro philoſopho. Qui literas docet, pro Grammatico.

Quomodo Notatione?

Cùm notis quibuſdam accidentium rem quampiam deſcribimus, ut ſi quis iram intelligens, animi aut bilis efferueſcentiam dicat.

Quomodo finitione?

Cùm quid res ſit, oſtendimus, ut: Ars benè dicendi, pro Rhetorica: Animal rationis particeps, pro homine.

Quæ eſt quinta ratio?

Metaphora.

Quid eſt Metaphora?

Eſt cùm vox à nativa, propriaq; ſignificatione ad non propriam transfertur,

Undè ſumuntur Metaphoræ?

Primò, à ſenſibus corporis ad animum. A viſu, ut: videre, pro intelligere. Ab auditu, ut: audire, pro obtemperare. Ab olfactu, ut: odorari, pro indagare. A guſtu, ut: devorare, pro rem acerbam, velut citra ſenſum, perferre. Secundò, à bruto ad hominem, ut: oblatrare, pro obtrectare: aut contrà

trà ab homine ad brutum, ut ſi quis canem aſſentatorem, leonem ambitioſum, vulpem perfidum dicat. Tertiò, ab animali ad non animal, ut: Vertex mõtis, Iratum mare: aut contrà à non animali ad animal, ut: viridis ætas, ambo florentes ædibus, apud Virgilium. Quartò ab animali ad animal, ut ſi quis cornum ſui inequitantem dicat. Quintò, ab animato ad inanimatum, ut ſi quis orationem fluere dicat.

Metaphora in ſimplici nomine interdum ſita eſt, ut ſi quis hominem ventri addictum, pecudem appellet. Interdum in Epitheto, ut: Florida ætas. Interdum in verbo ſimplici, ut: Avolat ætas, labuntur anni. Interdum additur quiddam, quod Metaphoram explicet, ut: Omnes incenduntur ad ſtudia, gloria.

Quæ eſt ſexta ratio?

Allegoria.

Quid eſt Allegoria?

Eſt cùm tota ratio aliud verbis, aliud ſenſu præ ſe fert, quæ Metaphora perpetua dici poteſt, ut: Flamma fumo eſt proxima. Hîc aliud verbis, aliud ſenſu oſtenditur, videlicet, in tempore cavendum eſſe periculum, & vitandam mali occaſionem.

Quæ eſt ſeptima ratio?

Catachreſis.

Quid eſt Catachreſis?

Eſt cùm propter neceſſitatem abutimur vocabulo in ſignificatu non proprio & ſuo, ut cùm piſcinam dicimus, in qua lavamus, nec tamen piſces inſunt:

inſunt: Latinè Abuſio. Addunt quidam hoc loco Onomatopœjam, quæ fictio dici poteſt, ut: Taratantara, pro voce tubæ. Ad quam formam pertinet Paragoge, id eſt, deductio ac derivatio novorum verborum ex analogia ſumpta, ut: Syllaturire, pro eo quod eſt Syllæ mores imitari velle. Interdum ejuſdem dictionis varia eſt Paragoge, ut voluptuoſus,& voluptuarius, Edax & edo. Homunculus, homulus, homuncio. Pauxillum & paucula. Quorum obſervatio copiam orationis non mediocriter adjuvabit. Addunt quoque Metalepſin, qua gradatim itur ad id quod oſtendimus, ut: Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas. Nam per ariſtas intelligit meſſes, per meſſes, æſtates, per æſtates intelligit annos. Latinè tranſumptio vel tranſmutatio.

Quæ eſt octava ratio?

Metonymia, hoc eſt, Tranſnominatio, cùm vicinio vocabulo pro vicino utimur.

Quot modis fit Metonymia?

Quinque.

Quibus?

Primò, cùm inventorem pro re ſubjecta ponimus, ut: Cererem pro cibo, Liberum pro vino, pro libidine Venerem. Secundo, cùm id quod continet pro eo quod continetur, ut: Epotum poculum apud Ciceronem, pro Cluent. Aut contrà, id quod continetur, pro eo quod continet, ut Virgil. Iam proximus ardet Vcalegon, pro domus Vcale-

Vcalegonis. Tertiò, cùm ex efficiente effectum ſignificamus, ut melior remis, pro velocitate, quæ fit remis. Aut contrà, ut: Frigus pigrum, audax juventa. Quartò, cùm ducem ponimus pro his, qui ſubſunt, ut ab Annibale cæſa ſunt apud Cannas ſexaginta millia, id eſt, ab ejus exercitu. Quintò, cùm authorem pro opere ponimus, ut cùm dicimus: Plinium ſemper in manibus habendum.

Quæ eſt nona ratio?

Synecdoche, qua pars pro toto, vel totum pro parte ſumitur, Latinè intellectionem verterunt.

Quot modis fit Synecdoche?

Sex.

Quibus?

Primò, quoties ex uno plures intelligimus, ut: Pœnus fugatus, pro Pœni.

Secundò, cum ex parte totum, ut: Tectum pro domo, aut contrà ut: Fontemque, ignemque ferebat, pro aquam è fonte hauſtam.

Tertiò, cùm è ſpecie genus, ut: Iracundior Adria, pro quovis mari, apud Horatium.

Quartò, cùm ex materia rem confectam, ut: ferrum pro gladio, abies aut pinus pro navi.

Quintò, cùm è præcedentibus ſequentia, ut: ſubdidit equo calcaria, pro cucurrit.

Sextò, cum quoquo modo aliud ex alio intelligitur, ut: Vixerunt, pro mortui ſunt. Fuimus Troes, pro jam actum eſt de nobis.

Quæ eſt decima ratio?

Iſodynamia, id eſt, æquipollentia.

Vnde

Vnde constat Isodynamia?

Vocibus contrarijs, & negationis vel additione vel detractione, ut: Vir egregiè doctus, vir minimè indoctus. Omnia fecit, nihil non fecit. Placet, non displicet. Accipio conditionem, non repudio conditionem.

Sunt autem pugnantia triplicia, Contraria, ut: Amor, odium. Privativa, ut: Cæcus, videns. Contradictoria, ut: Nolo, volo: doctus, non doctus: Probat, non probat.

Quæ est undecima ratio?

Comparativa, in quibus fit Isodynamia citra negationem, translatis tantùm partibus, ut: Minoris facit famam, quàm pecuniam. Pluris facit pecuniam, quàm famam. Anteponit famam pecuniæ. Posthabet pecuniam famæ.

Quæ est duodecima ratio?

Relativa, ut: Vxor illius esse non vult, non vult illum maritum. Hoc me docuisti, hoc ex te didici.

Quæ est decimatertia ratio?

Auxesis, quæ hic est amplificatio verbi solùm, hoc est, cùm amplificandæ rei gratia verbum atrocius subijcimus, loco proprij, ut cum latronem dicimus qui sit improbus, mutum qui nihil respondeat.

Quæ est decimaquarta ratio?

Hyperbole.

Quid est Hyperbole?

Est quædam rei supra fidem amplificatio, ut: Ocior Euro, Fulminis ocior alis, Vix ossibus hærent.

Quæ

Quæ eſt decimaquinta ratio?

Meioſis, quæ eſt extenuatio incredibilis, vt cum attigiſſe dicimus eum, qui pulſavit: Læſiſſe, qui vulneravit.

Quæ eſt decimaſexta ratio?

Compoſitio, qua ſitus & ordo verborum conſuetus mutatur

Quibus in rebus ſita eſt?

Aſyndeto, ut: veni, vidi, vici. Polyſyndeto, ut Ter. Stertit noctesque & dies. Syzeugmeno, quoties ad unum verbum plures ſententiæ reſpondent. Id ſit trifariam. Aut cùm verbum ipſum antecedit, ut: Defloreſcit forma vel morbo, vel ætate. Aut cum ſequitur, Vel morbo vel ætate forma defloreſcit. Aut cùm ponitur verbum in medio, ut: ætate forma defloreſcit, vel morbo.

Huc pertinent, cum ex oratione ſimplici duplicem facimus, aut contrà, ut: Omnia tua mihi debes: quicquid habes, id omne mihi debes.

Quæ eſt decimaſeptima ratio?

Syntaxis, cùm è conſtructione quædam ſermonis varietas exiſtit, ut: multa pecunia, multum pecuniæ. Tota nocte potavit, potavit totam noctem.

Quæ eſt decimaoctava ratio?

Mutatio figuræ, quæ alio atque alio affectu ac veluti habitu profertur oratio. Per interrogationem, ut: Non eſt miſerum mori: uſque adeó ne mori miſerum eſt? Ironiam, ut: Non hoc curat populus, Id populus curat ſcilicet. Admirationem, ut: Multum homini homo præſtat, Dij immortales, homini

homo quid præstat? Dubitationem,ut: Contemnit & Deos & homines,Haud scio, magisne Deos cõtemnat,an homines. Adjurationem,ut: Non aliter scribo, quàm sentio, Ne sim saluus,si aliter scribo ac sentio. Abominationem,ut: Ista nunquam cogitavi. Diȷ meliora, quam ut ista cogitârim Exclamationem,ut: Bruti literæ amanter scriptæ: ô Bruti amanter scriptas literas. Occupationem,ut: Virgines cõplures vitiavit, ut interim de Vestali polluta sileam. Subjectionem,ut. Cum & genere sis,& re nulla, nullis literis, nulla forma, ingenio nullo, quid est, cur te adeo jactes? Per subjectionem hoc modo: Quid habes cur tam sis insolens? Natalium splendorem? atqui genere es obscurissimo, Opes? at vel Iro ipso es pauperior. Sic idem de cæteris. Est enim subjectio, cùm nobis ipsis respondemus.

Primi Supini variatio.

Quot modis primum Supinum variatur?

Sex.

Quibus.

Primò per gerundium,ut: Venit ereptum virginem, Venit ad eripiendum virginem. Secundò per gerundiuum, ut: Venit ad eripiendam virginem. Tertiò,per gerundium in di, ut: Venit causa eripiendi virginem, quod & ipsum per gerundiuum fieri potest, ut: Venit causæ eripiendæ virginis. Quartò, per verbum, ut: Venit ut eripiat virginem,

nem. Quintò, per participium, ut: Venit erepturus virginem. Sexto, per Infinitiuum, ſed Græca conſuetudine, ut: Venit eripere virginem.

Variatio Imperativi.

Quot modis variatur Imperatiuus?

Duobus.

Quibus?

Primùm per ſubjunctiuum. ut: Saluta, fac, ut ſalutes. Secundò, per futurum Indicativi, ut: Vale, valebis.

Variatio Futuri.

Quomodo variatur Futurum?

Per verbum ſubſtantiuum, ut: Pœnitebit te olim, futurum eſt, ut te pœniteat. Spero te gaviſurum facto, ſpero futurum ut facto gaudeas.

Quot modis effertur hæc oratio (While we ſtudie) *& ſimiles?*

Tribus.

Quibus?

Primò per prepoſitionem, ut: Inter ſtudendum. Secundò, per duos ablativos abſolutè poſitos, ut: Studentibus nobis.

Tertiò, per verbum ſubjunctivi modi, ut: Dum ſtuderemus.

Quot modis effertur generalis prepoſitio?

Quatuor.

Quibus?

Primò, proprijs ac peculiaribus ſignis, ut: Om-

nibus eſt moriendum.

Secundò, per Iſodynamiam, ut: Nemini non eſt moriendum.

Tertiò, per interrogationem, ut: Cui non eſt moriendum? Quis eſt, cui non ſit moriendum?

Quartò, per ſignum infinitum, ut: Haud eſt ullus, cui non ſit aliquando moriendum.

Superlativi variatio.

Quomodo variatur ſuperlativus?

1. Per comparatiuum, affirmativè & negativè, ut: Vir omnium humaniſſimus, Affirmativè: Vir cæteris omnibus humanior, ſed inuſitatiùs. Negativè, ut: Nemo hoc viro humanior. 2. Per Syntaxin: Nemo quàm hic vir humanior. 3. Per Periphraſin, Vir, quo non humanior alter, Vel per neutrum genus, Nihil hoc viro humanius. 4. Per interrogationem, Quis hoc viro humanior? Vel per neutrũ genus, Quid hoc viro humanius? 5. Per ſignum infinitum, ut: Haud eſt ullus hoc viro humanior. Vel per neutrũ genus, Haud eſt quicquam hoc viro humanius. 6. Per Syntaxin caſus ſuperlativi. Vir omnium humaniſſimus, Vir inter omnes humaniſſimus, Vir ex omnibus humaniſſimus. 7. Per periphraſin, Vir maximè omniũ humanus. 8. Per Heteroſin ſpeciei, ut: Summa eſt viri humanitas. 9. Per verbum ſuperare, vincere, antecellere, præſtare, & ſimilia, ut: Hic vir omnes humanitate ſuperat, Facile omnes vincit, Longè præſtat, Hunc uirum ſuperat humanitate

nitate nemo. 10. Per verbum paſſiuum, ut: Hic vir humanitate non facilè ſuperatur à quoquam, 11. Per interrogationem, ut: Quem non hic vir humanitate vincat? 12. Per contrarium, ut: Hic vir humanitate nulli cedit. 13. Per heteroſin figuræ, De humanitate quis non huic viro concedit? 14. Per comparativa, Hic vir omnibus humanitate ſuperior. 15. Per contrarium, Hoc viro nemo non humanitate inferior? Hic vir nulli humanitate ſecundus. 16. Per Iſodynamiam, ut: Vir minimè omnium inhumanus. 17. Per exclamationem, O ſingularem viri hujus humanitatem. 18. Per admirationem, Dij boni, quanta eſt viri hujus humanitas. 19. Per adjurationem, Ne vivam, ſi quid unquam vidi hoc viro humanius. 20. Per particulas Tam & Quàm, ut: Nemo tam humanus, quàm hic vir. Per perindè & atque, ut: Quis perinde humanus, atque hic vir? Per æquè atque, ut: Haud eſt quiſquam omnium æquè humanus, atque hic vir. Per adeò, ut: Vir adeò humanus, ut nemo ſit cum eo conferendus. Per ita, ut: Nemo ita humanus, ut hic vir. 21. Per Heteroſin ſpeciei, ut: Ea viri hujus eſt humanitas, ut ei nemo ſit æquandus. Vel, Singulari in omnes humanitate, &c. Per Iſodynamiam, ut: Vir humanitate præditus haud vulgari. Per Hyperbolen, ut: Vir non humanus, ſed ipſa penè humanitas. 22. Per Periphraſin, Vir maximè humanus, Vir minimè inhumanus. 23. Per Auxeſin, ut: Vir incredibili humanitate, Vir exemplum

humanitatis, quomodo Terentianus Simo, exemplum continentiæ dixit, & Cicero innocentiæ exemplum, de Rutilo loquens.

Connectendi particulæ.

Quæ sunt connectendi particulæ?

Primùm, deinde, præterea, adhæc, quid, quòd, denique, quinetiam, posthac, postremo, adde his, huc pertinet.

Da Exemplum.

Cicero. Quæro igitur, vester Deus primùm ubi habitet? Deinde quæ causa eum loco moveat, si modò movetur aliquando? Præterea, cum hoc proprium sit animantium, ut aliquid appetant, quod sit naturæ accommodatum, Deus quid appetat? Ad quam denique rem motu mentis ac rationis vtatur? Postremò, quomodo beatus sit, quomodo æternus? libro 1. de natura Deorum.

Transitionum Formulæ.

Vnde sumuntur Transitionum Formulæ?

1. Ab Æquali, ut: Erant hæc jucundissima, neque minus voluptatis attulerunt illa.

2. Ab inæquali, ut: Audistis gravissima, sed audietis graviora.

3. A simili, ut: Hæc perfidia designavit, cujus generis sunt & illa, quæ Romæ nuper perpetrasse dicitur.

4. A contrario, Sed hæc privatim, nunc quæ publicè. Sed hæc juvenis peccavit, nunc senis virtutes audietis.

5. A diversis. De moribus habes, nunc de doctrina reliquum est, ut dicamus.

6. Quasi per occupationem ut: Jam ad reliqua properabimus, si prius illud adjecerimus.

7. Per reprehensionem, ut: Quorsum nos transversos abripuit dolor? Ad rem redeamus.

8. A consequentibus, sive relativis, ut: Habes quid in illum contulerim beneficiorum, nunc quam gratiam retulerit, audi.

Quid est transitionis usus?

Ut & quid dictum sit, admoneat, & ad reliqua cõparet auditorem, atq; ita lucem adferat dicendis.

Decem generalia commutandæ & variandæ orationis præcepta.

Quæ sunt generalia commutandæ & variandæ orationis præcepta?

Decem.

Quæ sunt?

1. Primum omnium res ipsa Latinis aptisq; verbis efferenda est, ut: Hic est optimè de te meritus.

2. Deinde mutatorijs verbis utendum, si qua quæ idem efficiant, reperiantur.

Idque fit per { Synonymiam, Heterosin, Antonomasiam, Periphrasin, quæ constat { Etymologia, Notatione, Finitione.

Per Synonymiam, ut: Plurima extant hujus in te bene-

beneficia, Per Heterosin partis, verbo nomine permutato, ut: Maxima sunt hujus erga te merita. Personæ & partis simul, ut: Quinto Fabius plurimum debet, Quinto Fabius bona plurima accepta refert. Figuræ, ut: Hic est optimè de te promeritus. Per Periphrasin activè, ut: Hic te summis beneficijs affecit, Hic maxima in te officia contulit. Passivè, ut: Tu summis es ab hoc beneficijs affectus, Ab hoc multa & præclara in te beneficia collata sunt.

3. Mox ubi propria deficient, translatis vtendū est.

Id fit per { Metaphoram, Allegoriam, Catachresin.

Per Metaphoram activè, ut incredibile est, quantis hic te beneficijs obligaverit, obstrinxerit, devinxerit. Passivè, Magnis hujus beneficijs atq; meritis obligatus es, obstrictus, devinctus. In quibus etiã cõpositio est, ex oratione simplici facta duplex.

4. Quòd si translatitia quoque desint, si activa oratio fuerit, vertenda in passivam, ut: Hic plurimis te beneficijs affecit: plurimis ab hoc affectus es beneficijs.

5. Postea verba in nomina inde deducta, aut in participia commutabimus, ut: Multa extant hujus in te merita.

6. Substantiva adjectivis ab ijsdem deductis, adjectiva verò, si quæ hinc veniant, abstractis permutabimus, ut: Immensa est hujus erga te beneficentia & benignitas. Est & hîc heterosis speciei.

7. Ubi

7. Vbi modò adverbia in nomina, modò nomina in alias atque alias partes orationis commutaverimus, tum, aut per contrarium dicemus, aut orationem aientem in negantem commutabimus, aut contrà, per Isodynamiam, vt: Tu singularia ab hoc beneficia habes, Non vulgaria huius extant in te beneficia.

8. Si quid simpliciter, & pronunciativè dictum est.

Per Ironiam { Interrogationem, Dubitationem, Admirationem, Abominationem, Adiurationem, Exclamationem } efferimus.

Per Interrogationem, ut: Quid est, quod tu huic non pro suis immortalibus erga te meritis debeas? Admirationem, ut: Dii boni, quantum hic in te beneficiorum contulit, quanta huius in te merita sunt? Hîc etiam per syntaxin oratio variatur. Exclamationē, ut: O singularem & prope incredibilē huius in te beneficentiam. O egregia & pœnè divina hujus erga te merita. Hîc orationi alius quasi vestitus atque habitus datus est, per figuræ mutationem.

9. Post hæc paulo liberiùs totam orationem vertere licebit, ut vel unam dictionem pluribus verbis circumeas per Periphrasin, vel è simplici oratione duplicem facias per compositionem, quam vocant, ut: Tu huic pro eo ac meritus de te est, gratiam referre nunquam potes. Hic adeò de te bene meruit,

meruit, ut egregijs ejus in te officijs reſpondere nullo modo poſſis.

10. Poſt alia omnia, ſimilitudinibus interim atque exemplis uti licebit. Variatur quoque hæc ſententia per Iſodynamiam hoc modo: Hujus tu ſummis beneficijs uſus es. Non mediocria ſunt hujus erga te merita. Et per hyperbolen & Auxeſin, ut: Diuina atque immortalia ſunt hujus erga te merita. Hic egregiè in te beneficus, & benignus fuit. Et per relativa, ut: Hic maximum tibi beneficium dedit. Tu ab hoc beneficium maximum accepiſti, Hic tibi ſumma beneficia tribuit. Huic tu ingentia beneficia debes, Hujus plurimum merito ipſius debes. Hic te maximis beneficiis ornavit. Hæc de verborum copia.

De Copia rerum, ſeu oratione locupletandæ ſententiæ.

Quot ſunt rationes copiæ rerum, ſeu locupletandæ ſententiæ?

Duodecim.

Quæ eſt prima?

Eſt cùm aut ſpecies, vel partes enumeramus, aut ſpeciem cum genere conferimus.

Quot ſunt hujus rationis ſpecies ſeu formæ?

Tres.

Quæ?

Diviſio, Partitio, Speciei cum genere collatio.

Quid eſt Diviſio?

Eſt, cùm quod ſummatim ac generatim dici poterat,

poterat,id latiùs explicatur, atque in ſpecies diducitur,ut: Rem univerſam luxu perdidit. Hoc ſic dilatabitur,Quicquid vel matris, vel patris nomine, hæreditate obvenerat, quicquid aliorum affinium morte advenerat, quicquid ex uxoris dote, quæ quidem neutiquam erat vulgaris, acceſſerat,quicquid ex legatis accreverat (accreverat autem permultum) quicquid peculij caſtrenſis conflaverat, pecuniam omnem, vaſa, veſtes,fundos, agros,vnà cùm ipſis & villis & pecoribus:breviter,rem omnem,ſeu mobilem,ſeu ſoli,denique familiam etiam ipſam, quotidianis commeſſationibus, ſumptuoſis obſonationibus, nocturnis perpotationibus, popinis,cupedijs, unguentis, alea, luſibus,paucis diebus ita abſumpſit,abligurivit,obſorbuit, ut ne teruncium quidem ſibi reliquum fecerit. Hîc duo illa verba,Rem univerſam,& luxu perdidit, ſuis partibus explicantur.

Quid eſt partitio?

Eſt quoties totum, quod non formis, ſed partibus conſtat in eaſdem diducitur,ut: Totus commaduit, A ſummo capillo ad imum uſque calcaneum pluvia commaduit. Caput,humeri, pectus, venter, tibiæ,totum denique corpus pluvia diſtillabat.

In his duabus formis,ſimul & initio ſumma rerum præponenda eſt,& eadem alia ſermonis ſpecie repetenda,& ita redeundum ad genus,quaſi ſingulis enumerandis jam ſimus defatigati, etiamſi nihil erat præteritum. Præterea cavendum, ne partium ordinem

ordinem confundamus tumultuaria verborum congerie, sed vel ordine scito, vel apta distributione, vel eleganti descriptione legentis aut audientis tædium excludamus.

Quid est speciei cum genere collatio?

Est, quoties de specie loquentes, genus adjungimus, id quod ferè fit amplificandi gratia, vt: Quum omnis eruditio plurimum adfert & ornamenti, & adjumenti mortalibus, tum præcipuè philosophia. Item: Omni quidem ætati fœda est libido, verùm senectuti multó fœdissima. Item: Cum omnibus in rebus plurimum habet momenti, tum præcipuè in bellis prudentia. Simplex enim erat, prudentiam in bellis plurimum habere momenti.

Quæ est secunda locupletandæ sententiæ ratio?

Modus, vel enumeratio antecedentium, hoc est, quoties non contenti semel exitum rei proponere, ex quo reliqua quæ præcesserunt, per se queant intelligi, singulatim ea quoque commemoramus, per quæ ad exitum perventum est, ut: Catilinæ nefarios conatus M. Tullius Cicero consul sua sagacitate statim odoratus, singulari vigilantia pervestigavit, summa prudentia deprehendit, miro in Rempub. studio prodidit, incredibili eloquentia convicit, gravissima authoritate repressit, armis extinxit, magna felicitate sustulit.

Quæ est tertia ratio?

Causæ, vel enumeratio causarum, quoties rem non nudam exponimus, sed altiùs etiam causam repe-

repetimus, à quibus initijs sit profecta. Ut si quis in bello quopiam suscipiendo addat, quæ fuerint simultatis causæ, quis instigator, quæ suscipiēdi belli occasio, quæ uincendi spes, quæ utriusque fiducia.

Exempla passim obuia sunt in Poëtis & historicis, præsertim in Livio.

Quæ est quarta ratio?

Comitantia & sequentia rem, vel enumeratio effectuum & consequentium, hoc est, quoties non simpliciter proponimus negotium, sed enumeramus etiam illa, quæ negotium comitantur, vel consequuntur, ut: Antonius causa belli civilis fuit, trium exercituum populi Romani interfectorum, clarissimorum civium interitus, afflictæ senatus authoritatis, omnium denique malorum, quæ videmus. Ex secunda Philippica Ciceronis.

Quæ est quinta ratio?

Hypotyposis, vel descriptio rerum, personarum, locorum, temporum, qua vtimur, quoties vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia rem non simpliciter exponimus, sed ceu coloribus expressam in tabulis spectandam proponimus, ut nos depinxisse, non narrasse, lector spectasse, non legisse videatur.

Quomodo id præstari poterit?

Si prius ipsi totam rei naturam, omnesque circumstantias, ac veluti faciem animo illustremus. Deinde ita verbis ac figuris idoneis effingamus, ut quàm maximè fiat evidens, perspicuaque lectori.

Quo-

Quomodo locupletabimus orationes rei descriptione?

Quum id quod fit, aut factum est, non summatim aut tenuiter exponemus, sed omnibus fucatum coloribus ab oculos ponimus.

Quibus rebus constant descriptiones rerum seu Hypotyposes.

Circumstantiarum explicatione, collationibus, similibus, dissimilibus, imaginibus, metaphoris, allegorijs, & si quæ præterea sunt figuræ, quæ rem illustrant, item epithetis.

Exemplum.

Expugnata est civitas, apparebant effusæ per domos ac templa flammæ & ruentium tectorum fragor & ex diversis clamoribus vnus quidam sonus, aliorũ fuga incerta, alij in extremo complexu suorum cohærentes, & infantium fœminarumque ploratus malè usque in illum diem servati fato senes, tum illa prophanorum sacrorumque direptio, efferentium prædas, repetentiumq; discursus, & acti ante suum quisque prædone catenati, & conata retinere infantem suum mater, & sicubi majus lucrum est, pugna inter victores.

Vnde petuntur descriptiones personarum seu Prosopopœjæ?

A b omnibus circumstantijs, præcipuè verò ab his, Natione seu patria, ut: Pœnus fœdifragus, Mollis Athenienſis.

Ab ætate, ut: Juvenis prodigus.

Fortuna

Fortuna, ut: Fastuosus dives.

Studijs ut: Glorioſus miles.

Item à communibus affectibus, ut: Quo ſit animo pater in liberos, maritus in uxorem, &c.

Quomodo locupletatur oratio locorum deſcriptione?

Quoties tota loci facies veluti ſpectanda depingitur, ut: Urbis, montis, regionis, fluminis, templi, domus. Frequenter à locorũ deſcriptionibus narrationum ſumitur exordium.

Quot modis utimur deſcriptione temporis, ſeu Chronographijs?

Quatuor.

1. In narrationum Exordiis.

2. Gratia delectandi, veluti cùm Poëtæ diem, noctem, auroram, aut crepuſculum exprimunt.

3. Cauſa amplificandi, ut noctis deſcriptio apud Virgilium lib. 4. ad amplificandum dolorem Didonis pertinet.

4. Cauſa probandi, ut deſcriptiones interdum veris, hyemis, autumni, æſtatis, &c.

Mixtæ ſunt quoties temporum qualitates exponimus, puta, pacis bellici: ſimul cum oſtendimus, quæ virtutes, aut quæ vitia tum maximè maluerint.

Quæ eſt ſexta locupletandi ratio?

Egreſſio, Græcè παρέκβασις.

Quid eſt Egreſſio ſive παρέκβασις?

Eſt, definitore Quintiliano, alicujus rei, ſed ad utilitatem cauſæ pertinentis, extra ordinem excurrens

excurrens tractatio.

Quot modis adhibetur?

Quinque.

Quibus?

Aut laudandi gratia, aut vituperandi, aut ornandi, aut delectandi, aut præparandi.

Unde sumuntur Egressiones?

Ab expositione rerum gestarum, à descriptione locorum, regionum, personarum. Item à tractatione fabularum, apologorum. Præterea à locis communibus, quoties amplificandæ rei gratia, vel in vitia, ut luxuriam, libidinem, avaritiam, & id genus alia dicimus: vel quoties virtutes, vt frugalitatem, continentiam, studia literarum, pietatem, taciturnitatem laudibus efferimus.

Quæ est septima locupletandi ratio?

Epitheta.

Quid sunt Epitheta?

Nomina adjectiva, & quæcunque alia, quibus proprietas quædam attribuitur, quocunque pacto non personis tantum, verumetiam rebus, ut: Præceps inventa, Esca malorum voluptas, Vitæ magistra historia.

Ubi adhibentur Epitheta?

In poëmatis, in quibus & naturalibus uti licet, ut: Candida nix, Liquidi fontes.

In prosa oratione non oportet adhibere, nisi, emphasin quandam habeant, & ad rem propositam pertineant, ut: Non impetrabis causam tam iniquam ab Aristide justissimo. Tuo consilio nobis

bis ſubveni vir prudentiſſime.

Quæ eſt octava ratio?

Circumſtantiæ, quas Græci Periſtaſes vocant.

Quotuplices ſunt circumſtantiæ?

Duplices, Rerum & perſonarum.

Quæ ſunt circumſtantiæ Rerum?

Cauſa, locus, occaſio, inſtrumentum, tempus, modus, atque id genus aliæ.

Quæ ſunt circumſtantiæ Perſonarum?

Natio, patria, ſexus, ætas, educatio, diſciplina, habitus corporis, fortuna, conditio, animi natura, ſtudium, anteacta commotio, conſilium, nomen.

Ad quid conducit aptus & temperatius circumſtantiarum uſus?

Ad amplificandum atque extenuandum, ad evidentiam, ad confirmationem, & probabilitatem. Facit enim, ut tota oratio denſis ac crebris argumentis undique differta ſit, & communita.

Quæ eſt nona dilatandi ratio?

Amplificatio.

Quot ſunt amplificationis formæ?

Præcipuè quatuor.

Quæ eſt prima?

Eſt quæ conſtat incremento, hoc eſt, quoties gradibus aliquot pervenitur, non modò ad ſummum, ſed interim quodammodo ſupra ſummum: ut, Facinus eſt civem Romanum vincere, ſcelus verberare, propè parricidium necare; quid dicam, in crucem tollere?

Ad hoc genus pertinet, cũ congeſtis ordine quodã circumſtantijs, in contextu & curſu ſemper prio-

re majus insequitur; ut Cicero 2. Philip. de vomitu Antonij: O rem non visu modò fœdam, sed etiam auditu: si inter cœnam in tuis immanibus illis poculis hoc accidisset, quis non turpe diceret? In cœtu verò populi Romani, negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is frustis esculentis, vinum redolentibus, gremium suum & totum tribunal implevit.

Quæ est secunda forma?

Comparatio, quæ fit vel fictione, ut: Servi meherclè mei, si me isto pacto metuerent, ut te metuunt omnes tui, domum meam relinquendam putarem. Vel exempli collatione, quoties proposito velut simili exemplo efficimus, ut id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut majus etiam videatur, ut: Quantò est Oppianicus in eadem injuriâ majore supplicio dignus? Si quidem illa (Milesia) cùm suo corpori vim attulisset, seipsam cruciavit: hic autem idem illud effecit per alieni corporis cruciatum. Cicero in oratione pro Cluentio.

Loquitur hîc de Milesiâ quadam muliere, quæ pro abortu pecuniam accepit à secundis hæredibus. Ita Oppianicus etiam uxorem Marij precio induxerat, ut prolem suam, quam in utero gestabat, veneno perderet.

In hoc autem genere non solùm tota totis, sed etiam partes partibus comparantur, ut Cicero: An verò vir amplissimus Scipio Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem remp. privatus interfecit:

Catilinam

Catilinam orbem terrarum cæde atque incendio vastare cupientem, nos Consules perferemus?

Quæ est tertia forma?

Ratiocinatio, qua amplificando, aliud ex alio colligitur, hoc modo: Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria, totius corporis firmitate, tantum vini in Hippiæ nuptijs exhauseras, ut tibi necesse esset in populi Romani conspectu vomere. Colligitur enim quantum vini biberit Antonius, quod illa totius corporis gladiatoria firmitas nequiverit ferre, & concoquere.

Huc pertinet, quoties, res atrociſſimas elevamus consultò, quò graviores videantur, quæ secutura sunt: ut Cicero septima actione in Verrem: Levia sunt hæc in hoc reo. Metum virgarum Navarchus nobiliſſimæ civitatis precio redemit, Humanum est, &c. Hic atrociſſimum quiddam expectetur necesse est, cui hæc, quæ sunt atrocia, comparata, humana atque usitata videantur.

Quæ est quarta forma?

Cùm amplificamus congerie verborum ac sententiarum idem significantium, ut Cicero pro Ligario. Quæ tua mens? oculi? ardor animi? quid cupiebas? Hîc velut acervo crevit oratio. Idem fit interim omnibus altiùs atq; altiùs insurgentib. ut in hoc exemplo: Aderat janitor carceris, carnifex prætoris, mors, terrorq; sociorum, & civium Romanorum, lictor Sextius. Amplificamus etiã quasi correctione quadã, ut Cicero in Verrem: Non.n. furem,

sed raptorem; non adulterum, sed expurgatorem pudicitiæ; non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumq; non sicarium, sed crudelissimum carnificem civium, sociorumq; in judicium vestrum adduximus. Amplificamus præterea cum speciem augemus, generi collatam, ut: Cùm omnes disciplinas liberales plurimum homini conciliant vel ornamenti, vel adjumenti: tum in primis eloquentia. Totidem sunt & minuendi modi, quot amplificandi.

Quæ est decima dilatandi ratio?

Propositionum multiplicatio, hoc est, ut quàm maximum propositionum numerum reperiamus.

Quot sunt spectanda in Propositionibus?

Tria.

Quæ?

Primò, ut eas reperiamus propositiones, quæ quicquid ad causam pertineat, absolutè complectãtur. Deinde, ut rectè dividantur. Postremò, ut ordine quam maximè ad causam idoneo disponãtur. Siquidem eo pacto fiet, ut neq; copia rerum confusa sit oratio, dum semper habet auditor certum aliquid, & in quod tendat animum, & quod meminisse possit, & quod expectet; tum is qui dicit, nusquam hæreat, dum in promptu est, quo sese recipiat in viam.

Exemplum?

Si quis suadeat M. Tullio, ne conditionem ab Antonio oblatam accipiat, nempe, ut vivat extinctis Philippicis, his fermè propositionibus uti poterit: Non esse cuiquam egregio viro tanti emendam vitam, ut immortalem vitam amittat.

Huic

Huic generali subserviat particularis, è circumstantijs sumpta, præsertim Ciceroni, qui tot laboribus clarissimum, temperq; victurum nomen sibi peperit: ac mortem esse contemnendam tot voluminibus editis fusissimè demonstrarit: maximè cùm jam seni non multum ævi supereſſe videatur. Rursum altera sumetur à circumstantijs: Nihil infœlicius esse, quàm debere vitam Antonio. Tertia conjecturalis erit, callidè hoc agere Antonium, ut exustis priùs Philippicis, in quibus intelligat & suam infamiam sempiternam, & Ciceronis immortalem gloriam esse sitam, deinde erepta vita, totum quoque extinguat Ciceronem.

Unde petuntur propositiones?

Partim ex his quæ sunt vulgaria, partim ex his quæ sunt propria causæ: vulgares propositiones ex ipsa rei natura reperiri poterunt: propriæ ex circumstantiis rei diligenter expensis.

Genus suasorium proprios habet locos, unde propositiones petere liceat, rectum, laudabile, utile, tutum, facile, necessarium, jucundum. Demonstratiuum item suos, nempe bonorum ordines, & quæ his comprehenduntur.

Quæ est undecima locupletandi ratio?

Est quæ sumitur ex accumulatione copiosa probationum & argumentorum, quas Græci πίσεις appellant. Nam ad ejusdem propositionis confirmationem variæ rationes adhibentur, & rationes alijs argumentis confirmantur.

Quotuplices ſunt probationes?

Duplices, partim enim ſunt ἔντεχνοι, id eſt, artificiales: partim ἄτεχνοι, id eſt, ab arte ſemotæ.

Unde ducuntur probationes ab arte ſemotæ. ſeu ἄτεχνοι.

A præjudicijs, à rumoribus, à tormentis, à tabulis, à jure jurando, à teſtibus.

Unde petuntur probationes artificiales?

Primùm à ſignis, quorum alia ſunt neceſſaria, quæ τεκμήρια vocantur, alia, non neceſſaria, quæ σημεῖα dicuntur.

Secundò ab argumentis, quorum aliud eſt credibile, aliud velut propenſius, aliud non repugnans: & ducuntur plerumq; à circumſtantijs, quæ duplices ſunt, perſonæ ac rei, de quibus paulò antè dictum eſt. Item à locis, qui ſunt omnium cauſarum generibus communes, à finitione Etymologiæ, & ab his quæ ad naturam finitionis pertinent, genere, ſpecie, differentia, & reliquis locis rerum, de quibus traditur in Dialecticis.

Tertiò ſumuntur probationes ab exemplis, quæ plurimùm etiam valent ad copiam, & adhibentur aut ut ſimilia, aut diſſimilia, aut contraria. Rurſum, aut ut majora, aut ut minora, aut ut paria.

De copioſa tractatione exemplorum.

Quotupliciter tractantur exempla?

Dupliciter.

Quo-

Quomodo?

Aut contractiùs, cùm exemplum ceu notum, verbo significatur, ut Cicero pro Milone: Neque enim posſit ille Hala Servilius, aut P. Naſica, aut L. Opimius, aut me Conſule Senatus non nefarius haberi, ſi ſceleratos interfici nefas eſſet. Aut fuſiùs, cùm augentur & creſcunt tractatione.

Quot rationibus augentur & creſcunt exempla tractatione?

Tribus.

Quæ eſt prima ratio?

Commendatio, quæ plerunque ſumitur, vel à rei dignitate, vel ab authoris laude, vel gentis, unde ducitur exemplum; veluti, ſi quis Lacedæmonicum factum, aut dictum adhibeat, præfari oportet, eam gentem ſapientia, & rei militaris ac civilis diſciplina cæteris longè antecelluiſſe, & exemplis pulcherrimis ſemper abundaſſe. Et ſi quis è Plutarcho citabit exemplum, præfari licebit, eum authorem unum omnium eſſe graviſſimum. Item ſi quis M. Attilij Reguli ad hoſtem redeuntis exemplum velit adducere, poterit ad hunc prolo quui modum; Inter tam multa Romanæ virtutis inſignia decora, nullum unquam facinus pulchrius extitiſſe, aut laudatius, quàm M. Attilij.

Quæ eſt ſecunda?

Si fuſiùs aut latiùs explicentur, cum exaggerationibus, atq; amplificationibus; quod genus fuerit, ſi quis perſuadere ſtudeat, ut prudentiam comparandam multũ conducere peregrinationes, multarũ re-

rerum inſpectionem, in Solonis laude aliquandiu commoratus, & quam civitatem reliquerit, & quam ob cauſam, & ea quæ maria tranſmiſerit, & quas nationes, quæ capitis pericula adierit, & quibuſcum ſit congreſſus, & quid mirandum conſpexerit, & quantum temporis abfuerit, & quanto illuſtrior ac ſapientior in patriam redierit, fuſiùs enarret. Atq; vtraq; ratio dilatandi contrahendiq; locum habet in fabuloſis quoq; exemplis, ſi res ac decor patietur.

In his quæ omninò fide carent, præfare conveniet, non ſine cauſa eſſe conficta, neq; tot ſeculis temerè celebrata. Deinde quid ſibi ijs voluerint ſapientes interpretabimur. Huc etiam pertinent Apologi: quales ſunt qui Æſopi nomine celebrantur, & ille Menij Agrippæ de corporis humani membris adverſus ventrem conſpirantibus, apud Livium. Referuntur huc etiam fictæ narrationes rerum geſtarum, cujuſmodi ſunt Luciani veræ narrationes, & de ſpecu apud Platonem, in quo vincti quidam vmbris, perinde ut ipſis rebus delectantur.

Quæ eſt tertia ratio dilatandi exempla?

Collatio, & comparatio, ſive contentio.

Quid eſt collatio?

Eſt cùm accommoda ſimilitudo, quod adductum eſt exemplum, oſtendit aut ſimile eſſe, aut diſſimile, aut contrarium. Simile, ut: Non aliter Camillus rem Romanam à Gallis oppreſſam, & in extremam perniciem adductam, quàm ſua virtute, depulſis barbaris reſtituit: Ita Laurentius Valla Latinas literas,

ras, inscitia ferè barbarorum depravatas, obrutas, extinctas, in pristinum nitorē, velut ab inferis revocavit. Dissimile: Brutus occidit liberos proditionem molientes: Manlius virtutem filij morte mulctavit. Contrarium, ut: Marcellus ornamenta Syracusanis hostibus restituit: Verres eadem sociis abstulit.

Quid est comparatio seu contentio?

Est quæ demonstrat id, quod adductum sit, aut par esse, aut minus, aut majus. Par, ut apud Ciceronem: Etenim mihi ipsi accidit, ut cum duobus patricijs, altero improbissimo, altero modestissimo atq; optimo viro peterem: superavi tamen dignitate Catilinam, gratia Galbum. Minus, ut: Si propter matrimonia violata vrbes eversæ sunt, quid fieri adultero par est? Majus, ut pro Milone: Negant intueri lucem esse fas ei, qui a se hominē occisum esse fatetur. In qua vrbe tandem hoc homines stultissimi disputant? Nempe, in ea, quæ primum judicium vidit de capite M. Horatij fortissimi viri, qui nondum libera civitate, tamen populi comitijs liberatus est, cum sua manu sororem interfectam fateretur.

Unde sumitur hæc exemplorum collatio?

Ex omnibus rerum ac personarum circumstantijs. Adjuvatur autem & orationis artificio, cum verbis ac figuris ad id commodis, alia consulto elevantur, alia tolluntur.

Quæ sunt exemplis affinia?

Parabola, εἰκών, sive imago, contentio, demonstrativa judicia & sententiæ.

Quid

Quid est Parabola?

Est similitudo sumpta ab his, quæ fiunt, aut quæ natura, casúve rebus adjuncta sunt, ut Navis pro ventorum ratione velum tollens, aut contrahens, in hoc aut illud latus transferens, parabola est, quæ docet, sapientem tempori cedere oportere, ac rebus præsentibus sese accommodare. Quæ aliquando verbo notatur, ut: Intelligis tibi vertenda vela? Aliquando latiùs explicatur, & apertiùs accommodatur, ut apud Ciceronem pro Murena: Quòd si è portu solventibus, qui jam in portum ex alto invehuntur, prædicare summo studio solent tempestatum rationem, & prædonum, & locorum; quòd natura fert, ut his faveamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur: quo me tandem animo esse oportet, propè jam ex magna jactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas tempestates esse subeundas?

Eitq; eadem parabolæ, quæ exempli, dilatandæ ratio, videlicet, per collationem, itemque dissimilium cujus hoc sit exemplum: Neque enim ut navis utilior nova quàm vetus, sic & amicitia.

Quid est εἰκὼν sive imago?

Est ficta similitudo, quæ cum descriptione quadam oculus subijcitur, imaginem rei collatæ quasi vivam exprimit, ut: Os, humeroſque Deo similis. Facit autem εἰκὼν magis ad evidentiam, aut gravitatem, aut jucunditatem orationis, quàm ad probationem.

Quid

Quid est contentio demonstrativa?

Est quoties in genere demonstrativo personam cum persona conferimus, laudandi, vituperandíve gratia, ut si quis Maximilianum laudaturus, eum comparet cum M. Antonio Imperatore. Est rerum comparatio, quod genus est, si quis Poëticam laudaturus, hujus commoda cum Philosophiæ commodis comparet, atque expendat.

Quæ sunt iudicia?

Sunt sententiæ scriptorum illustrium, gentium, virorum sapientum, aut clarorum civium, quæ Græci χρείας appellant. Idem valent sapientum Apophthegmata, cujusmodi sunt illa sapientum dicta quæ referuntur à Plutarcho. Huc pertinent & proverbia, item oracula & responsa nummorum.

Quid est sententia?

Est (ut inquit Cicero ad Herennium) oratio sumpta de vita, quæ aut quid sit, aut quid oporteat in vita, breviter ostendit.

Licet autem sententias in omnibus orationis partibus, & in affectibus movendis admiscere, non solùm in probatione; quæ si in loco adhibeantur, haud mediocrem orationis copiam adjungent, neque id sine gravitate & gratia. Debet tamen earum esse modus, ut ibi adhibeantur, ubi locus postulat, aut certè patitur.

Quot sunt sententiarum formæ?

Præcipuæ duæ, Epiphonema & Noëma.

Quid est Epiphonema?

Est rei narratæ vel probatæ acclamatio: Narratæ,

ratæ, ut apud Virgilium: Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Probatæ, ut apud Ciceronem pro Ligario: Quorum igitur impunitas, Cæsar, tuæ clementiæ laus est, eorum te ipsorum ad crudelitatem acuet oratio?

Quid est Noema?

Est sententiæ genus, quod non dicitur, sed intelligitur, quale est illud: Eras dignus, ut haberes integram manum. Nam intelligitur, ut rursus in ludo depugnares.

Est autem illud dictum in quendam agentem cum sorore talionis, quòd sibi dormienti pollicem resciderat, cùm illa fratrem sæpiùs à ludo gladiatorio redemisset. Sunt & aliarum sententiarum formæ, quas, si vis, ex alijs authoribus desume.

Quid cognationem habet cum sententia?

Expolitio.

Quid est expolitio?

Est quoties eodem in loco diutiùs commoramur, & eandem sententiam alijs atque alijs modis variamus simul & locupletamus.

Quibus id fit modis?

1. Commutatione verborum, cùm eadem res alijs atque alijs figuris sæpiùs effertur.

2. Commutatione tractationis, vel, cùm quod jam sub persona nostra diximus, idem alium, sed paulò aliter dicentem facimus. Vel cùm quod sedatius est disputatum, id acrius atque inflammatius efferimus.

Quos

Quot partibus constat copiosa expolitio?

Septem.

Quibus?

Propositione, Ratione, Duplici sententia (cui ratio item duplex subijci potest,) Contrario, Simili, Exemplo, Conclusione.

Exemplum expolitionis.

Sapiens nullum pro republica vitabit periculum, *Ideò* quòd sæpè fit, ut qui pro Republica perire noluerit, necessariò tandem cum republica pereat. *Et* quondam sunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria grave putandum est. *Ergo* qui faciunt id periculum, quod pro republica subeundum est, stultè faciunt. *Nam* neq; effugere id possunt, & ingratiis in civitatem reperiuntur. *At qui* patriæ pericula suo periculo propellunt, hi sapientes putandi sunt, *dum* & eum quem habent honorem, reipublicæ reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. *Etenim* vehementer est iniquum vitam à natura acceptam, per patriam cùm conservaveris, natura cùm cogat, non reddere patriæ, cùm roget eam dare. Et cùm possis summa cum virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignaviam vivere: pro amicis & parentibus, & cæteris necessarijs adire periculum cùm velis, pro republica, in qua hoc & illud sanctissimum patriæ nomen continetur, nolle in discrimen venire. *Itaq;* ut contemnendus, qui navigando navim, quàm se mavult incolumen: Ita vitu-

Propositio duabus rationibus confirmata.
Prior ratio.
Altera ratio.
Prior sententia.
Rationes.
Altera sententia.
Rationes.
Contrarium.

vituperandus, qui in Reipublicæ diſcrimine ſuæ ſaluti plus quàm communi conſulit. Navi fracta, multi incolumes fuerunt, ex naufragio patriæ nemo poteſt enatare. *Quod* mihi videtur Decius intellexiſſe, qui ſe devoviſſe dicitur, & pro legionibus ſe in hoſtes immiſiſſe medios, unde vitam amiſit, non perdidit. Re enim viliſſima, maximam redemit; vitam dedit, accepit patriam; amiſit animam, potitus eſt gloria; quæ ſumma laude prodita, vetuſtate quotidie magis enitescit. *Quod* ſi pro Republica debere accedere ad periculum, & ratione demonſtratum eſt, & exemplis comprobatum, hi ſapientes ſunt exiſtimandi, qui nullum pro ſalute patriæ pericu'um vitant.

Utile erit diligenter exerceri hoc modo adoleſcentes, non ſolum in tractandis & exponendis ſententijs, ſed quolibet etiam argumento, quod poteſt commodè explicari, tractariq; copioſè. Interdum congerere licebit plures ſententias, rationes, ſimilia, & exempla, cùm copioſiùs tractare volumus.

Quæ eſt duodecima dilatandi ratio?

Multiplicatio partium orationis Rhetoricæ, quæ ſunt exordium, narratio, propoſitio cum partitione, probatio continens confirmationem & confutationem, & peroratio. E quibus exordium & narratio interdum omitti poſſunt brevitatis ſtudio; interdum copiæ affectatione prolixiùs omnes tractari, adjectis pluribus ſchematis, & admixtis quoque affectibus.

Quo-

Quomodo dilatatur exordium?

1 Renovando docilitatem commodis tranſitionibus: quod genus fuerit: Auditis largitione, corruptela, ſanguine, ſtupro, ac fœdiſſimis artibus paratum honorem: nunc oſtendam illud quod turpiter eſt adeptus, turpiùs adminiſtraſſe.

2 Renovando attentionem varijs modis, qui pro rei naturâ fingi poſſunt: Tales fuerunt: Magna ſunt hæc, ſed levia præ his, quæ nunc dicturus ſum. Et: Nunc ad ipſum rei caput accedo: proinde quæſo, ut hæc animis quàm maximè attentis audiatis.

Quomodo dilatatur Narratio?

1 Repetitione, quæ fit quoties res paucis ac ſimpliciter expoſita, denuò fuſiùs & ornatiùs enarratur.

2 Digreſſione, quæ & brevis eſſe debet, & ſic cum narratione cohærere, ut aut quaſi finis narrationis aut quaſi initium probationis videri eadem poſſit.

Quomodo dilatatur propoſitio?

Id duobus fit modis. Primum ſi pro ſimplici, duplici aut multiplici utimur, etiamſi una ſit ſatis, ut: Si feciſſet, præmio magis quàm ſupplicio dignus erat. Aut res hæc non eſt honeſta, nec expedit, nec ſine ſummo periculo fieri poteſt. Quòd ſi maximè ſit honeſta, maximè expediat, maximè ſit tuta: tamen fieri non poteſt, ut conſequamur. Deinde ſi non nudam omninò, ſed & argumentis obiter interjectis & affectib. accenſam, proferemus. Qualis eſt illa Ciceronis pro Milone: Hæc ſicut expoſui, ita geſta ſunt judices, inſidiator ſuperatus, ut

victa

victa vis, vel potiùs oppressa audacia est. Deinde affectus miscet: Nihil dico, quid Respub. consequuta sit, nihil quid nos, nihil quid boni; nihil sanè id profit Miloni, qui hoc fato natus est, ut ne se quidem servare potuerit, quin una rempublicam vosque servaret.

Quomodo crescunt probationes?

Labefactatione, seu præparatione, asseveratione, & excursionibus per amplificationem.

Quomodo crescunt labefactatione seu præparatione?

Id fit bifariam.

Quomodo?

1. Propositionibus, quæ hîc sunt veluti singularum partium orationis collectiones, seu conclusiones, quas Oratoribus mos est initio argumentationum proponere, & easdem in fine vehementiùs per affectus aut per epilogum repetere.

2. Cùm ita proponimus, ut ipsa orationis figura fidem abrogemus, aut conciliemus: Cujusmodi est illud Ciceronis pro Milone: Sed antequam ad eam rationem veniam, quæ est propria nostræ quæstionis, videntur ea esse refutanda, quæ in Senatu sæpè ab inimicis & improbis jactata sunt, & concione, etiam paulò antè ab accusatore.

Quomodo asseveratione?

Cùm ea, quæ argumenta quidem non sunt, sed pondus argumenti habent, probationibus admiscentur, ut: Quis tam cæcus, qui hoc non videat? Quis tam impudens, qui neget?

Locus

Locupletantur & ſingulæ collectiones epilogis particularibus, qui ſummam rationem paucis comprehenſam auditori denuò ſub oculos revocant, ut majore cum fide concluſio ſuccedat: ut Cicero in oratione pro Pompeio: Quare videte, num dubitandum vobis ſit, omni ſtudio ad id bellum incumbere, in quo gloria nominis veſtri, ſalus ſociorum, vectigalia maxima, fortunæ plurimorum civium, cum Republica defenduntur.

Quomodo excurſionibus?

Cum per amplificationem ſingulis probationibus ſuos affectus adijcimus, ad quod propriè deſtinata eſt concluſio, quam ſi copioſam eſſe volemus, geminam efficiemus, ut ſimul per epilogum præcipua argumenta recenſeantur, & affectuum omne genus per omnes locos tractetur.

FINIS.

LECTORI.

EST utiliſſima pars ſtudiorum puerilium, exercitium, & uſus præceptorum, quæ traduntur adoleſcentiæ, varius, aſſiduus & diligens, nam abſque exercitatione non ſatis intelliguntur præceptiones artium, nec diu inhærere poſſunt mentibus. Adijciemus igitur hoc loco etiam ſpecies argumentationum rhetoricarum breviter collectas, quòd earum cognitio non minus neceſſaria, & utile exercitium videtur eſſe, quàm dialecticarum adoleſcentibus. Nam ſæpè occurrunt earum exempla in bonis authoribus, & diligenter pertractatæ ſunt ab ijs ſcriptoribus tum Græcis, tum Latinis, qui de Rhetorica præcepta tradiderunt. Nihil, inquit ille, parvum eſt in ſtudijs. Ideò & hunc breuem quaſi tractaculum ſtudioſus adoleſcens non contemnet; ſed ut profuturum ſuis ſtudijs amabit. Si quis hæc volet, Rhetoricis præceptis addere poteſt, vel proponet ediſcenda in eo Dialectices loco, ubi de formis argumentationum agitur. Nos in calce libelli ideò adjunximus, ut ſucciſiva & peculiari opera & tempore explicati adoleſcentiæ commodiùs poſſent.

DE NOVEM SPECIEBVS ARGVMENTATIONVM Rhetoricarum.

Quot sunt species argumentationum Rhetorices?

Novem.

Quæ?

1 Ratiocinatio.
2 Inductio.
3 Collectio.
4 Complexio, seu Dilemma.
5 Enumeratio.
6 Simplex conclusio.
7 Subjectio.
8 Oppositio.
9 Inversio.

1 *Ratiocinatio.*

Quid est Ratiocinatio?

Est syllogismus Rhetoricus, in quo rationibus una vel pluribus additis majori & minori propositioni, infertur conclusio.

Quot constat partibus?

Quinque.

Quibus?

Propositione, propositionis ratione, assumptione, assumptionis ratione, & conclusione.

Da exemplum.

Fe. Cuicunq; quæsito opus est, is verè dives dici non potest. Est enim divitiarū fructus copia, quam declarat satietas rerum & abundantia, hoc est, si nihil tibi deesse putes, nihil appetas, nihil optes amplius. Re. Marco Crasso quæsito opus est, quia propter

propter aviditatem pecuniæ, nullum quæsitum turpe putat, quotidiè fraudat, poscit, poscitur, aufert, eripit, spoliat socios, ærarium expilat, & testamenta supponit, quæ omnia non abundantis, sed egentis sunt signa. O. Ergo M. Crassus verè dives dici non potest.

Interdum pluribus constat ratiocinatio, quàm quinq; cùm unaquæq; probatio suam habet confirmationem & rationem, atq; hæc rursus aliam. Interdum omittitur probatio, vel propositionis, vel assumptionis, sitq; argumentatio trimembris.

2. *Inductio.*

Qui l est Inductio?

Est argumentatio, quæ rebus non dubijs concessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat comprobat.

Da exemplum.

Dic mihi, senex ingratissime, si nihil in te officij collocassem, num tu me injurium vocares? Non, inquies. Neq; enim injuria videri potest, si nihil de eo benè mereris, cui nihil debes. Nunc igitur cum ultrò plurimum in te officij contulerim, non æquum est, te mihi succensere, quòd benefacere desierim, qui succensere non poteras, etiamsi nunquam benefacere cœpissem.

3. *Collectio.*

Quid est Collectio?

Est argumentatio, quæ rationibus & expolitionibus absolvitur.

Quot partibus conſtat?

Quinque.

Quibus?

Propoſitione, ratione, rationis confirmatione, expolitione, & concluſione.

Propoſitio eſt, quod ad probandum ſumitur. Ratio, quæ probat quod propoſitum eſt. Cõfirmatio eſt rationis probatio. Expolitio eſt, quæ locupletandæ & honeſtandæ rei gratia adhibitur. Hæc ferè ſumitur à ſimilibus, exemplis, amplificationibus, proverbijs, & id genus alijs. Concluſio eſt, quæ ſuperioribus breviter repetitis propoſitionem iterat.

Da exemplum.

Propoſitio. Ratio Propoſitionis Confirmatio rationis cõſtans collatione. Expolitio ab exẽplo.

Sapientis eſt, famæ ſuæ longè diligentiùs quàm opibus ſuis, non minùs verò diligenter qnàm vitæ conſulere. Minus ſiquidem damni & incommodi accipit, qui pecuniam, aut etiam vitam amittit, qnàm qui famam. Fama amiſſa, in integrum reſtituitur nunquam. Et vita quidem corporis, cùm certos à natura terminos acceperit, in longum tempus extendi nequit. Fama verò hominis, quæ eſt altera & potior vita noſtra, etiam poſt cineres & rogum ſupereſt. Vitam igitur quiſquis eripit, rem adimit, qua, nullo etiam auferente, diu frui non poteramus: ac famam qui eripit, re immortali & pulcherrima nos ſpoliat. Quod veteres rectè intellexiſſe mihi videntur, qui non pecuniam modò, verumetiam vitam ipſam effundere non dubitarunt, quo nomen ſuum quàm maximè prorogarent.

rent. Multos fuisse eo animo legimus, ut postquàm se fama spoliatos viderent, ne causam quidem esse putarent, cur diutiùs in vita manerent. Adeò gravius famæ, quàm vitæ dispendium judicabant. Quòd si igitur homines ijs rebus maximè timere videmus, quæ cum sunt pretiosissimæ, facillimè, tamen perduntur, ac difficilè restituuntur: sapiens existimandus non est qui famæ, quæ neque restitui potest semel amissa, & qua nihil habet homo pretiosius, non multò diligentiùs consulendum putet, quàm pecuniæ, aut etiam vitæ. Amplificatio. Cõclu

Potest etiam tribus duntaxat, aut quatuor partibus confici collectio, si vel confirmatio, vel expolitio, vel utraque omittitur.

Quomodo differt Collectio à Ratiocinatione?

In Collectione id ipsum, quod proponitur, in conclusione repetitur: in Ratiocinatione, concluditur, id quod est è propositione & assumptione confectum.

4. *Complexio sive Dilemma.*

Quid est Complexio sive Dilemma?

Est argumentatio, in qua utrumvis concesseris, reprehenditur, ut: Gabinium admonendum non censeo. Nam si bonus est, admonitione non habet opus, sin improbus, eamc ontemnet.

Aliud

De futuris angi metu non debemus. Etenim si bona sunt, frustrà metuimus: sin adversa, infelicitatem duplicamus.

Vitioſæ complexiones ſunt, in quibus aut utraq; pars, aut altera converti, & in adverſarium retorqueri poteſt, ut: Accuſandus omninò non eſt. Nam ſi veretur, quid eum accuſas, qui probus eſt? ſi non veretur, quid eum accuſas, qui id parvi æſtimet? Hîc invertitur utraq; pars. Prior, ut: Imò ſi veretur, maximè eſt accuſandus, ut corrigatur. Poſterior, ut: Si non veretur, hoc ipſo eſt accuſandus, quia improbus eſt. Non eſt hic puer tradendus privato præceptori. Nam ſi eſt literarum ſtudioſus, non habet opus privata inſtitutione: Sin otio eſt deditus, nihil proderit diſciplina ignavo. Hîc invertitur prior pars: Imò ſi ſtudioſus eſt, plus proficiet, ſi privatum præceptorem habuerit.

5. *Enumeratio.*

Quid eſt Enumeratio?

Eſt in qua pluribus rebus ſufficienter expoſitis, & cæteris infirmatis, una reliqua neceſſariò confirmatur.

Quibus conſtat partibus?

Expoſitione, Confirmatione, Concluſione.

Da exemplum.

Expoſitio. Si illum ab hoc dicis occiſum, cum ſine cauſa nunquã ſuſcipiatur maleficium, neceſſe eſt aut metu, aut odio, aut ſpe alicujus commodi, aut amici alicujus gratia ab hoc eſſe occiſum. Sed neque odium, neque metum, neque ſpem interceſſiſſe, neque ad amicum aliquem mortem ejus pertinere probare poteris. Relinquitur ergo ab hoc non

Infirmatio.

Concluſ.

eſſe

esse illum occisum.

Interdum constat tantùm infirmatione & conclusione, ut: Neque metuit, neque odio habuit, neque aliud commodi spectavit, neque amicitia alicujus motus est: Igitur non occidit. Fabius argumentum à remotione appellat. Dialectici vocant argumentationem à sufficienti divisione, ut: Neque censu, neque vindicta, neque testamento liber factus est: Ergo liber non est. Confutatur autem enumeratio, si aut unum aliquod membrum, quod ab adversario præteritum erat, profertur, aut si unum quippiam ex his, quæ prolata sunt, falsum esse ostenditur.

6. *Conclusio simplex.*

Quid est Conclusio simplex?

Est argumentatio, in qua ex eo quod antecedit, aliquid consequi necesse est, ut: Spirat, ergo non est mortuus. Literas novit, ergo didicit. Si hunc hominem constat in provincia fuisse occisum, ab hoc quitum Romæ fuit, occidi non potuit.

Refutatur hæc argumentatio duobus modis: Primò, si id quod sequitur, non necessariò cum antecedente cohærere ostenditur, ut: Si mater est, diligit filium. Refellitur, quia Medæa filium occidit. Hoc vocant Dialectici negare consequentiam. Deinde si id quod antecedit, negatur esse verum, ut: Philosophia socordiam affert: Ergo philosophia est vitanda. Refellitur, quia antecedens est falsum. Est igitur negandum, ut fit in Enthymemate.

7. *Subjectio.*

Quid est Subjectio.

Est argumentatio, in qua quærimus, quid pro adversario, aut contra nos dici possit; deinde per singulas interrogationes properè, subijcimus rationes, quibus id quod dictum est, refutatur.

Quot partibus constat Subjectio?

Tribus: Interrogatione, Subjectione, & Conclusione.

Da exemplum.

Interrogationes & subiectiones. Quæro, unde iste ex tenui tam pecuniosus factus sit? Patrimonium amplum relictum est? at patris bona venierunt, hæreditas aliqua obvenit? at à suis exhæredatus est: ex mercatura quam instituit, quæstum maximum consecutus est? at ex ea re, quæ habere videbatur, omnino amisit. Quare si his rationibus non locupletatus est, aut illi aurum domi nascitur, aut unde non licuit pecunias accepit. Refutatur Subjectio, si aut aliquid prætermissum esse ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis, sicut fit in Enumeratione, in quam Subjectio commutari potest.

Conclusio.

8. *Oppositio.*

Quid est Oppositio?

Est in qua ex oppositio propositionis ad ipsam propositionem revertimur.

Quot partibus constat?

Tribus.

Quibus?

Pro-

Propoſitione, Oppoſitione, & Reverſione.

Da exemplum.

Si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occiſum dicitis, ego Romæ fui: relinquitur à me non occiſum. Nam ſi tunc in provincia fuiſſem, à me occiſum ſuſpicari poteratis. Nunc autem cùm eo tempore in provincia non fuerim, nihil eſt, quòd hominem à me occiſum ſuſpicemini. Prop. Oppoſ. Reverſ.

9. *Inverſio.*

Quid eſt Inverſio.

Eſt argumentatio, in qua ex adverſariorum ratione, non id quod ipſi volunt, ſed quod utile nobis eſt, ſequi demonſtrabimus.

Quibus partibus conſtat?

Propoſitione, Ratione, & Inverſione.

Da exemplum.

Non ſunt legendi poëtæ; demulcent enim legentis animum, & alliciunt: imò ob id ipſum ſunt legendi, quia demulcent animum. Prop. Rat. Inverſ.

FINIS.

METHODVS CONSCRIBENDI EPISTOLAS, AVTHORE CHRISTOPHORO HEGENdorphino.

CHRISTOPHORVS HEGENdorphinus Laurentio Czoch discipulo ſuo, S.D.

EN iterum prodit opuſculum iſtud de conſcribendis Epiſtolis, & renatum, & auctum. Tibi verò, mi Laurenti, nuncupatur, ut, qui à me unicè amaris, mei quoque erga te amoris ἀνάμνησιν habeas. Tu verò in literas Græcas & Latinas, ut ſoles, graviter incumbe. Nec te deterreat, quòd hoc ſeculo, tam literæ, quàm literati contemptui ſint. Redibit, crede mihi, redibit ſuus honor & literis, & literatis: nam omnium rerum viciſſitudo eſt, τοῖς δὲ ἔν ὑστέρῳ χρόνῳ τὰ τερπνὰ πίκρα γίνεται, καὶ αἰθὶς φίλα, *ut inquit Sophocles.*

VALE.

Quid

Quid est epistola?

Epistola est sermo absentis ad absentem.

Cur inventa?

Vt faceremus certiores absentes, si quid esset quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset: author Cicero libro Epistolarum secundo.

Genera Epistolarum.

Epistolæ aut sunt demonstrativæ, aut suasoriæ, aut judiciales.

Demonstrativum genus Epistolæ.

Constat & laude & vituperio, personarum, factorum, rerum.

Persona laudatur à	Natalibus.	Juventa.
	Pueritia.	Senecta.
	Adolescentia.	Morte.

Laudari & potest persona ab animi bonis, id est, virtutibus; à corporis bonis. à valetudine, dignitate, viribus, velocitate: denique ab extraneis, honore, affinitate, genere, amicitia, pecunia, patria.

Sic laudaturus Annibalem, scribere potes.

Annibal natus est patre Amilcare, viro fortissimo, & cùm jam esset annorum novem, fama est eum pueriliter blandientem patri, ut duceretur in Hispaniam; quum perfecto Africo bello, exercitum eò trajecturus sacrificaret, altaribus sacris admodùm tactis, jurejurando adactum se, quam primùm posset, hostem fore popoulo Romano. Missus Annibal in Hispaniam, primo statim advẽtu, euntem

exercitum ad ſe convenit. Amilcarem viventem redditum ſibi milites credebant. Ingenium ejus ad res diverſiſſimas, parendum & imperandum habile erat. Saguntum Romanis fœderatum intra ſex menſes evertit. Alpibus patefactis, in Italiam trajecit. P. Scipionem apud Tiſinum, Sempronium apud Trebiam, Flaminium apud Traſimenum ſuperavit, &c. Denique, cùm nemo per omnia ſit felix, à Scipione ſuperatus, ad Antiochũ regem Syriæ confugit: quo victo, ad Pruſium Bythinæ regem conceſſit: unde Romam repetiturus, hauſto, quod ſub annuli gemma habebat, veneno, abſumptus eſt.

Exempla locorum aliorum.

Cicero libro Epiſtolarum quarto, epiſtola quæ incipit: Accipio excuſationem, &c. Seruus tuus, vel potiùs noſter, ſumma me obſervantia colit, cujus ego cùm omni probitate, ſummaq; virtute, tum ſtudijs, doctrinaque delector, &c.

Cicero libro Epiſtolarum nono, Epiſtola, Etſi contentus.

Nihil enim, mihi crede, virtute formoſius: nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut ſcis, Marcum Brutum, propter ejus ſummum ingenium, ſuaviſſimos mores, ſingularem probitatem atque conſtantiam, &c.

Plin. Iunior Mauricio ſuo, S.

Petis, ut fratris tui filiæ proſpiciam maritum, quod meritò mihi potiſſimùm injungis. Scis enim

nim quantoperè ſummum illum virum ſuſpexerim dilexerimq;, quibus ille adoleſcentiam meam exhortationibus foverit, quibus etiam laudibus, ut laudandus viderer, effecerit: nihil eſt quod à te mandari mihi aut majus, aut gratius; nihil quod honeſtius a me ſuſcipi poſſit, quàm ut eligam juvenem, ex quo naſci nepotes Auruleno Ruſtico deceat: qui quidem diu quærendus fuiſſet, niſi paratus & quaſi proviſus eſſet Municius Acilianus, qui me, ut juvenis juvenem (eſt enim junior pauculis annis) familiariſſimè diligit, reveretur ut ſenem: nam ita à me informari & inſtitui cupit, ut ego a vobis ſolebam. Patria eſt ei Brixia, ex illa noſtra Italia, quæ multum adhuc verecundiæ, frugalitatis atque ruſticitatis retinet ac ſervat. Pater Municius Macrinus equeſtris ordinis princeps, quia nihil altius voluit. Advectus à divo Vſpaſiano inter prætorios, honeſtam quietem huic noſtræ ambitioni dicam, an dignitati, conſtantiſſimè prætulit. Habet aviam maternam, Serranam Proculam è municipio Patavio: noſti loci mores. Serrana tamen Patavinis quoque ſeveritatis exemplum eſt. Contigit & auunculus ei P. Acilius, gravitate, prudentia, fide propè ſingulari. In ſumma, nihil erit in tota domo, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano verò ipſi plurimum vigoris, induſtriæ, quique in maxima verecundia quæſturam, tribunatum, prætoram honeſtiſſimè percurrit, ac jam

pro

pro se tibi necessitatem ambiendi remisit. Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa. Est ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam Senatorius decor, quæ ego nequaquam arbitror negligenda: debet enim hoc castitati puellarum quasi præmium dari. Nescio an adijciam, esse patri ejus amplas facultates, &c. Ijdem loci sunt vituperij. Nam & à natalibus obscuris, pueritia tarda, adolescentia stertente, maliciosa, juventa, ignava, senecta inopi, morte ignominiosa, vituperatur persona.

Exempla suppeditabit frequens lectio epistolarum & Ciceronis & Plinij.

Genus Demonstratiuum epistola ipsius facti.

In hoc facta laudamus & vituperamus.

Loci confirmationis sunt.

Honestum, utile, facile, pium, justum, &c.

Exemplum.

Multa sunt Romanorum præclara facinora, sed hoc facilè clarissimum est, quòd P. Decius pro salute exercitus Romani, se Dijs manibus ultrò devoverit: nam quid honestius & sibi privatim, & publicè omnibus facere potuisset? Privatim, quòd non parvi animi sit mortem oppetere, vitam qua nihil charius homines habent, tam lubens ponere. Neque verò id temerè fecit, sed admonitus somnio, seu potiùs divino afflatu, se devovit.

Publicè

Publicè verò, quod non potest non honestum esse, quòd vir bonus pro salute patriæ moritur. Agè verò: quot commoditates hoc suo facto attulerit, vide: Duces optimos quosq; servavit: exercitum victorem domum remisit; Romanis æternam gloriam peperit: se deniq; à mortalitate vindicavit: pater patriæ jure suo dici potest. Quid verò commemorem, quàm difficile hoc factu fuerit? Nemo non hominum amat vitam: hæc si ponenda est, dolemus quantumvis simus fortes: Vir tamen ille cùm videret sua vita Reipublicæ salutem periclitaturam, maluit Rempublicam, quàm se incolumen.

Aliud.

Quòd ducentos ducatos ad ludum literarium erigendum dedisti, vehementer laudandum censeo. Quid enim honestius, quam de literis benè mereri? Quid magis pium, quam bonorum juvenum studia in urbe alere? Porrò si Demosthenes essem, commoda facti tui, quid dicam exornare, vix enumerare possem! Principio, vide tua privata commoda; laudaberis donec ullæ civitatis reliquiæ superfuerint, tum (cùm nemo non morti obnoxius sit) hoc tuo beneficio te à morte asseres, ut qui semper in hominũ pectoribus, in monumentis eruditorum victurus sis. Non enim ingratæ sunt literæ, immortali præconio ornant suos instauratores. Porrò ecquam putas multos insigniter eruditos juvenes velut ex equo, quod aiunt, Trojano, è ludo isto prodituros? Et cùm Plato beatas Respublicas dixerit,

tit, quas aut philosophi gubernarent, aut in quibus gubernatores philosopharentur: beatissima erit Respublica tua, quæ à tot eruditis viris gubernabitur, idque beneficio tuo, &c.

Generis demonstrativi Epistola.

Cujus loci sunt, honestum, utile, facile, difficile; honestas rerum antiquitate, miraculo rei, inventoribus tractatur. Vtilitas spargitur in multa, cùm circumstantijs docemus, quibus, quando, ubi, cur res sit utilis.

Exemplum.

Theologia meritò omnibus literarum studijs præponitur, ut quæ antiquissima est, ut quam invenit ἀ ϑεός, cujus nec principium nec finis est: quam ut mundo palàm faceret, Christum de cœlo demisit. Hic eam per prædicationem & suam & Apostolorum in totum orbem terrarum enunciavit. Commoda Theologiæ: conscientiæ tranquillitas, justificatio nostri, vita æterna, unicum propugnaculum adversus peccatum, mortem, diabolum. Facilitas: Si enim temetipsum, abneges, si de te desperes, adest spiritus ille Domini, & sine negotio te in penuaria sua perducit.

Huc refer descriptiones.

Regionum, quæ laudantur à { Ducibus, Regibus, Vrbium frequentia. Celebritate, Copia annonæ, Tuto transitu.

Exem-

Exemplum, ut apud Plinium libro 3. cap. 5. bi Italiam sic laudibus tollit: Jam verò tota ea vitalis ac perennis salubritatis cœli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxij saltus, tam opaca nemora, tam munifica syivarum genera, tot montium adflatus, tanta frugum & vitium olearumque fertilitas, tam nobilia pecudis vellera, tam opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumq; terrarum commercio patens undique, & tanquam ad juvandos mortales ipsa avida in maria procurrens, &c.

Urbium, quæ laudantur à { Repub. Senatu, populi frequentia, belicositate, civium urbanitate, concordia, domorum magnificentia, rerum variarum copia non ita magno parabili, ab aëre, à vicinia, villa.

Virgilius primo Æneid.

Urbs antiqua fuit, Tyrij tenuêre coloni,
Carthago, Italiam contrà, Tyberinaque longè,
Hostia, dives opum, studijque asperrima belli.

Plinius libro tertio, capite quinto. Romam sic laudat: Urbs Roma vel sola, quo tandem narrari debet opere, &c.

Ædificiorum, quæ laudantur ab { Atrio. Magnitudine. Figura. Cubiculis. Conclavibus. Situ. Prospectu. Vestibulo. Penetralibus. Triclinijs.

Exemplum habes apud Plinium libro Epistolarum secundo, Epistola ad Gallum.

Homerus libro Iliad. ζ. domum Priami sic describit:

Αλλ' ὅτε δὴ Πριάμοιο δόμον περιβάλλε ἵ κανε,
Ξεστῇ αἰθούσησι τετυγμένον, αὐτάρ ἐν αὐτῷ
Πεντήκοντ' ἔνεσαν θαλαμοι ξέστοιο λίθοιο,
Πλησίον ἀλλήλων δεδμημένοι, ἔνθα δὲ παῖδες
Κοιμῶντο Πριαμοῖο παρὰ μνηστῆς ἀλόχοισι:
Κεκράανθ' ἑτέρωθεν ἐναντίοι ἔνθεν αὐλῆς
Δώδεκ' ἔσαν τέγεοι θαλαμοι ξέστοιο λίθοιο.

Hoc est.

Sed cùm jam ad Priami domum valdè pulchram veniſſet, politis parietibus fabricatam, & in ipſa quinquaginta inerant thalami de polito lapide propè inter ſe conſtructi, ubi filij dormiebant Priami, propter deſponſatas uxores: filiarum verò ex altera parte è regione inter aulam duodecim erant ſublimes lecti de polito lapide, &c.

Fluminum, quæ laudantur { Ab amplitudine, curſu, colore, ortu, nimirum unde naſcuntur: locis quæ præterfluunt, quæ influunt. Agris, nemoribus, quæ irrigant, piſcium genere

Exemplum invenies apud Plin. lib. 5. cap 9. ubi Nilum deſcribit. Virg. lib. 2. Æneid.

Leni fluit agmine Tybris.

Ecce à curſu Tybrim laudat.

Pli-

Plinius lib. 5. cap. 28.

Amnis Indus in Cybratarum jugis ortus, recipit sexaginta perennes fluvios, torrentes verò amplius centum, &c.

Agrorum, qui laudantur ab his { Quid ferant, quantum, quo ritu colantur, cujusmodi cultores habeant. / Quod arborum genus, quod vinum proferant.

Huc refer laudes amœnitatem ruris.

Horatius lib. Epistolarum 1. Epistola ad Faustum.

Novistine locum potiorem rure beato,
Et ubi plus tepeant hyemes? &c.

Montium, qui laudantur à { Radicibus. / Si quid habeant novum. / Quid prodigiosum. / Quid memorabile.

Plinius lib. 3. cap. 8. Aetna mons nocturnis mirus incendijs.

Virgil. lib. 3. Æneidos.

Ipse sed horrificis juxtà tonat Ætna ruinis,
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo, & candente favilla,
Attollitq; globos flammarum, & sydera lambit:
Interdum scopulos, evulsaq; viscera montis
Erigit, eructans, &c.

Generis Deliberativi Epistola.

In hoc suademus aliquid, aut dissuademus.

Cujus loci sunt.

Honestum, utile, possibile, necesse, facile, jucundum, pium, justum, æquum, glorioſum. Porrò honesti ratio in virtutibus ſita eſt. Proinde ſi honesti fontes ſcire vis: neceſſe eſt, ut virtutum ſingularum rationes teneas quas ex 1. Offic. libro perdiſces. Cæterum de utilitate ſuprà diximus. Neceſſe eſt, ut inquit Cic. ſine quo ſalvi eſſe non poſſumus.

Aliqui hos locos recenſent.

Laudem, gloriam, fidem, juſtitiam, quæſtum, emolumentum, fructus.

Hi verò loci cum ſuperioribus re ipſa conveniunt.

Exemplum.

Suadet amicus amico, ut juri civili navet operam.

Audio te vir optime, tecum inire rationem cuinam ſtudiorum generi te tradas. Tu verò, ſi amici conſilium admittis, ſuadeo ut animum tuum ad juris civilis ſcientiam adjungas. Quid enim honeſtius hoc ſtudio aut dici aut fingi poteſt? Hoc poteris ſuccurrere oppreſſo, judicare pupillo, defendere viduam. Quid porrò neceſſarium magis? Tolle è medio Ius civile, & omnes urbes ſubverteris, omnes rerumpublicarum formas confuderis. Non opinor ignoras quid dicat Cicero in oratione pro Cluentio: Quòd hoc vinculũ ſit civitatis, hoc fundamentum libertatis. Ut enim corpora noſtra ſine mente, ita civitas ſine legibus, ſuis partibus & nervis,

vis,& ſanguine, & membris uti non poteſt. Audi verò quid dicat idem Orator pro Cecinna: Nihil in civitate, inquit, tam diligenter retinendum, quàm jus civile: quo ſublato, nihil cuiquam exploratum eſſe poteſt, quid ſuum, quid alienum ſit. In hoc enim incumbit jus civile, ut optima civitas conſtituatur: Alcinno authore. En habes juris civilis neceſſitatem. Jam verò quantū adferat ij qui ei præſunt, honoris, gratiæ, dignitatis, quis ignorat? &, ut alios omittam quantum ſplendoris ars hæc Mutio Scævolæ attulit, ut cujus domus verum oraculum civitatis Romanæ dicta eſt? Sabinus quidam angustæ rei familiaris, propter juris civilis ſtudium à Tiberio Cæſare in equeſtrem ordinem jam grandis natu, & fermè quinquaginta annorum, exceptus eſt. Caius Caſſius Longinus ſub eodem Tiberio in maximo honore habitus eſt, ſub Claudio præfectus Syriæ creatus. Quod ſi quæſtum quæque ambis, nulla eſt ars quæſtuoſior: id quod verſiculus ille, licèt in ſyllaba una vulgò vitioſus, ſatis arguit: Dat Galenus opes, dat ſanctio Iuſtiniana. Quid quod re ipſa vides nullum quantumvis mediocriter juris peritum, rei familiaris inopia laborare? Nec verò eſt quòd te difficultas deterreat: ſtudium iſtud admodum facile eſt, ſi quis illud diſciplinis alijs inſtructus adeat. Tu verò cum ſis linguarum callentiſſimus, facundia facundior, memoria vivaciſſima præditus, quid obſecro difficultatis perſenſurus es? Accedit huc quòd totum

iſtud Jus in certos illos nec innumeros liberos relatum eſt; quod ſi perdidiceris (perdiſces verò ſi ingenium intenderis) tantùm non alter Scævola futurus es. Hic quoq; certum aliquem ſcriptorem elige: nec fac ut pleriq; faciunt, qui jam illius, jam iſtius authoris interpretamenta ſequentes & ipſi incerti ſunt quos ſequantur, & auditores multò incertiores abeunt. Denique eſt mira quædam in cognoſcendo Jure civili ſuavitas & delectatio. Nam (ut Ciceronis verbis utar) ſi quem aliena ſtudia delectant, plurimæ & in omni Jure civili, & in Pontificum libris, & in XII. tabulis antiquitatis effigies, quibus & Romanorum priſca vetuſtas cognoſcitur, & actionum genera quædam, majorum conſuetudinem vitamq; declarant. Age igitur, cum Juris civilis ſtudio nullum ſit honeſtius, nullum magis neceſſarium, nullum vtilius, facilius, denique jucundius, Corœbo (quod ajunt) ſtultior eris, ſi non ad hoc ſtudium animum tuum appuleris. Vale.

Contrarij loci ſunt in diſſuadendo, ſcilicet.

Inhoneſtum, iuutile, difficile, non neceſſarium, impium, periculoſum, impoſſibile.

Exemplum.

Diſſuadet amicus amico, ne mercaturæ ſtudeat.

Licet amicorũ mellitiſſime, ipſemet conſilio vales, tamẽ cũ te plurimũ amẽ, non poſſum non, quid ego de tuo inſtituto ſentiam, apud te expromere. Ru-

Rumor est te mercaturæ vacare velle: quod ne facias suadeo. Principio non potest per opes tuas fieri, ut copiosam mercaturam instruas. Mercatura autem, ut inquit Cicero, si tenuis est, sordida putāda est. Sordidi enim putantur, qui mercantur à mercatorib. quod statim vendant. Quid quæso proficiunt, nisi admodum mentiantur? nec verò quicquam turpius est vanitate: hæc ille. Porrò pone ob oculos pericula, quæ tibi ingruent, ubi jā huc, jam illuc, vel pedes, vel eques proficiscēris: si quid pecuniarū in zona tecum gestaveris, mille insidiæ tibi tendētur: si merces aliquas coëmeris jam. vel in mari intercident, vel via pedestri à latronibus intercipiētur. Taceo imbres, tonitrua, grandines. quæ tibi jam huc, jā illuc proficiscēti imminebunt. Omitto laborem emendi, vehendi domum, has inquam, malorum Iliadas reputa, & mirum ni cane pejus & angue mercaturam oderis. At quæstus forsitan tibi arridet Verùm heus tu, quàm quæso sordidus es? quàm impius? Siquidem tu res minoris emis ut pluris fratri tuo vendas. En quàm pius quæstus. Quid verò. si aliquando cum merce una aut altera, tantum jacturæ acceperis, quantum in multis non resarcire potes? Quid verò vbi non sem per pecunia præsente emere poteris, & majoris emas, quàm revendere unquam queas? Quid si aliquando unam rem plures alij emerint, & tua tibi domi maneat, ubi tunc manebit quæstus? Denique quæ necessitas, si Dijs placet, Diomedæa te ad mercaturam

turam adigit? an non literas tenes? quæ unæ te quocunq; terrarum veneris, alere poterunt? quævis enim terra alit artem. Et cur non potiùs te ad certum aliquod ſtudiorum genus transfers: vel medicinam, vel ſi mavis, etiam juris prudentiam? hac ſanè via citiùs ad honores, quorum ſcio te eſſe famelicum, ad opes quas ambis, proveheris. Proinde ſi me amicum vis, aliò inſtituti tui vela verte.

Exemplum diſſuaſoriæ orationis habes apud Ciceronem vij. Philip.

Ad hoc genus Epiſtolæ, refer Epiſtolam
- Conciliatricem.
- Exhortatoriam.
- Dehortatoriam.
- Petitoriam.
- Commendatoriam.
- Conſolatoriam.

Conciliatrix Epiſtola eſt, qua conciliamus vel noſmetipſos alijs, vel alios alijs.

Loci ſunt ijdem qui ſuaſoriæ Epiſtolæ: dicimus honeſtum eſſe, ut iram, ſimultatem, odium deponant: ſiquidem fortiũ virorum eſſe, ſeipſos vincere. Dicimus impiũ eſſe, Chriſtianũ cum Chriſtiano diſſidere, cùm utrumq; Chriſtus ſuo ſanguine conjunxerit: ipſe enim eſt pax noſtra. Oſtendimus multa incommoda, quæ ex illis odijs mutuis & ſimultatibus gliſcant: facilè verò eos poſſe reconciliari docemus, ſi modò utrinq; quicquid ultrò citroq; moleſtiarum ſit, animo expuerint: nos & alios bonos

bonos viros quod æquum ſit utrinque, pronunciaturos.

Exhortatoriæ quoq; & dehortatoriæ, loci ſunt, qui ſuaſoriæ & diſſuaſoriæ.

Eraſmus hos locos enumerat:

Laudem { Rei, ut: Si res pia, honeſta, jucunda, glorioſa ſit, &c. / Perſonæ.

Spem bonorum, Odium inimicorum,
Metum malorum, Commiſerationem,
Amorẽ eorũ, quorũ gratia res aliqua ſubitur. Æmulationem, Expectationem inimicorũ.

Exemplum apud Eraſmum offendes.

Cicero lib. Epiſtolar. 2. Epiſtola quæ incipit, Epiſtolarum, &c. Eſt enim tibi gravis adverſaria conſtituta, & parata incredibilis quædam expectatio, quam tu una re facillimè vinces, ſi hoc ſtatueris, quarum laudum gloriam adamaris, &c.

C. Plin. Octavio ſuo, S. D.

NOminem te patientem, vel potiùs durum ac penè crudelem, qui tam inſignes libros tam diu teneas? quouſq; & tibi & nobis invidebis? tibi maximam laudem, nobis voluptatem? Sine per ora hominum ferantur, ijſdemq; quibus lingua Romana ſpatijs pervagentur: magna etiam longeq; expectatio eſt, quam fruſtrari adhuc, & ſufferre non debes. Enotuêre quidam tui verſus, & invito te clauſtra refregerunt: hos niſi retrahas in corpus, quandoq; (ut errones) aliquem, cujus dicantur,

cantur, invenient. Habe ante oculos mortalitatem, à qua asserere te hoc uno monumento potes. Nam cætera fragilia & caduca, non minùs quàm ipsi homines occidunt, desinuntque. Dices, ut soles, amici mei viderint.

Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laboriosos ut tantum curæ, intentionisq; susc ipere & possint & velint: sed despice ne sit parum providum sperare ex aliis, quod tibi ipse non præstes. Et de editione quidem interim ut voles, recita saltem, quò magi libeat emittere, utq; tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temerè præsumo. Imaginor enim, qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor quod etiam silentium maneat: quo ego, cùm dico, vel recito, non minus quàm clamore delector, sit modò silentium acre & intentum, & cupidum vlteriora audiendi: hoc fructu tanto, tam parato, desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare; quæ cùm modum excedit, verendum est, ne inertiæ & desidiæ, vel etiam timiditatis nomen accipiat.

Exemplum Epistolæ dehortatoriæ.

Bella verò res est, quòd tu, ut audio, dies noctesque ebrietati deditus es: an non vides quàm turpis res sit, quàm homine indigna? Etenim homo una ratione cæteris animantibus anteit. Hæc verò vini juxta cervisiæque ingurgitatione adeò obruitur, ut ex homine poteus quidam Acarnanius

nius reddatur. An non verò te ab ebrietate deterrent tot malorum agmina, quæ Plinius lib. 14. recenſet? Hinc, inquit, pallor, & genæ pendulæ, oculorum ulcera, tremulæ manus effundentes plena vaſa, & furiales ſomni, & inquies nocturna: hæc ille. Et quid obſecro inimici tui, qui tuam vitam adeò obſervant, dicturi ſunt? Imò quid amiciſſimi tui dicent? En hic nos ab ebrietate avocare deberet & nemo eſt, qui eam impenſiùs amet, & colat. Quid huic credemus, qui ſemper ebrius eſt? Ebrij verò non rarò cum Parmenone Terentiano nihil tacere poſſunt, quantumvis arcanum, quantumvis bona fide illis creditum. Tu, ſi ſapis, vide ſobrius magis poſthac, quàm ebrius conſpiciaris. Vale.

Petitoria

Petimus honeſta, vtilia, facilia & factu, & præſtitu poſſibilia, neceſſaria.

Exemplum.

Petit amicus ſibi decem aureos mutuò dari.

Quod ego tibi ultrò deferrem, ſi facultatũ mearum eſſet, id non dubito, quin & tu mihi lubens delaturus ſis, mi Petre. Opus eſt mihi decem aureis, quos oro ut mihi des mutuò. Non dici poteſt, quam illis egeã, etenim domi ne obolus quidem ampliùs mihi eſt, & ut ſcis mihi multi ſunt liberi, multi operarij, quib. victus ſuppeditãdus eſt; non quærunt unde habeas, ſed oportet habere. Neq; verò tibi ho-

homini tantùm non cum Crœso conferendo, difficile factu erit, decem aureos hominis, & egentis & amici usibus exponere. Tu sanè non decem sed ducentos, citra tuarum rerum dispendium mihi utendos dare posses: sed parum abs te peto, ut minore negotio impetrem. Quot verò mihi commoditates parva ista pecunia allaturus sis, vide: meam existimationē, ne omninò deleretur, conservabis; liberi, operæ, uxor, ne fame pereant, cavebis: me in tuo, quot aiunt ære esse facies. Ubi viciſſim, si non pecunia, at industria, consilio, literis, si quas modò calleo, tibi tuisque consulere potero; dispeream, si non me tuum esse dixeris. Vale.

Servius, id quod & Erasmus observavit, enarrans orationem illam Junonis, 1. Æneid ad Æolem, &c. dicit, id quod petimus, possibile, & justum esse debere, tum modum præstandi præscribendum, postremò, remunerationem addendam.

Exemplum.

Optime vir, est quod à te petam. Sycophāta quē nosti, mihi multis modis molestus est: quare à te peto quò illum cōpescas, ut molestiarū finē faciat. Ecquid verò justius quàm amicum amico adversus Sycophātæ oblatrationes patrocinari? Ut verò patrocineris, nihil facilius: novi enim authoritatem tuam: admone saltem hominem istum, quem nosti, ut linguæ imperet, ut maledicendi finem faciat: admonebis verò ipsum, cùm te, ut solet, salutandi gratia accesserit: ego viciſſim seduló quæ voles faciā.

Aliud,

Aliud exemplum, quo docetur in Epistola petitoria sæpè demonstrativæ locis nos uti.

C. Plinius, Maximo suo, S.D.

Quod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia suppeteret, id nunc jure videor à te meis petiturus. Arrianus Maturius Altinatium est princeps: cùm dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi largè supersunt, sed de castitate, justitia, gravitate, prudentia. Hujus ego consilio in negotijs, judicio in studijs utor: nam plurimùm fide, plurimùm varietate, plurimùm intelligentia præstat: amat me (nihil possum dicere ardentius) ut tu: caret ambitu, ideò se in equestri gradu tenuit, cùm facilè posset ascendere altissimũ: mihi tamẽ orandus, excolendúsq; est. Itaque magni existimo, dignitati ejus aliquid astruere inopinãtis, nescientis, imò etiã fortasse nolentis: astruere autem quod sit splendidum, nec molestum, cujus generis, quæ prima occasio tibi, in eum conferas rogo. Habebis me, habebis ipsum gratissimum debitorem; quamvis enim ista non appetat, tam gratè tamen accipit, quàm si concupiscat.

Commendatoria.

Qua vel aliquam personam, vel alicujus ingenium commendamus.

Exempla plurima offendes in libro Epistolarum Ciceronis 10.

Consolatoria Epistola,

Qua aliquem consolamur.

Exemplum

Exemplum.

Servius Sulpitius, M. Tullio Ciceroni, S.

POsteaquàm mihi renunciatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ, ſanè quàm pro ea ac debui, graviter moleſtéq; tuli, communemq; eam calamitatem exiſtimavi: qui ſi iſtic adfuiſſem, neque tibi defuiſſem, coramq; meum dolorem tibi declaraſſem. Etſi genus hoc conſolationis minimum atq; acerbum eſt, propterea, quía per quos ea fieri debet propinquos ac familiares, ipſi pari moleſtia afficiuntur, neque ſine lachrymis multis id conari queunt, ut magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quàm alijs poſſe ſuum officium præſtare: tamen quæ in præſentia in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perſcribere nõ quòd ea te fugere exiſtimem, ſed quòd forſitan dolore impeditus minùs ea perſpicias. Quid eſt quòd tantoperè te commoveat tuus dolor inteſtinus? cogita quemadmodum adhuc Fortuna nobiſcum egerit, ea nobis erepta eſſe, quæ hominib. non minùs quãm liberi chara eſſe debent, patriam, honeſtatem, dignitatẽ, honores omnes; hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atq; omnia minoris æſtimare? An illius vicẽ (credo) doles? quoties in eam cogitationẽ neceſſe eſt & tu veneris. & nos ſæpè incidimus hiſce tẽporibus non peſſimè cum ijs eſſe actũ, quibus

ſine

ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendū magnoperè invitare poſſet? quæ res? quæ ſpes, quod animi ſolatium? ut cū aliquo adoleſcente primario conjuncta, ætatem ageret? Licitum eſt tibi, credo, pro tua dignitate ex hac juventute generū deligere, cujus fidei liberos tuos de tutò committere putares. An ut ea liberos ex ſeſe pareret, quos cùm florenteis videret, lætaretur, qui rem à parente traditā per ſe tenere poſſent, honores ordinatim in Republica petituri eſſent? in amicorum negotijs libertate ſua uterentur? Quid horum fuit quod non priùs, quàm datum, ademptum ſit? At verò malum eſt liberos amittere: malum, niſi hoc pejus ſit, hæc ſufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem conſolationē attulit, volo tibi commemorare, ſi fortè eadem res tibi dolorem minuere poſſet. Ex Aſia rediens, cùm ab Aegina Megaram verſus navigarem, cœpi regiones circum circa proſpicere: poſt me erat Aegina, ante Megara, dextra Pyræus, ſiniſtra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata, & dirura ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum ſic cogitare, hem nos humunculi indignamur, ſi quis noſtrūm interijt aut occiſus eſt, quorum vita brevior eſſe debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jacent. Visne tu te Servi cohibere, & meminiſſe hominem eſſe natum? Crede mihi, cogitatione ea nō mediocriter ſum confirmatus. Hoc

idem

idem ſi tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas; modò uno tempore tot viri clariſſimi interierunt, de imperio præterea tāta diminutivo facta eſt, omnes provinciæ conquaſſatæ ſunt: in unius mulierculæ animula ſi jactura facta ſit, tantoperè commoveris? quæ ſi hoc tempore non ſuum diem obijſſet, paucis poſt annis tamen ei moriendum fuit, quoniā homo nata fuerat. Etiam ab hiſce rebus animum ad cogitationem tuam avoca, atq; ea potiùs reminiſcere, quæ digna tua perſona ſunt: illam, quàm diu ei opus fuerat, vixiſſe, una cum reipublica fuiſſe, te patrem ſuum Prætorem, Conſulē, Augurem vidiſſe, adoleſcētulis primarijs nuptam fuiſſe, omnibus bonis propè perfunctam eſſe, cum reſpublica occideret, vita exceſſiſſe. Quid eſt, quod tu aut illa cum Fortuna hoc nomine queri poſſis? Deniq; noli te obliviſci Ciceronē eſſe, & eum qui alijs conſueveris præcipere, & dare conſilium: neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam ipſi ſe curare non poſſunt: ſed potiùs, quæ aliis tute præcipere ſoles, ea tute tibi ſubiice, atq; apud animum propone. Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat: hoc te expectare tempus, tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientiâ tu apte occurrere. Quod ſi quis etiam inferis ſenſus eſt, qui illius in te amor fuit, pietaſq; in omnes ſuos, hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ, da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da

patriæ,

patriæ, ut si qua in re opus sit, opera & consilio vti possit. Deniq; quoniam in eam fortunã devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit, noli committere, ut quisquam te putet non tam filiã, quàm reip. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te hac de re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundã pulcherrimè te ferre fortunam, magnamq; ex ea re laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoq; te æquè ferre posse, neque id majus quam debeat, tibi onus videri, ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliorem animo esse cognoro, de ijs rebus, quæ hîc geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiorem faciam.

De genere Epistolæ Iuridicialis.

Hæc constat intentione, id est, accusatione, cùm scilicet alicui crimen objicitur: & defensione, cùm quis crimen objectum defendit & deprecatur. Hîc multùm refert, callere rationes amplificandi crimen, quod alicui objicitur: refert, confutandi rationem habere cognitam.

Amplificatur res à circumstantijs.
- Verbis, sententijs, figuris.
- Loco.
- Tempore.
- Persona.
- Modo.
- Frequentia.

Vide Fabium lib. 8. Cicer. in Partit.

Ratio confutandi.

Aut totum eſt negandum, quod objectum eſt,& fictum & falſum eſſe docendum: aut redarguenda ea,quæ pro veriſimilibus dicta ſunt. Primò dubia eſſe poſita pro certis, item impoſſibilia eſſe,repugnantia eſſe, abſurda dictu eſſe,invidiâ magis, quàm judicio effuſa,&c,

Exempla.

Accuſatur amicus ſtupri.

An ne verò Iupiter tibi mentem abſtulit omnem? Ecqua te intemperies agit, quòd Chremetis noſtri filiæ vitium offers? An verò illud leve crimen eſt? an verò tolerandum, quòd in domo optimè de te merita, ipſo die natalis Chriſti, puellam iſtam famæ antehac ſemper integræ ſtupras? Nec ſatis eſt, quòd tu in puella tui diſſimilis es, niſi etiam ſororibus alijs videntibus,& ſupra modum queritantibus, tuam expleas libidinem? Quid de te futurum ſit,neſcio, niſi quòd audio exemplum in te futurum maximum. Bene vale.

Exemplum confutandi.

Confutat quidam ſuſpicionem vulnerati à ſe vicini.

Ioannes fuit hodie apud me, indicans vicinum Phanium grave vulnus accepiſſe, de nullo verò ſuſpicionem ortam,niſi de me.Ego verò auſim dejerare per deos omnes, me eſſe extra noxam. Nam quòd iſti dicunt, me heri gladio accinctum, ædes vicini præterijſſe, non arguit me propterea eum vulne-

vulneraſſe; cùm multi alij præterierint, non minùs armati quàm ego, cur non in eos quoque recidit ſuſpicio? Accedit huc, quòd ego heri circiter horam undecimam à meridie, domum Phanij, præterij, & poſthac ne ſemel quidem in publicum progreſſus ſum: quînam igitur fieri poteſt, ut ego illum vulnerârim? cùm conſtet eum veſperi hora nona vulneratum. Age verò, quînam congruit, vulneratum illum à me, quem ſemper parentis in loco habuerim? Teſtabitur ipſe, ſi mihi non adhibetur fides. Non me fugit quinam iſti ſunt, qui me hoc nomine traducant; ſunt certè mei inimiciſſimi, qui nihil priùs malunt, quàm me extinctum. Ex his igitur colliges, quàm falſiſſimè traducar, &c.

Ad hoc epiſtolæ genus refer { Querelam, Expoſtulationē, Expurgationē, Exprobrationē, Invectivam, } quæ ut nominibus variant, ita tractandi ratione ab argumentis Epiſtolæ judicialis non multùm diſcrepant.

Exemplum in auctoribus obſerva.

De Exordijs Epiſtolarum.

Exordia ducuntur à rebus ipſis, de quibus ſcribimus.

Exemplæ.

Miram ſanè rem, & tibi, ut opinor, auditu jucundiſſimam, non potui non ad te perſcribere, cùm ſciã te rerum novarum percupidũ eſſe: en rem ut novam

ita miram. Mira auditu nuper ad te perſcripſi, ſed audi θαυμαστότερα.

Exordia ducuntur à perſona noſtra.

Exempla.

Meum erga te animum multis ſæpè nominibus tibi cognitum eſſe non dubito: ſcis, opinor, quàm patrem tuum multis ſæpè rebus ornârim; non te latet, quàm toti familiæ tuæ ſemper prodeſſe ſtuduerim, &c.

Aliud.

Si unquam alias de te benè meritus ſum, me antè benè meritum eſſe negare non potes, fac te quoque, &c.

Aliud.

Horreo, ut me Chriſtus amet, dicere, quàm infeliciter ceſſerit mihi mea profectio. O quam non ibi calamitatem vidi! O quam non inopiam expertus ſum!

Aliud.

Quamvis alij multi hîc ſunt, quos mihi adfuturos ſpero, tu tamen inprimis ades omnium mearum neceſſitatum prora & puppis, quod aiunt.

Exordia ducuntur ab ijs ad quos ſcribimus, item ab illis, de quibus ſcribimus. Ex his exordij generibus in epiſt. commendatoria authores vti ſolent.

C. Plinius lib. Epiſtolarum ſecundo.

C. Plin. Priſco ſuo.

ET tu occaſiones obligandi me avidiſſimè amplecteris, & ego nemmi libentiùs debeo. Duabus

tus ergò de causis à te potissimùm petere constituì, quod impetratum maximè cupio. Regis exercitum amplissimũ, hinc tibi beneficiorum larga materia: longũ prætereà tempus, quo amicos tuos exornare potuisti, convertere ad nostros, nec hos multos: malles tu quidem multos, sed meæ verecundiæ sufficit unus, aut alter, ac potiùs unus. Is erit Voconjus Rom. pater ei in equestri gradu clarus, clarior vitricus, imò pater alius: nam hujus quoque nomini pietate successit. Mater è primis citerioris Hispaniæ. Scis quod judicium provinciæ illius, quãta sit gravitas. Flamen proxin è fuit: hunc ego cum simul studeremus, arctè familiariterq; dilexi: ille meus in vrbe, ille in secessu, contubernalis: cum hoc seriæ, cum hoc jocos miscui: quid enim illo aut fidelius amico? aut sodale jucundius? mira in sermone, mira etiam in ore ipso vultuq; suavitas; ad hæc, ingenium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in causis agendis. Epistolas quidem scribit, ut Musas ipsas Latinè loqui credas: amatur à me plurimùm, nec tamen vincitur. Equidem juvenis juveni, quantum potui per ætatem, avidissimè contuli, & nuper ab optimo Principe trium liberorum jus impetravi; quod quanquam parcè & cum delectu daret mihi, tamen tam quam liceret, indulsit; hæc beneficia mea tueri nullo modo melius, quàm ut augeam, possum: præsertim cùm ipse ille tam gratè interpretetur, ut dum priora accepit, posteriora mereatur. Habes, qualis, quàm probatus

charusq; sit nobis: quem rogo, pro ingenio, pro fortuna tua exornes: in primis ama hominem, nam licèt tribuas ei quantum ampliſſimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cujus eſſe eum uſque ad intimam familiaritatem capacem, quò magis ſcires, breviter tibi ſtudia, mores, omnem denique vitam ejus expreſſi. Extenderem preces, niſi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac Epiſtola feciſſem: rogat enim, & quidem efficaciſſimè, qui reddit cauſas rogandi. Vale.

Exempla plurima ſunt libro decimo tertio Epiſtolarum Ciceronis.

Exordia ducuntur ab officio, ſic Cicero libro primo Epiſtolarum: Ego omni officio, &c.

Ab adverſariorum perſona, ſi eos in odium, invidiam, contemptionem adducimus. Hoc exordij genere in Epiſtola judiciali uti licebit.

A tempore: ut, Ecquid unquam de te benè merendi tempus oblatum eſt commodius? Semper occaſionem te mihi arctiore amicitiæ fœdere aſtringendi quæſivi, en jam reperi.

A moribus: ut, Mos eſt, ut in his diebus natalitijs amicos cum amico xenijs certet, &c. Mos eſt apud Lipſenſes, ut in diebus Bacchanalibus, alius alium ad prandium aut cœnam invitet, &c.

Exordia ſumuntur à ſententijs, ut, Rectè dixit Comicus: Quot capita, tot ſenſus.

A votis: O quàm vellem mihi dari uberrimam de te benè merendi anſam! ſiquid votis proficeretur

retur, optarem ut jam Crœsus alter essès, ut qui tantos sumptus quotidiè ferre cogeris.

A comparatione: Si unquam aliàs, hoc certè tempore Deus Opt. Max. comprecandus est, ut tandem orbis funestis illis dissidijs defungatur, alioqui vereor ne prorsus collabatur.

Salutandi formulæ.

Paulus sic salutat: Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino Iesu Christo.

Cicero.

Sic salutat: M. T. C. Publio Lentulo S. D.

Plinius Iunior addit, Suo. Alias formulas ex Erasmo pete.

De superscriptione Epithetorum.

Principum Epitheta ferè sunt hujusmodi.

Cæsar Auguste, Rex invictissime.
Fortissime Imperator.
Dux illustrissime.
Clementissime Princeps.
Vir generosissime, præpotens.
Ornatissime, clarissime, splendidissime.

Opt. Maxim. quod à Iove sumptum quidam in Christum transferunt, in quem verius competit, quàm in Iovem.

Magistratuum Epitheta hæc sunt.

Consul vigilantissime.
Senator splendidissime.

Censor gravissime.
Aedilis magnificentissime.
Iudex incorruptissime.
Prætor integerrime,

Ex his qui literas profitentur appellare poteris
- Theologos, graves, sinceros, absolutos, sacros ac divinos.
- Rhetores, disertissimos, suaviloquentes, facundissimos.
- Poëtas, sacros, divinos, claros, nobiles, inclytos.
- Iurisperitos, juris utriusq; consultissimos, prudentiss. legum, juris vtriusq; juxtà doctos.
- Dialecticos, acutos, argutos, invictos.
- Medicos, peritissimos, fidos, eximios.
- Mixtè doctos, undequaque doctissimos.

Cognatorum & affinium Epitheta ferè sunt hæc.

Pater optime. Mater indulgentissima.
Frater charissime. Patrue obseruande.
Vxor suavissima. Nepos mellitissime.

Iucundissime
- Gener.
- Affinis.
- Sodalis.
- Commilito.

Ex

Ex reliquorum genere, qui nulla certa nota sunt insignes, divites, & authoritate præstantes viros appellabimus, optimates viros, summates, primarios, nobiles, graves, gravissimos: ornatos virtute, aut eruditione præcellentes, observandos, honorandos, colendos, absolutos, eximios, egregios, prudentes, suspiciendos, spectatos, perspicaces, circumspectos.

Matronas nobiles, { Primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas.

Puellas lepidas { Bellas, amabiles, optimè moratas appellabimus, pudicas, mellitas, jucundas.

Item adolescentes ingeniosos, { Probos, modestos, optimæ spei vocare licet, eximiæ indolis. generosæ indolis.

Milites { Fortissimos, Exercitatissimos,

Opifices { Industrios, peritos, exquisitos, accuratos.

FINIS.

INDEX PERVTILIS RERVM, quæ in utroque libro continentur.

A
Deò 87,a
Adoleſcentium epith. 2 ,a
Adjectivi locatio. 87,a
Adverbium interponitur ſubſtantivo & adject. 79,a, 9,b 86,a
Ædificia. 13,a
Æquale & inæquale. 84,a
Æquum. 9?,a
Ædificiorum deſcriptio cum exemplis 109,a
Agrorum laus. 13,a 118,a
Amor. 22,a
Ænigma. 62,a
Aitiologia. 76,b
Allegoria. 61,2,83,2
Ambiguum. 30,a
Amo te multùm, quomodo variatur. 78,b
Amplificationis formæ. 95,b. 58,a
Anacœnoſis. 68,a
Anadiploſis. 64,b
Anancaion. 68,b
Anaphoræ ſpecies, & quid. 64,a
Anaſtrophe. 66,a
Annibal. 106,a
Amilcar. 106,b
Antanaclaſis. 66,a
Antimetabole. 74,a
Antinomia. 29,b
Antitheſis. 73,b
Antiphraſis. 56,a
Antonomaſia. 59,b,75,b,95,a
Antipophora. 75,a
Apodioxis. 76,a
Apologi Æſopi & Menii Agrippæ. 98,b
Aporia. 68,a
Apoſiopeſis. 69,a
Apoſtrophe. 69,a
Argumentorum ordo. 56,a,b
Rhetor. argum ſpecies. 101 b
Artifices. 1122,b
Credibile. 97,b
Aſſueſcendum principiis. 80,a
Aſteiſmos. 91,b
Aſyndeton. 65,a
Atque. 84,a
Attentos quomodo reddimus. 5,b
Atecnoi. 97,b
Auxilia. 33,a
Auxeſis: 70,b,84,b

B
Benevolentia quomodo captatur. 5,a
Bonum. 29,a

C
Caſus permutatio. 81,a
Catachreſis. 83,a,59,b,88,a
Cauſarum genera tria. 4,a
Quarum addi poteſt. 4,a
Character. 37,a
Charientiſmus. 61,b
Chronographia. 69,b
Cognatorum & affinium ſalutationes. 3,b
Collatio quid. 85,b
Collectio quid. 102,a,b
Commendatio. 93,a
Comminatio. 69,a
Commutatio verborum, & tractationis. 98,b
Comparatio. 29,b & 37,b 93,b 97,a
Comparativa. 84,b
Complexio. 103,a
Compoſitio. 85,a
Conceſſio. 29,a
Concluſio ſimplex. 104,a
Confutatio quid. 6,a
Eius loci. 9,b
Et ratio cum Exemp. 117,b

Congre-

Congeries, 72,b
Congeries verborum ac sententiarum. 94,a
Coniunctio posita inter adiect. & substant. 79,a
Coniugatio mutatur. 82,a
Connectendi particula. 87,b
Consuetudo. 29,a
A consequentibus. 88,a
Contentio. 73,a 97,a
Contentio demonstratiua quid. 98,a
Per contrarium. 87,a,b
De copia paranda præcepta. quid & quotuplex 80,b
Copiæ exercitatio, ad quid utilis. 81,a
Copiæ rationis. 81,a,b,82,a,b,83,a,b,84,a,b,85,a
Copiosæ tractationis exempla. 95 b 96,a,b,97,a
Correctio. 47,a

D

Factorum Davidis laus. 10,a,7,b
Decius se devovit. 9 ,b
Declinationis mutatio. 82,a
Defensoris loci. 28,b
Definitio. 29,b,82,b
Deliberativi generis finis. 4,b
Loci deliberativi. 1 ,a
Demonstratiuum. 95,a,106,a
Factorum. 8,b,107,b,108,a
Rerum. 1 ,b
Personarum. 7,b
Eius generis canones. 6,b
Item eius finis. 4,b
Denique. 87,b
Deprecatio. 29,b
Descriptionis rerum locupletatio. cum eius exemplo. 52,a,b,118.b 119,a
Devotio. 69,b
Dialysis. 74,b
Dicæologia. 65,b
Dicendi 3.genera. 1,a
Dictio variatur figuris grammaticæs. 82,a
Difficultas unde colligitur. 9,b
Difficile 7.a cuius exempl. 10,a,b 11,a
Dilemma,& eius inuectio. 10,3 a,b
Dispositio quid. 55,b
Divisio. 74,b,87,a
A diversis. 88,b
Dociles quomodo reddimus. 5 b

E

Ebrietas. 113,b,114,a
Ecclesiasticorum. 3 ,a
Egressio quid.& quot modis fiat. unde sumatur. 92,a,b
Eirmos. 66,b
Eironeia. 6 ,b
Eicon sive imago. 57,77,a
Ecphonesis. 66,b
Elleipsis,Ecleipsis. 69,b
Elocutio 52,a,b quid. 56,a
Emphasis 59,a
Enallage. 61,a & 79,a
Enumeratio quid, partes, exemp. 103,a
Entecnoi. 96,a
Epanaphora. 64,a
Epanalepsis. 64,b
Epanados. 75,a
Epitheton. 69,b
Epicheta. 3,24,a,19,b
Epiphonema. 69,a,b,98,a
Epiphora. 64,a
Epist definitio,partes,& diversa genera. 1,a,b,2,a,b,4,a,b 106,a
Cur inventa. Ibid.
Earum exordia cum exemplo. 118,a
Epist. Accusatoriæ partes,& paradeigma. 30,b,31,a,b,37,a,b,30. a,b,15,a,b, Item eiusdem status ad amicum. 40,a,b

Item ex Christoph. Hegen. 74,b
Purgatoriæ partes, 35,a
Exemp. 36,a,b
Expostulatoriæ partes, cum exemplo. 34,b,35,a
Excusatoriæ status assumptiui. 40, b,41,a cum exemplis.
Epist. Commendat. partes. 17,b 18,a,exempl. 9,b 114,b 115, a
Consolatoria,cius paradeigma. 26 b 27,a
Partes inuerti possunt, 27,a
Demonstratiua personarum. 1 ,b
Partes: 13,b 14,a
Exempl. Ibidem. 14,a 119,a
Epist. defensoriæ.
Partes. 32.ab. Exemp. 33,b,33,a,b 34,a
In statu absoluto. 43,b
Exemp. 44,a
Diadicticæ paradeigma. 48,a,b,49,a b,50,b
Hortatoria quibus partibus constat. 21,a,b
Eius exemplum. 21,b 22,a 113,a
Dehortatoriæ. 113,b 114,a
Monatoriæ. 2 ,a
Epist. mixtum genus. 6,b
Epist. generis deliberativi partes. 17,a,b,b,& 83,b, cum exemplo. 110,b
Suasoriæ partes. 20,a
Exemp. 20,a,b,22, a,& 110,b,111, a
Dissuasoriæ. 22,a
Exemp. 21,a,111,a,112,a,b
Epist. laudis personarum exemp. 7,b
Petitoriæ partes. 23
Exemp. 23,b,24,a,114,a,b
Indicatiuæ duo genera. 51,a
Paradeigma compositæ. 51,b
Simplicis. 35,b
Eiusdem aliud. 54,a & aliud. Ibidem.b,& similia.
Epist. intermissio. 24,b,& 25,b
Epitheta cognatorum & affinium. 120,b
Eruditorum epitheta quæ sunt, & vbi adhibentur. 29,b
Epiphonema. 67,a,b,98,a,b 63,a
Erasmi copiæ liber. 78,b
Erotema. 97,b
Et copula. 79,b
Eruditio virtutis mater. 12,a,b
Ad eam exhortatio. 20,b & 21,a,b
Etymologia. 82,b,& 88,a
Exaggeratio. 95,b,& 96,a
Exclamatio. 85,b
Exemplis affinia. 97,a
Eorum collatio & unde sumatur: Ibidem.
Expolitio. 72,a
Quot partibus constet cum eius exemplo. 98,a,b
Exordii partes. 5,a
In eo notanda & cavenda. Ibidem
Omitti potest. 99,b
Et eius dilatatio. 110,a

F

Facile. 11,b
Facultas quomodo investigatur. 18, a
Fides. 97,a
Figura quid. 57,b
Figuræ syntaxeos. 58,a
Figuræ mutatio. 87,b,85,a
Fama. 101,a
Flumina. 13,b
Eadem descriptio cum exempl. 109,b
Futuri variatio 86,a
Furti accusatio,& defensio. 32,b 33,b
Fortitudo. 50,a

genus

G

Genus iudiciale. 27.b
Eius finis. 4.b
Eius status tres. Ibidem.
Generis dialectici partes. 47, 47.b 48.a
Generis vel verbi heterosis. 81.b
Genus suasorium. 95.a
Gerund. pro supino 79.a
Gerundium pro gerundio. 81.b
Gnome 77.b
Grammaticus. 79.a

H

Hendiadis. 60.a
Heterosis. 61,a 81,88,a
Honestum: 6,a 11,b
Sub honesto quid comprehenditur. 9,a 11,b
Honest. exemp. 12,a
Hyperbole quid. 84,b 62,a
Hypotiposis. 71,a,79,a
Hypallage. 62,b
Hyperbole 61.a
Hypozeuxis. 63,b
Hypophora. 67.b
Hysteron proteron. 69,b

I

Imago quid. 67,b
Imperativi variatio. 86,b
Increpentum. 72,b 93,a
Inductio, quid exem. 101,a
Insinuatione quando vtimur. 5,b
Vnde dicta 5,b. & quomodo, 6,a
Interrogatio. 85,b
Invectiua. 31,a
Inversio quid, partes, exem. 106.b
Iudicia quid. 98,a
Iudicatum. 26,a
Ius ciuile. 110,b 111,a
Iustum. 6,a,11,b
Iusti ia. 50,a
Ironia. 89,a
Isodynamia. 34,a & vnde conflet. 48,a
Itz. 51,b

K

Klimax. 71,b

L

Laus à natalibus, a pueritia. 6,b adolescentia, &c. 7, cum exem. 7, b, 8, a vide
Vibium laus,
Laudis personarum exemplum. 7.b
A quibus factum laudatur. 9.a, 10.a
Laudabile quomodo, & quæ ad laudabile referuntur virtutes. 9,a
Exemplum rerum quæ laudari aut vituperari solent 12,a 106, a,b
De aliis rebus laudandis. 107,b 108,a,b 109,a,b 110,a
Laus à copia rerum, 15,b
Lex. 29,a
Licentia figura. 68,a
Leiptote. 60,a
Locorum descriptio. 94,a

M

Magistratuum epitheta. 2,3 110,a,b
Matronarum. 3,b,91,b
Metonymia. 60,b,83,b
A mechanicis dehortatio, 20,b
Meiosis, 60,b 85,a
De mercatura. 111,b 112,a
Metaplasmi species. 95,b
Metaphora. 59,a 80,b
Metabasis 76,b
Metaphora quid, & vnde sumatur 81,b
Metalepsis. 83,b
Merismos. 74,b
Misterismus. 67,a
Militum epitheta. 111,a
Militum. 4,a
Modi heterosis. 81,a
Mouendi modi. 94,b
Montes. 13,b, eorum laus, 110,a
Mortis consolatio, 25,a,b, &c. 113,b 106,

Musis nihil suavius. 24,a

N

Narratio. 6,a
Narrationes fictæ, ut Luciani, & de specu apud Platonem. 58,b
Narrationis dilatatio 110,b
Narratio omitti potest. 99,b
Natura. 29,a,98,b
Necessarium. 9,a,11,b
Necessarii exemp. 12,b
Noema 77 b,98,b
Nomina in alias partes orationis commutantur. 59,b
Notatio quomodo fit. 82,b,88,a

O

Obliqui locatio. 78,b
Obtestatio. 69,b
Occupatio. 75,b,88,a
Per occupationem, 88,a
Odium. 22,b
Omoioptoton & Omoioteleuton. 6 ,b
Omoiosis. 76,b
Onomatopœia. 59,b
Opificum epitheta. 1 ,1,a
Opificium. 4,a
Oppositio quid, eius partes, exemp. 104,b
Orationis Rhetoricæ partes. 4,b
Orationis partes non semper omnes in omnibus. 6,b
Orationis partium venusta compositio. 78, a
Primum præceptum. 2,& 3,78,b 5,a,7,9,a
Orationis variandæ decem præcepta. 88,a
Oratio activa in passivam. 88,b
Orationis Rhetoricæ partium multiplicatio. 99,b
Orismos. 59,b

P

Pactum. 29,a
Paradeigma. 37,a,b,36 a,b,77,a
Paradeigma compositæ 45,a,b
Simplicis. 5 ,b
Eiusdem aliud. 54,a,& aliud ibidem, Item aliud ibidem,b,& similia.
Paranomasia. 66,a
Paradoxon. 68,a
Paraleipsis. 75,b
Parabola. 73,a,77,a,79,b
Paragoge. 83,b
Parechia. 66,a
Parrhesia. 86,a
Parenthesis. 78,a
Pathopœia. 72,a
Parecbasis quid. 92,a
Partitio. 54,b,90,a
Personæ commendatio. 7,a
Loci personarum exem. 18,b,91,b
Personæ enallage. 81,b
Perorationis forma. 78,b
Perorationem. 10,a
Peristasis. 71,a
Perinde ac peræque. 97,a
Petiphrasis. 74,b,81,a,88,a
Peroratio. 5,a,6,b
Pium. 9,a,11,b
Ploce. 55,b
Pleonasmus. 69,b
Polysyndeton. 65,a,85,b
Posma. 97,b
Preteritio. 76,a
De Præpositionibus. 79,a
Principum epitheta. 3,a,120,a
Professorum epitheta. 4,a,120,a
Prosopopœia. 62,b
Prolepsis. 63,b
Procatalepsis. 71,a
Propositio generalis quot modis efferatur. 87,b
Ex narratione infertur 5 ,a,eiusque loco ponitur. 6,a
In propositionibus quot spectanda cum exemplo. 94,a
Aliquando minuenda. 6,a
Item unde petantur. 65,a pro

Probationes quotuplices, & unde ducantur. 95,b,100,b
Propositionis dilatatio. 110,a
Prudentia. 49,b
Puellarum epitheta. 4,a,130 b
Purgatio. 29,a

Q

Quæstiones unde nascantur. 29,a
Qualitas quot modis mutetur. 81,a
Quàm & tam. 87,a

R

Ratio. 23,90,b,4,5,91,2,6,91,2,7,61,b,8,9,2,9,63,b,10,94,b,11,95 a,12,99,b
Ratiocinatio. 30,a,94,a,quid, partes,exemp. 101,b
Regiones. 13,a,carumq; descriptio 109,a
Rhetor. 98,b
Relativa. 84,b
A relatis. 86,b
Remotio. 29,a
Pro republica nullum fugiendum periculum. 99,a
Inter verborum & rerum copiam discrimen. 81,a
Rerum copia, quot modis fit. 54,a b,55,a,b,56,a,b,57.
Reticentia, quot modis fit. 69,a

S

Salutationes illustrium & aliorum quædam formulæ. 119,a
Sarcasmus. 61,b
Schema differt à tropo. 58,b
Schematum ordo. 63,a,66,b,70,a
Scriptum. 30,a
Sententia quid. 99,a
Earum formæ, & quid cum ea cognationem habet. 98,b
Signa 28,b
Signum infinitum. 86,b
A signis probationes. 85,b
Similitudinibus uti licebit. 89,b
A simili 87,b
Situs loci exem. 15,a,b,16,a,b
Speciei nominis vel verbi variatio. 81,b
Speciei cum genere collatio. 90,b
Status quid. 17,b,& ex quibus quæstionibus nascitur. Ibid.
Status coniecturalis. 27,b,28,a eius partes. ibid b
Status iuridicialis. 28,b
Legitimus. 29,b
Substantiva adiect. commutantur. 80,b
Subiectio. 83,b,104,b
Superscriptio. 2,b
Earum formulæ. 2,b,3,b,3,a
De supposito verbo & obliquo. 78
Supini primi variatio, sex modis. 85,b
Superlativi variatio. 86,b
Superare. 86,b
Syllepsis. 63,b
Symploce. 64,a
Syllogismus. 71,b
Synonymia. 81,a,88,a
Synathroismus. 72,b
Synchoresis. 68,b
Synecdoche quot modis fit. 60,b 83,a
Syntaxis. 85,b
συλλήπτικὸς. 57,b

T

Tam, quàm: 86,b
Tautologia. 84,a
Temperantia. 50,a,49,b
Temporis supputatio. 2,b
Temporis enallage. 81,a
Temporis descriptio. 92,a
Topographia. 67,b
Topothesia. 69,b
Transitio 76,a,car.for. 87,b
Translatio. 29,a,30,a
Tecmeria. 95,b
A textrina dehortatio. 22,b
Tropi species. 58,b
In quo differunt à schemate. 88,b

Tropi dictionis. 68,a,b,60,a,b
Tropi orationis. 61,a
Tum,geminatum. 79,b
V
Valedictionis formulæ. 2,a
Post vale,quæ notanda. 2,b
Quæ cauenda. ibid.
Verbum inter adiectiuum & substantiuum. 78,b
De verbi locatione. 79,a
Verborum copia quid, & in quib. consistit. 80,b
Verb copia quot modis variatur. 81,a.
Verbi cum nomine mutatio. 81,a
Verbum cum supino. 81,a
Verbum in nomina. 88,b
Vincere. 86,b
Voluntas rei quomodo inuestiganda. 51,b
Virtutis Christianæ definitio, laus 48,a,b,50.a,b
Cum virtute interire. 102,a
Vita corporis. 102,a
Votum. 69,b
Vrbium laus in exemplo. 15,a,b 16,a,b
Vtile. 9,a,11 b
Vtilitas quæ complectatur. 9,b 11,b
Vtilis & necessarius per exemplum 12,b
W
While we studie. 50,b
Z
Zeugma. 6,,b

FINIS.